

ЕВАНГЕЛЬСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ДОБРИЙ ПРИЯТЕЛЬ

1957

ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ДОБРИЙ ПРИЯТЕЛЬ

 1957

За редакцією
М. Подворняка

Накладом
Християнського Видавництва “Дорога Правди”

Торонто — Чікаго

Тиха ніч, дивна ніч!
Тихий сон все повив...

РІК 1957

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Рік 1957 є звичайним роком і має 365 днів.

Весна починається 20 березня, о год. 4 по пол. Це так зване весняне зрівняння дня з ніччю.

Літо починається 21 червня в 11 год. перед полуднем. Тоді найдовший день, а найкоротша ніч.

Осінь починається 23 вересня в год. 2 ранку. Тоді маємо осіннє зрівняння дня з ніччю.

Зима починається 21 грудня, в 9 год. по пол. Тоді найкоротший день, а найдовша ніч.

УРЯДОВІ СВЯТА В КАНАДІ

Новий Рік, Велика П'ятниця, Великодній Понеділок, День Вікторії — 24-го травня, День Народження Королеви — дату проголошується, День Домінії, — 1-го липня, День Праці — перший понеділок вересня, День Подяки — дату проголошується, День Замирення — 11-го листопада, Різдво — 25-го грудня.

УРЯДОВІ СВЯТА В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ.

У Сполучених Штатах Америки нема наперед визначених державних свят. Уряд кожного окремого штету вирішує, котрі свята уважається в даному штеті урядовими святами.

Загально у Сполучених Штатах Америки є такі урядові свята: Новий Рік, День Народження Лінкольна — 12 лютого, День Народження Вашингтона, — 22 лютого, Пам'ятний День — 30 травня, День Незалежності — 4 липня, День Праці — перший понеділок у вересні, День Колюмба — 12 жовтня, День Виборів — перший вівторок в листопаді, День Замирення — 12 листопада, День Подяки — передостанній четвер у листопаді, Різдво Христове — 25 грудня.

СІЧЕНЬ

Стиль		Греко-католицькі	Православні	Латинські	
н.	с.	Дні	Свята	Свята	
1	19	В	Боніфатія мч.	Боніфатія мч.	
2	20	С	Ігнатія Богом. свщ.	Ігнатія Богом. свщ.	
3	21	Ч	Юліянини мч.	Юліянини мч.	
4	22	П	Анастасії влмч.	Анастасії влмч.	
5	23	С	10 мучен. у Криті	10 мучен. у Криті	
6	24	Н	Н. н. Різдва, Н. Різдва.	Н. н. Різдва, Н. Різдва.	2 Н. по Р., Трьох К.
7	25	П	Різдво Христове	Різдво Христове	Лукіяна
8	26	В	Соб. Пр. В. і Йосифа	Соб. Пр. В. і Йосифа	Северина
9	27	С	Св. Стефана прамч.	Св. Стефана прамч.	Юліана, Мартин.
10	28	Ч	20 тис. муч. у Нік.	20 тис. муч. у Нік.	Агатопа, Павла
11	29	П	14 тис. діт. уб. у Вифл.	14 тис. діт. уб. у Вифл.	Гонор., Альойзія
12	30	С	Анісії мч.	Анісії мч.	Ернеста, Леонтія
13	31	Н	Н. по Різдві, Мелан.	Н. по Різдві, Мелан.	Н. но. 3 К., Іларія
14	1	П	НР, Обр. ГНІХ, Вас.	НР, Обр. ГНІХ, Вас.	Фелікса з Нолі
15	2	В	Сильвестра папи	Сильвестра	Павла пуст.
16	3	С	Малахії прор.	Малахії прор.	Маркела папи
17	4	Ч	Собор 70 Апостолів	Собор 70 Апостолів	Антонія пуст.
18	5	П	† Нав. Гогоаял., Теоп.	† Нав. Гогоаял., Теоп.	Приски д.
19	6	С	Богоявлення Госп.	Йордан (Водохр.)	Фердинанда, Ген.
20	7	Н	Н. по Пр., † Соб. Ів. Хр.	Н. по Пр., † Соб. Ів. Хр.	2 Н. по 3 К., Ф. і С.
21	8	П	Юрія і Еміліяна прп.	Юрія і Еміліяна	Агнеси
22	9	В	Полієвлята мч.	Полієвлята мч.	Вікентія
23	10	С	Григорія і Домети	Григорія і Домети	Раймунда
24	11	Ч	† Теодосія В. печ.	† Теодосія В. печ.	Тимотея сп.
25	12	П	Татіяни мч.	Татіяни мч.	Нав. ап. Павла
26	13	С	Ермила, Стратоніла	Ермила, Стратоніла	Полікарпа сп.
27	14	Н	29 Н. по С., ОО. у Сик.	29 Н. по С., ОО. у Сик.	3 Н. по 3 К., Ів. 3.
28	15	П	Павла Т., Івана	Павла Т., Івана	Кароля В., Фл., Вал.
29	16	В	Покл. ок. ап. Петра	Покл. ок. ап. Петра	Франца Салез.
30	17	С	Антонія Вел. прп.	Антонія Вел. прп.	Мартини д.
31	18	Ч	Атанасія і Кирила	Атанасія і Кирила	Петра з Нолі

ЗАПИСКИ НА СІЧЕНЬ

“Сю книгу закону повсякчасно мушиш держати в устах і міркувати про неї день і ніч” Іс. Н. 1:8

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА СІЧЕНЬ*

Старий Заповіт	Новий Заповіт
1. 1 Мойсея 1-2	Матвія 1
2. " 3-4	" 2
3. " 5-6	" 3
4. " 7-8	" 4
5. " 9-10	" 5:1-20
6. " 11-12	" 5:21-48
7. " 13-14	" 6:1-15
8. " 15-16	" 6:16-34
9. " 17-18	" 7
10. " 19-20	" 8:1-22
11. " 21-22	" 8:23-34
12. " 23-24	" 9:1-17
13. " 25-26	" 9:18-38
14. " 27-28	" 10:1-15
15. " 29-30	" 10:16-42
16. " 31-32	" 11:1-15
17. " 33-34	" 11:16-30
18. " 35-36	" 12:1-21
19. " 37-38	" 12:22-50
20. " 39-40	" 13:1-30
21. " 41-42	" 13:31-58
22. " 43-44	" 14
23. " 45-46	" 15:1-20
24. " 47-48	" 15:21-39
25. " 49-50	" 16:1-18
26. 2 Мойс. 1-2	" 16:19-28
27. " 3-4	" 17:1-27
28. " 5-6	" 18:1-20
29. " 7-8	" 18:21-36
30. " 9-10	" 19
31. " 11-12	" 20:1-16

---

* Календар для щоденного читання взятий з лекцій Кореспондентської Школи Д-ра М. Гітліна. Згідно цього календаря на протязі року прочитується вся Біблія.

ЛЮТИЙ

Стиль н. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 19 П	Макарія Єгип. прп.	Макарія Єгип. прп.	Ігнатія
2 20 С	†Святих прп.	†Святих прп.	М. Б. Громничної
3 21 Н	Н. 30 по С., Мак.	Н. 30 по С., Мак.	4 Н. по 3 К., Вл. сп
4 22 П	Тимотея, Атанасія	Тимотея, Атанасія	Вероніки
5 23 В	Климентія свщчч.	Климентія свщчч.	Агати д.
6 24 С	Ксенії прп.	Ксенії прп.	Тита і Доротеї
7 25 Ч	† Григорія Богосл.	† Григорія Богосл.	Ромуальда
8 26 П	Ксенофонта і Мар.	Ксенофонта і Мар.	Івана з Мал.
9 27 С	† Пер. моц. Ів. Зол.	† Пер. моц. Ів. Зол.	Апольонії
10 28 Н	Н. Мит. і Фар., Єфр. С.	Н. Мит. і Фар., Єфр. С.	5 Н. по 3 К., Схол
11 29 П	Пер. моц. Ігн. Б., Заг.	Пер. моц. Ігн. Б., Заг.	Поэва М. Б. в Лурд
12 30 В	Трьох Святителів	Трьох Святителів	Евлалії
13 31 С	Кира і Івана безср.	Кира і Івана безср.	Катерини Річ.
14 1 Ч	Лютий. Трифона мч.	Лютий. Трифона мч.	Валентина, Бен.
15 2 П	Стрітєння Господне	Стрітєння Господне	Фавстина і Ів.
16 3 С	Прав. Сим. й Анни	Прав. Сим. й Анни	Юліянини д.
17 4 Н	Н. Бл. Сина, Ізидора	Н. Бл. Сина, Ізидора	Н. М'ясопустна, Ю
18 5 П	Агафії мч.	Агафії мч.	Симеона еп.
19 6 В	Вукіла, Юліана	Вукіла, Юліана	Конрада
20 7 С	Партенія і Луки	Партенія і Луки	Льва еп.
21 8 Ч	Теодора Страт.	Теодора Страт.	Фелікса, Елеонори
22 9 П	Никифора мч.	Никифора мч.	Петра, Даміана
23 10 С	Харлампія, Порф.	Харлампія, Порф.	Романи
24 11 Н	Н. М'ясопустна, Власія	Н. М'ясопустна, Власія	Н. Сиропустна, М
25 12 П	Мелетія, Марини	Мелетія, Марини	Кесарія
26 13 В	Мартиніяна прп.	Мартиніяна прп.	Александра
27 14 С	Авксентія прп.	Авксентія прп.	Нест., Леандра
28 15 Ч	Онисима ап., Евфр.	Онисима ап., Евфр.	Романа

ЗАПИСКИ НА ЛЮТИЙ

**“Я в серці своїм заховав Твоє слово, щоб мені не
грішити проти Тебе” Пс. 119: 11.**

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ЛЮТИЙ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	2 кн. Мойс. 13-14	Матв.	20:17-34
2.	” 15-16	”	21:1-22
3.	” 17-18	’	21:23-46
4.	” 19-20	”	22:1-22
5.	” 21-22	”	22:23-46
6.	” 23-24	”	23:1-22
7.	” 25-26	”	23:23-33
8.	” 27-28	”	24:1-25
9.	” 29-30	”	24:26-51
10.	” 31-32	”	25:1-30
11.	” 33-34	”	25:31-46
12.	” 35-36	”	26:1-25
13.	” 37-38	”	26:26-46
14.	” 39-40	”	26:47-75
15.	3 кн. Мойс. 1	”	27:1-26
16.	” 2-3	”	27:27-50
17.	” 4-5	”	27:51-66
18.	” 6-7	”	28
19.	” 8-9	Марк.	1:1-20
20.	” 10-11	”	1:21-45
21.	” 12-13	”	2
22.	” 14-15	”	3
23.	” 16-17	”	4:1-20
24.	” 18-19	”	4:21-41
25.	” 20-21	”	5:1-20
26.	” 22-23	”	5:21-42
27.	” 24-25	”	6:1-12
28.	” 26-27	”	6:13-29
29.	4 кн. Мойс. 1-2	”	6:30-56

Стиль н. с. Дні	Греко-латинські Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 16 П	Памфила, Валентія	Памфила, Валентія	Альбіна
2 17 С	Теодора, Тирона мч.	Теодора, Тирона мч.	Сімплітія
3 18 Н	Н. Сиреп., Льва папи	Н. Сиреп., Льва	Н. Запустна, Кун.
4 19 П	Архіпа, Теодота	Архіпа, Теодота	Казимира Кор.
5 20 В	Льва сп. Катанії	Льва сп. Катанії	Євзебія
6 21 С	Тимотея прп.	Тимотея прп.	Фридриха, Поп.
7 22 Ч	Найд. м. муч. в Євг.	Найд. м. муч. в Євг.	Томи з Альвіну
8 23 П	Полікарпа свщмч.	Полікарпа свщмч.	Ів. Божого
9 24 С	† 1 і 2 ид. гол. Ів. Хр.	† 1 і 2 ид. гол. Ів. Хр.	Францішки
10 25 Н	1 Н. В. Посту, Тарасія	1 Н. В. Посту, Тарасія	Н. Вступна, 40 муч
11 26 П	Порфірія, Северина	Порфірія, Северина	Константина
12 27 В	Прокопія прп.	Прокопія прп.	Григорій В.
13 28 С	Василія прп.	Василія прп.	Рози, Христини
14 1 Ч	Вєрез. Евдокії мч.	Вєрез. Евдокії мч.	Матильди
15 2 П	Теодота свщмч.	Теодота свщмч.	Льонгіна
16 3 С	Євтропія і Зєнона	Євтропія і Зєнона	Герберта
17 4 Н	2 Н. В. Посту, Гарас.	2 Н. В. Посту, Гарас.	Н. Суха, Патрісія
18 5 П	Конона мч.	Конона мч.	Едварда
19 6 В	42 муч. в Аморії	42 муч. в Аморії	Йосифа Обр.
20 7 С	Василія і ін.	Василія і ін.	Нікети
21 8 Ч	Теофілякта прп.	Теофілякта прп.	Вєнедикта
22 9 П	† 40 мучеників	† 40 мучеників	Катерини
23 10 С	Кондрата мч.	Кондрата мч.	Оттона
24 11 Н	3 Н. В. Посту, Хрєстоп.	3 Н. В. Посту, Хрєстоп.	Н. Глуха, Арх. Гавр.
25 12 П	Теофана ісп.	Теофана ісп.	Благовіщен. П.Д.М.
26 13 В	Никифора патр.	Никифора патр.	Емажуїла
27 14 С	Вєнедикта прп.	Вєнедикта прп.	Івана Дамаскина
28 15 Ч	Агапія мч.	Агапія мч.	Івана Капістрана
29 16 П	Савина мч.	Савина мч.	Кирила
30 17 С	Алексія чоло. Бож.	Алексія чоло. Бож.	Квірина
31 18 Н	4 Н. В. Посту, Кирила	4 Н. В. Посту, Кирила	Н. Середоп., Бальб.

ЗАПИСКИ НА БЕРЕЗЕНЬ

“Усі заповіді Твої справедливі; неправдиво мене переслідують, — допоможи Ти мені” Пс. 119: 86

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА БЕРЕЗЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	4. кн. Мойс. 3-4	Марк.	7:1-23
2.	” 5-6	”	7:24-37
3.	” 7-8	”	8:1-21
4.	” 9-10	”	8:22-38
5.	” 11-12	”	9:1-29
6.	” 13-14	”	9:30-50
7.	” 15-16	”	10:1-31
8.	” 17-18	”	10:32-52
9.	” 19-20	”	11:1-18
10.	” 21-22	”	11:19-33
11.	” 23-24	”	12:1-27
12.	” 25-26	”	12:28-44
13.	” 27-28	”	13:1-23
14.	” 29-30	”	13:24-37
15.	” 31-32	”	14:1-42
16.	” 33-34	”	14:43-72
17.	” 35-36	”	15:1-20
18.	5 кн. Мойс. 1-2	”	15:21-47
19.	” 3-4	”	16:1-13
20.	” 5-6	”	16: 14-20
21.	” 7-8	Луки	1:1-25
22.	” 9-10	”	1:26-56
23.	” 11-12	”	1:57-80
24.	” 13-14	”	2:1-20
25.	” 15-17	”	2:21-40
26.	” 18-20	”	2:41-52
27.	” 21-22	”	3:1-22
28.	” 23-24	”	3:23-38
29.	” 25-26	”	4:1-30
30.	” 27-28	”	4:31-44
31.	” 29-30	”	5:1-16

КВІТЕНЬ

Стиль н. с. Дні		Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1	19 П	Хризанта і Дарії мч.	Хризанта і Дарії мч.	Гугона
2	20 В	ОО. уб. у Синаї	ОО. уб. у Синаї	Франца з Павлі
3	21 С	Якова прп. (Шейлони)	Якова прп. (Шейлони)	Ришарда
4	22 Ч	Василія свщмч.	Василія свщмч.	Іздора
5	23 П	Нікона мч.	Нікона мч.	Вінкентія
6	24 С	Захарії, Суб. Алаф.	Захарії, Суб. Алаф.	Келестина
7	25 Н	5 Н. В. П., Благ. ПДМ	5 Н. В. П., Благ. ПДМ	Н. Черна, Епіфанія
8	26 П	Соб. Арх. Гавриїла	Соб. Арх. Гавриїла	Діонісія
9	27 В	Матрони Сол. мч.	Матрони Сол. мч.	Марії Клеоп.
10	28 С	Іларіона і Стефана	Іларіона і Стефана	Езеїїла
11	29 Ч	Марка і Кир. свщмч.	Марка і Кир. свщмч.	Льва папи
12	30 П	Ів. Ліванчикка прп.	Ів. Ліванчикка прп.	Юлія, Зенона
13	31 С	Іпатиї еп. прп.	Іпатиї еп. прп.	Юстини
14	1 Н	Н. Квітня, Марії С.	Н. Квітня, Марії С.	Н. Пальмова, Вал.
15	2 П	Тита прп.	Тита прп.	Людвиги
16	3 В	Никити прп.	Никити прп.	Анастасії
17	4 С	Йосифа і Георгія	Йосифа і Георгія	Венедикта
18	5 Ч	Вел. Четвер, Теодула	Вел. Четвер, Теодула	Аніліти
19	6 П	Велика П'ятниця	Велика П'ятниця	Велика П'ятниця
20	7 С	Вел. Суб., Георгія з М.	Вел. Суб., Георгія з М.	Вел. Суб., Сульп.
21	8 Н	Воскресіння Христове	Воскресіння Христове	Великдень .....
22	9 П	Світлий Понеділок	Світлий Понеділок	Світлий Понеділок
23	10 В	Світлий Вівторок	Світлий Вівторок	Войтіха еп.
24	11 С	Антипи свщмч.	Антипи свщмч.	Фіделіса
25	12 Ч	Василія ісп.	Василія ісп.	Марка еванг.
26	13 П	Артемона свщмч.	Артемона свщмч.	Кліта
27	14 С	Мартина ісп.	Мартина ісп.	Петра Канізія
28	15 Н	Н. Томина, Арістарха	Н. Томина, Арістарха	Н. Біла, Віталія
29	16 П	Агафії, Ірини, і Хіом.	Агафії, Ірини, і Хіом.	Петра з Верони
30	17 В	Симеона і Алакія	Симеона і Алакія	Катерини Сієн.

ЗАПИСКИ НА КВІТЕНЬ

“Твоє слово — світильник для моєї ноги, то
світло для стежки моєї” Пс. 119: 105

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА КВИТЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	5 кн. Мойс. 31-32	Луки	5:17-39
2.	” 33-34	”	6:1-19
3.	Ис. Нав. 1-2	”	6:20-49
4.	” 3-6	”	7:1-35
5.	” 7-8	”	7:36-50
6.	” 9-10	”	8:1-18
7.	” 11-13	”	8:19-39
8.	” 14-16	”	8:40-56
9.	” 17-19	”	9:1-17
10.	” 20-22	”	9:18-36
11.	” 23-24	”	9:37-62
12.	кн. Судів 1-2	”	10:1-24
13.	” 3-4	”	10:25-41
14.	” 5-6	”	11:1-28
15.	” 7-8	”	11:29-54
16.	” 9-10	”	12:1-34
17.	” 11-12	”	12:35-59
18.	” 13-14	”	13:1-19
19.	” 15-16	”	13:20-35
20.	” 17-19	”	14:1-14
21.	” 20-22	”	14:15-35
22.	кн. Рути 1-2	”	15
23.	” 3-4	”	16:1-13
24.	1 кн. Сам. 1-2	”	16:14-31
25.	” 3-4	”	17:1-19
26.	” 5-7	”	17:20-37
27.	” 8-10	”	18:1-17
28.	” 11-13	”	18:18-43
29.	” 14-16	”	19:1-27
30.	” 17-18	”	19:28-48

ТРАВЕНЬ

Стянь к. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 18 С	Ів. Декаполіта	Ів. Декаполіта	Філіппа і Якова
2 19 Ч	Ів. Старопеч. прп.	Ів. Старопеч. прп.	Атаназія
3 20 П	Теодора	Теодора	Найденна св. Хр. Моніки, Флоріана
4 21 С	Януарія свщмч.	Януарія свщмч.	
5 22 Н	Н. Миронес., Теод. С.	Н. Миронес., Теод. С	2 Н. по Вел., Пія V.
6 23 П	† Юрія вмч. і чуд.	† Юрія вмч. і чуд.	Івана в Олії
7 24 В	Сави Страт. мч.	Сави Страт. мч.	Флavian і Домітілі
8 25 С	Маря ап. і сванг.	Маря ап. і сванг.	Станіслава сп.
9 26 Ч	Василія свщмч.	Василія свщмч.	Григорія Ніс.
10 27 П	Симеона	Симеона	Ізидора
11 28 С	Ясона і Максима	Ясона і Максима	Франца
12 29 Н	Н. Розсл., 9 муч. в Киз.	Н. Розсл., 9 муч. в Киз.	3 Н. по Вел., Панкр.
13 30 П	† Якова ап.	† Якова ап.	Сервантія
14 1 В	Трав. Сремії прор.	Трав. Сремії прор.	Боніфатія
15 2 С	Атаназія В. Преп.	Атаназія В. Преп.	Софії і 3 д.
16 3 Ч	† Теодозія Печ. прп.	† Теодозія Печ. прп.	Івана Непомула
17 4 П	Пелатії	Пелатії	Паскаліса
18 5 С	Ірини мч.	Ірини мч.	Венантія мч.
19 6 Н	Н. Самарянки, Я. Ми.	Н. Самарянки, Я. Ми.	4 Н. по Вел., Петра
20 7 П	Позва Ч. Хр. в Єрус.	Позва Ч. Хр. в Єрус.	Бернарда
21 8 В	† Ів. Богосл. ап. і св.	† Ів. Богосл. ап. і св.	Олеми Кор.
22 9 С	† Пер. мощ. св. Ник.	† Пер. мощ. св. Ник.	Юлії д.
23 10 Ч	† Симеона Зил. ап.	† Симеона Зил. ап.	Дезидерія
24 11 П	Мокія свщмч.	Мокія свщмч.	Іванни вдови
25 12 С	Епіфанія і Германа	Епіфанія і Германа	Урбана
26 13 Н	Н. Сліпор., Глікер. мч.	Н. Сліпор., Глікер. мч.	5 Н. по Вел., Фил.
27 14 П	Ізидора мч.	Ізидора мч.	Івана і папи
28 15 В	Пахомія Вел. прп.	Пахомія Вел. прп.	Августина
29 16 С	Теодора свщмч.	Теодора свщмч.	Марії Магдалини
30 17 Ч	Вознесіння ГНІХ	Вознесіння ГНІХ	Вознесіння ГНІХ
31 18 П	Теодота мч.	Теодота мч.	Петроніа

ЗАПИСКИ НА ТРАВЕНЬ

“Оце моя заповідь, — щоб любили один одного
ви, як Я вас полюбив” Ів. 15: 12

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ТРАВЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	1 кн. Сам.	19-20	Луки 20:1-26
2.	”	21-22	” 20:27-49
3.	”	23-24	” 21:1-19
4.	”	25-27	” 21:20-38
5.	”	28-29	” 22:1-23
6.	”	30-31	” 22:24-48
7.	2 кн. Сам.	1-2	” 22:49-71
8.	”	3-5	” 22:3:1-25
9.	”	6-8	” 23:26-56
10.	”	9-10	” 24:1-12
11.	”	11-12	” 24:13-32
12.	”	13-14	” 24:33-53
13.	”	15-16	Івана 1:1-28
14.	”	17-18	” 1:29-51
15.	”	19-20	” 2
16.	”	21-22	” 3:1-21
17.	”	23-24	” 3:22-36
18.	1 кн. Цар.	1	” 4:1-26
19.	”	2	” 4:27-54
20.	”	3-5	” 5:1-15
21.	”	6-7	” 5:16-47
22.	”	8	” 6:1-21
23.	”	9-10	” 6:22-51
24.	”	11-12	” 6:52-71
25.	”	13-14	” 7:1-24
26.	”	15-16	” 7:25-53
27.	”	17-18	” 8:1-11
28.	”	19-20	” 8:12-29
29.	”	21-22	” 8:30-59
30.	2 кн. Цар.	1-2	” 9:1-23
31.	”	3-4	” 9:24-41

Стиль н. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 19 С	Патріксія свщмч.	Патріксія свщмч.	Фелікс, Якова
2 20 Н	Н. св. Отція, Талалея	Н. св. Отція, Талалея	6 Н. по Рел., Ераз.
3 21 П	† Константина і Єлени	† Константина і Єлени	Кльотильди
4 22 В	Весиліса мч.	Весиліса мч.	Квірина
5 23 С	Михайла Сик. прп.	Михайла Сик. прп.	Боніфатія
6 24 Ч	Симеона прп.	Симеона прп.	Норберта
7 25 П	3 Найд. гол. Ів. Хрест.	3 Найд. гол. Ів. Хрест.	Роберта
8 26 С	Зел Суб., Карпа	Зел Суб., Карпа	Медарда сп.
9 27 Н	Сомештіє Св. Духа	Сомештіє Св. Духа	Сомештіє Св. Духа
10 28 П	Пресвятої Тройці	Пресвятої Тройці	Зелений Помеділок
11 29 В	Тодозії діви мч.	Тодозії діви мч.	Варвари
12 30 С	Ісаакія прп.	Ісаакія прп.	Івана Фак.
13 31 Ч	Єрмія мч.	Єрмія мч.	Антонія з Падви
14 1 П	Черв. Юстина мч.	Черв. Юстина мч.	Василія Рел.
15 2 С	Никифора патр.	Никифора патр.	Віта мч.
16 3 Н	Н. Всіх Святых, Лукил.	Н. Всіх Святых, Лукил.	Н. Пресв. Тройці
17 4 П	Митрофана сп. (Петр.)	Митрофана сп. (Петр.)	Адольфа
18 5 В	Доротєя свщмч.	Доротєя свщмч.	Марья, Маркел.
19 6 С	Висаріона і Іларія	Висаріона і Іларія	Юліяни
20 7 Ч	Пресв. Евхар. (на нед.)	Теодота свщмч.	Боже Тіло
21 8 П	Теодора Страт. вмч.	Теодора Страт. вмч.	Альойзія Гонзаги
22 9 С	Кирила Алекс.	Кирила Алекс.	Павлина сп.
23 10 Н	2 Н. по С., Тимотея	2 Н. по С., Тимотея	2 Н. по С., Зенона
24 11 П	Вартолом. і Варн.	Вартолом. і Варн.	Різдво Ів. Хрестит.
25 12 В	† Онуфрія Вел. прп.	† Онуфрія Вел. прп.	Вільгельма
26 13 С	Акиліни мч.	Акиліни мч.	Павла і Івана
27 14 Ч	Слисея прор.	Слисея прор.	Володислава
28 15 П	Пр. Серця Хр. (на нед.)	Пр. Серця Хр. (на нед.)	Пресв. Серця Хр.
29 16 С	Тихона чудотв.	Тихона чудотв.	Петра і Павла ап.
30 17 Н	3 Н. по С., Ман., Кир	3 Н. по С., Ман., Кир	3 Н. по С., П. св. П.

ЗАПИСКИ НА ЧЕРВЕНЬ

“Ці були шляхетніші за солунян, — і слова прийняли з повним запалом, і Писання досліджували день-у-день, чи так воно є” Дії Ап. 17: 11

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ЧЕРВЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	2 кн. Цар. 5-7	Івана	10:1-21
2.	” 8-9	”	10:22-42
3.	” 10-11	”	11:1-27
4.	” 12-13	”	11:28-57
5.	” 14-15	”	12:1-19
6.	” 16-17	”	12:20-36
7.	” 18-19	”	12:37-50
8.	” 20-21	”	13:1-20
9.	” 22-23	”	13:21-38
10.	” 24-25	”	14:1-21
11.	1. кн. Пар. 1-2	”	14:22-31
12.	” 3-4	”	15:1-11
13.	” 5-6	”	15:12-27
14.	” 7-8	”	16:1-17
15.	” 9-10	”	16:18-33
16.	” 11-12	”	17:1-13
17.	” 13-14	”	17:14-26
18.	” 15-16	”	18:1-18
19.	” 17-18	”	18:19-41
20.	” 19-21	”	19:1-22
21.	” 22-24	”	19:23-42
22.	” 25-27	”	20:1-18
23.	” 28-29	”	20:19-31
24.	2 кн. Пар. 1-2	”	21
25.	” 3-5	Д. Ап.	1
26.	” 6-7	”	2:1-21
27.	” 8-10	”	2:22-47
28.	” 11-13	”	3
29.	” 14-16	”	4
30.	” 17-18	”	5

Стінь	Греко-католицькі	Православні	Латинські
н. с. Дні	Свята	Свята	Свята
1 18 П	Леонтія мч.	Леонтія мч.	Теобальда
2 19 В	Юди Тадея ап.	Юди Тадея ап.	Посіщ. Пр. Д. М.
3 20 С	Методія свщмч.	Методія свщмч.	Геліодора
4 21 Ч	Юліана мч.	Юліана мч.	Йосифа Чал.
5 22 П	Евзевія свщмч.	Евзевія свщмч.	Фільомени
6 23 С	Агрипіни мч.	Агрипіни мч.	Ісаї прор.
7 24 Н	4 Н. по С., Різд. Ів. Хр.	4 Н. по С., Різд. Ів. Хр.	4 Н. по С., Пульх.
8 25 П	Февронії мч.	Февронії мч.	Списавети
9 26 В	Давида Сол. прп.	Давида Сол. прп.	Кирила еп.
10 27 С	Самсона прп.	Самсона прп.	Амалії д.
11 28 Ч	Кира & Івана	Кира & Івана	Пелатії
12 29 П	Св. Ап. Петра & Павла	Св. Ап. Петра & Павла	Ген. і Гв. Ів.
13 30 С	Собор 12 Апостолів	Собор 12 Апостолів	Маргарети
14 1 Н	Лип. 5 Н. по С., К. і Д.	Лип. 5 Н. по С., К. і Д.	5 Н. по С., Бонавен
15 2 П	† Пол. Ризи Пр. Д.	† Пол. Ризи Пр. Д.	Розісл. Апостолів
16 3 В	Якнита, Анатолія	Якнита, Анатолія	Мат. Бож. Швапл.
17 4 С	Андрея Крит.	Андрея Крит.	Алексія
18 5 Ч	† Кирила і Методія	† Кирила і Методія	Симеона з Л.
19 6 П	Атанасія прп.	Атанасія прп.	Вінкентія з Л.
20 7 С	Томи & Аналія	Томи & Аналія	Іллі, Чеслава
21 8 Н	6 Н. по С., Прокопія	6 Н. по С., Прокопія	6 Н. по С., Пракс.
22 9 П	Панкратія свщмч.	Панкратія свщмч.	Марії Магд.
23 10 В	† Антонія Печ. прп.	† Антонія Печ. прп.	Аполіварія
24 11 С	Ольги кн. України	Ольги кн. України	Христини
25 12 Ч	Прокла і Іларія	Прокла і Іларія	Якова ап.
26 13 П	† Соб. Арх. Гавриїла	† Соб. Арх. Гавриїла	Анни, Мат. Пр.Д.М.
27 14 С	Онисима, Аялли	Онисима, Аялли	Натаїї діви
28 15 Н	7 Н. по С., † В. В. кн. У	7 Н. по С., † В. В. кн. У.	7 Н. по С., Інок. п.
29 16 П	Аттигогена свщмч.	Аттигогена свщмч.	Марти діви
30 17 В	Марини мч.	Марини мч.	Авдона і Сенни
31 18 С	Якнита, Еміліяна	Якнита, Еміліяна	Ігнатія Львові

ЗАПИСКИ НА ЛИПЕНЬ

“Відкрий мої очі, й нехай я побачу чуда з
закону Твого” Пс. 119: 18

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ЛИПЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	2 кн. Пар.	19-20	Д. Ап. 6
2.	”	21-23	” 7:1-29
3.	”	24-25	” 7:30-60
4.	”	26-28	” 8:1-17
5.	”	29-30	” 8:18-40
6.	”	31-33	” 9:1-19
7.	”	34-36	” 9:20-43
8.	Ездри	1-2	” 10:1-23
9.	”	3-5	” 10:24-48
10.	”	6-8	” 11
11.	”	9-10	” 12
12.	Неем.	1-2	” 13:1-23
13.	”	3-4	” 13:24-52
14.	”	5-6	” 14
15.	”	7-8	” 15:1-23
16.	”	9-10	” 15:24-41
17.	”	11-13	” 16:1-24
18.	Естер.	1	” 16:25-40
19.	”	2-4	” 17:1-15
20.	”	5-7	” 17:16-34
21.	”	8-10	” 18:1-17
22.	Йова	1-2	” 18:18-28
23.	”	3-5	” 19:1-20
24.	”	6-8	” 19:21-40
25.	”	9-11	” 20:1-16
26.	”	12-15	” 20:17-38
27.	”	16-18	” 21:1-25
28.	”	19-20	” 21:26-40
29.	”	21-22	” 22
30.	”	23-25	” 23
31.	”	26-28	” 24

СЕРПЕНЬ

Стиль к. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 19 Ч	Мокрини прп.	Мокрини прп.	Петра в оновах
2 20 П	† Іллі проп.	† Іллі проп.	Альфонса Лігорія
3 21 С	Симеона юрод.	Симеона юрод.	Найд. моц. св. Ст.
4 22 Н	8 Н. по С., Марії Магд	8 Н. по С., Марії Магд.	8 Н. по С., Домін.
5 23 П	Теофіла, Трофима	Теофіла, Трофима	Маг. Бож. Сніж.
6 24 В	† Бориса і Гліба	† Бориса і Гліба	Преображенн. ГНІХ
7 25 С	† Успення св. Анни	† Успення св. Анни	Кастана
8 26 Ч	Єрмолая, Пар.	Єрмолая свщмч., Пар.	Киріака
9 27 П	† Пантелеймона вмч.	† Пантелеймона вмч.	Романа і Сел.
10 28 С	Прохора, Ніканора	Прохора, Ніканора	Лаврентія
11 29 Н	9 Н. по С., Калиніка	9 Н. по С., Калиніка	9 Н. по С., Сузанны
12 30 П	Сили, Андрон. і пр.	Сили, Андрон. і пр.	Клари
13 31 В	Євдокима прав.	Євдокима прав.	Гіполита
14 1 С	Серп. Мак. (Спасівна)	Серп. Мак. (Спасівна)	Есесвія
15 2 Ч	Пер. моц. св. Стефана	Пер. моц. св. Стефана	Успення Пр. Д. М.
16 3 П	Ісаакія і Дальм. прп.	Ісаакія і Дальм. прп.	Рокха, Йонима
17 4 С	7 молодців в Еф.	7 молодців в Еф.	Гіаминта
18 5 Н	10 Н. по С., Євсигнія	10 Н. по С., Євсигнія	10 Н. по С., Єл. кор.
19 6 П	Преображення ГНІХ	Преображення ГНІХ	Людвіка
20 7 В	Дометія, Пульхерії	Дометія, Пульхерії	Стефана кор.
21 8 С	Єміліяна ісп.	Єміліяна ісп.	Іванин
22 9 Ч	† Матея ап.	† Матея ап.	Тимотея
23 10 П	Лаврентія мч.	Лаврентія мч.	Філіпа еп.
24 11 С	Євпла, Клявдії	Євпла, Клявдії	Вартоломея ап.
25 12 Н	11 Н. по С., Фотія, Ан.	11 Н. по С., Фотія, Ан.	11 Н. по С., Людв.
26 13 П	Максима прп.	Максима прп.	Зефірине
27 14 В	Михея прор., Теодоз.	Михея прор., Теодоз.	Йосифа з Кал.
28 15 С	Успення Пр. Богород.	Успення Пр. Богород.	Августина
29 16 Ч	Перен. Обр. Господи.	Перен. Обр. Господи.	Усіаи, св. Івана
30 17 П	Мирона мч.	Мирона мч.	Рожі з Л.
31 18 С	Флора & Лавра	Флора & Лавра	Раймунда

ЗАПИСКИ НА СЕРПЕНЬ

**“Дослідіть но писання, бо ви думаете, що в них
маєте життя вічне, — вони ж свідчать
про Мене” Ів. 5: 39**

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА СЕРПЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	Йова	29-30	Д. Ап. 25
2.	”	32-34	” 26
3.	”	35-37	” 27:1-26
4.	”	38-40	” 27:27-44
5.	”	41-42	” 28:1-16
6.	Псал.	1-7	” 28:17-36
7.	”	8-12	Яков. 1
8.	”	13-16	” 2
9.	”	17-20	” 3
10.	”	21-24	” 4
11.	”	25-29	” 5
12.	”	30-33	1 Пет. 1
13.	”	35-36	” 2
14.	”	37-40	” 3
15.	”	41-45	” 4
16.	”	46-49	” 5
17.	”	50-54	2 Пет. 1
18.	”	55-58	” 2
19.	”	59-64	” 3
20.	”	65-67	1. Іван. 1
21.	”	68-70	” 2
22.	”	71-72	” 3
23.	”	73-76	” 4
24.	”	77	” 5
25.	”	78-81	2 Іван. 1
26.	”	82-85	3 Іван. 1
27.	”	86-87	Юди 1
28.	”	88-90	Римл. 1:1-17
29.	”	91-96	” 1:18-32
30.	”	97-101	” 2
31.	”	102-103	” 3

ВЕРЕСЕНЬ

Свяць н. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 19 Н	12 Н. по С., Анд. Стр.	12 Н. по С., Анд. Стр.	12 Н. по С., Егідія
2 20 П	Самуїла прор.	Самуїла прор.	Юста
3 21 В	Тадєя ап.	Тадєя ап.	Ізабелі, Бронисл.
4 22 С	Агатовіла мч.	Агатовіла мч.	Розалії
5 23 Ч	Луїла, Ірїгєл	Луїла, Ірїгєл	Лаврєнтія
6 24 П	Євтихія свщмч.	Євтихія свщмч.	Захарії
7 25 С	Тита, Вартоломєя	Тита, Вартоломєя	Рєгїні дїви
8 26 Н	13 Н. по С., Адріана	13 Н. по С., Адріана	13 Н. по С., Р. Пр. Б.
9 27 П	Сави, Пімена прп.	Сави, Пімена прп.	Горгонїя
10 28 В	Августина, Мойс. мур.	Августина, Мойс. мур.	Нїколая з Т.
11 29 С	† Усіян. гол. Івана Хр.	† Усіян. гол. Івана Хр.	Ялінта
12 30 Ч	Олєксандра, Івана	Олєксандра, Івана	Гїдона
13 31 П	† Пол. пояса Пр. Бог.	† Пол. пояса Пр. Бог.	Товїї
14 1 С	Вер. Симєона Ст.	Вер. Симєона Ст.	Воздв. Чес. Хрєста
15 2 Н	14 Н. по С., Маманта	14 Н. по С., Маманта	14 Н. по С., Стр. МВ
16 3 П	Антїма, Теоктїста	Антїма, Теоктїста	Людмїла дїви
17 4 В	Вавїла свщмч.	Вавїла свщмч.	Ламберта
18 5 С	Захарїї прор.	Захарїї прор.	Томи з В.
19 6 Ч	Чудо Архїстр. Мих.	Чудо Архїстр. Мих.	Януарія
20 7 П	Созонта і Макарія	Созонта і Макарія	Євстакїя
21 8 С	Рїздво Пр. Богороднїці	Рїздво Пр. Богороднїці	Матєя ап.
22 9 Н	15 Н. по С., Іоак. і А.	15 Н. по С., Іоак. і А.	15 Н. по С., Мавр.
23 10 П	Мїнод., Мїтр. і Нїмф.	Мїнод., Мїтр. і Нїмф.	Тєклї дїви
24 11 В	Теодори прп.	Теодори прп.	Герарда
25 12 С	Автонома свщмч.	Автонома свщмч.	Клєофа
26 13 Ч	Корнїлія соти.	Корнїлія соти.	Кїпрїана
27 14 П	Воздвїж. Чес. Хрєста	Воздвїж. Чес. Хрєста	Косми і Дамїана
28 15 С	Нїкїти, Порфїрїя	Нїкїти, Порфїрїя	В'єчєслава
29 16 Н	16 Н. по С., Євфїмїї	16 Н. по С., Євфїмїї	16 Н. по С., Мих. А.
30 17 П	Софїї, Віри, Над. і Л.	Софїї, Віри, Над. і Л.	Єронїма

ЗАПИСКИ НА ВЕРЕСЕНЬ

**“Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони
нагодовані будуть” Матв. 5: 6.**

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ВЕРЕСЕНЬ

Старий Заповіт			Новий Заповіт	
1.	Псал.	104-105	Римл.	4
2.	”	106-107	”	5
3.	”	108-110	”	6
4.	”	111-114	”	7
5.	”	115-117	”	8:1-17
6.	”	118:1-80	”	8:18-39
7.	”	118:81-136	”	9
8.	”	118:137-176	”	10
9.	”	118:119-127	”	11
10.	”	118:128-133	”	12
11.	”	118:134-136	”	13
12.	”	118:137-138	”	14
13.	”	118:139-142	”	15
14.	”	118:143-146	”	16
15.	”	118:147-150	1 Кор.	1:1-17
16.	Прип.	1-2	”	1:18-31
17.	”	3-4	”	2
18.	”	5-6	”	3
19.	”	7-8	”	4
20.	”	9-10	”	5
21.	”	11-12	”	6
22.	”	13-14	”	7
23.	”	15-16	”	8
24.	”	17-18	”	9
25.	”	19-20	”	10
26.	”	21-22	”	11
27.	”	23-25	”	12
28.	”	26-28	”	13
29.	”	29-31	”	14:1-19
30.	Єкл.	1-4	”	14:20-40

ЖОВТЕНЬ

Стиль н. с. Дні		Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1	18	В	Евменія прп.	Евменія прп.
2	19	С	Трофима, Саватія	Трофима, Саватія
3	20	Ч	Евстахія, Татіани	Евстахія, Татіани
4	21	П	Кондрата ап.	Кондрата ап.
5	22	С	Фоки, Йони	Фоки, Йони
5	23	Н	17 Н. по С., † З. Ів. Хр.	17 Н. по С., † З. Ів. Хр.
7	24	П	Теклі мч.	Теклі мч.
8	25	В	Евфрозини прп.	Евфрозини прп.
9	26	С	† Івана Богослова	† Івана Богослова
10	27	Ч	Калістрата мч.	Калістрата мч.
11	28	П	† Харитона прп.	† Харитона прп.
12	29	С	Киріяка	Киріяка
13	30	Н	18 Н. по С., Григорія	18 Н. по С., Григорія
14	1	П	Жовт. † Покров Пр. Б.	Жовт. † Покров Пр. Б.
15	2	В	Кипріяна, Юстини	Кипріяна, Юстини
16	3	С	Діонісія свщмч.	Діонісія свщмч.
17	4	Ч	Єротея свщмч.	Єротея свщмч.
18	5	П	Харитини мч.	Харитини мч.
19	6	С	† Томі ап.	† Томі ап.
20	7	Н	19 Н. по С., Сергія і В.	19 Н. по С., Сергія і В.
21	8	П	Пелагії, Ігнатія	Пелагії, Ігнатія
22	9	В	† Якова ап.	† Якова ап.
23	10	С	Евлампія мч.	Евлампія мч.
24	11	Ч	Филипа, Теофана	Филипа, Теофана
25	12	П	Прова, Тараха, Андр.	Прова, Тараха, Андр.
26	13	С	Карпа і Папили	Карпа і Папили
27	14	Н	20 Н. по С., Пр. Хр. Ц.	20 Н. по С., Параскевії
28	15	П	Лукіяна, Євфимія	Лукіяна, Євфимія
29	16	В	Лонгіна соти.	Лонгіна соти.
30	17	С	Осії прор. і Андрея	Осії прор. і Андрея
31	18	Ч	† Луки ап. і сванг.	† Луки ап. і сванг.
				18 Н. по С., Едмар Калікста папи Тереси Герарда Ядвіги Луки св. Петра з А.
				19 Н. по С., Ів Кан Урсулі Кордуні Івана з Кал. Рафаїла Арх. Хризанта і Дарії Вмч. Димитр., Ев.
				20 Н. по С., П. Х. Ц Симона і Юди ап. Наркиса Клавдія Вольфганга

ЗАПИСКИ НА ЖОВТЕНЬ

**“Я — пастир добрий, і знаю Своїх, і Свої
знають Мене” Івана 10: 14.**

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ЖОВТЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	Єкл. 5-8	1 Кор.	15:1-28
2.	” 9-12	”	15:29-58
3.	П. Піс. 1-4	”	16
4.	” 5-8	2 Кор.	1
5.	Ісаї 1	”	2
6.	” 2-4	”	3
7.	” 5-7	”	4
8.	” 8-10	”	5
9.	” 11-13	”	6
10.	” 14-16	”	7
11.	” 17-20	”	8
12.	” 21-24	”	9
13.	” 25-28	”	10
14.	” 29-30	”	11
15.	” 31-34	”	12
16.	” 35-37	”	13
17.	” 38-40	Галат.	1
18.	” 41-42	”	2
19.	” 43-44	”	3
20.	” 45-47	”	4
21.	” 48-49	”	5
22.	” 50-53	”	6
23.	” 54-57	Єфес.	1
24.	” 58-61	”	2
25.	” 62-66	”	3
26.	Єрем. 1	”	4
27.	” 2-3	”	5
28.	” 4-5	”	6
29.	” 6-7	Филип.	1
30.	” 8-9	”	2
31.	” 10-13	”	3

ЛИСТОПАД

Стіль	к. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята	
1	19	П	Йоїла прор.	Йоїла прор.	
2	20	С	Артемія вч.	Артемія вч.	
3	21	Н	21 Н. по С., Іларіона В.	21 Н. по С., Іларіона В.	21 Н. по С., Губерта
4	22	П	Аверсія, Глікерії	Аверсія, Глікерії	Карола Бор.
5	23	В	† Якова ап. Бр. Госп.	† Якова ап. Бр. Госп.	Єлисавети
6	24	С	Арети мч.	Арети мч.	Леонарда
7	25	Ч	Маркіана мч.	Маркіана мч.	Теогата
8	26	П	Вч. Димитрія	Вч. Димитрія	Арх. Мих., Богом.
9	27	С	Нестора мч.	Нестора мч.	Теодора
10	28	Н	22 Н. по Ц., † Параск.	22 Н. по Ц., † Параск.	22 Н. по С., Андреа
11	29	П	Анастасії прп-мч.	Анастасії прп-мч.	Мартина сп.
12	30	В	Зиновія і Зиновії	Зиновія і Зиновії	Мартина папи
13	31	С	Стахія, Нар.	Стахія, Нар.	Євгенія
14	1	Ч	Лист. Косми і Дамана	Лист. Косми і Дамана	Серафима
15	2	П	Акиїдина мч.	Акиїдина мч.	Леопольда
16	3	С	Айталя, Йосифа	Айталя, Йосифа	Отмара
17	4	Н	23 Н. по С., Роанікія	23 Н. по С., Роанікія	23 Н. по С., Григор
18	5	П	Галактіона мч.	Галактіона мч.	Оттона
19	6	В	Павла Царг. ісп.	Павла Царг. ісп.	Єлисавети Угор.
20	7	С	Ерона, Лазара	Ерона, Лазара	Фелікса
21	8	Ч	Собор св. Арх. Мих.	Собор св. Арх. Мих.	Введ. в Храм Пр. Д.
22	9	П	Онисифора мч.	Онисифора мч.	Кикилії
23	10	С	Ераста, Олімпа, Орест.	Ераста, Олімпа, Орест.	Климентя
24	11	Н	24 Н. по С., Мими, Вік.	24 Н. по С., Мими, Вік.	24 Н. по С., Івана
25	12	П	† Йосафата Свщмч.	† Йосафата Свщмч.	Катерини
26	13	В	† Івана Золотоустого	† Івана Золотоустого	Комрада
27	14	С	Фил. ап. (Пилипіана)	Фил. ап. (Пилипіана)	Валеріяна
28	15	Ч	Гурія, Самсона	Гурія, Самсона	Крисцентія
29	16	П	† Матей ап. і сванг.	† Матей ап. і сванг.	Сатурніна
30	17	С	Григорія сп. чудотв.	Григорія сп. чудотв.	Андрея ап.

ЗАПИСКИ НА ЛИСТОПАД

**“Як я кохаю закона Твого, цілий день він —
розмова моя!” Пс. 119: 97**

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ЛИСТОПАД

Старий Заповіт			Новий Заповіт	
1.	Єрем.	14-17	Филип.	4
2.	”	18-21	Кол.	1
3.	”	22-23	”	2
4.	”	24-26	”	3
5.	”	27-29	”	4
6.	”	30-31	1 Сол.	1
7.	”	32-33	”	2
8.	”	34-35	”	3
9.	”	36-37	4	4
10.	”	38-40	”	5
11.	”	41-43	2 Сол.	1
12.	”	44-47	”	2
13.	”	48-49	”	3
14.	”	50-52	1 Тим.	1
15.	Пл. Єр.	1-2	”	2
16.	”	3	”	3
17.	”	4-5	”	4
18.	Єзек.	1	”	5
19.	”	2-5	”	6
20.	”	6-8	2 Тим.	1
21.	”	9-11	”	2
22.	”	12-15	”	3
23.	”	16	”	4
24.	”	17-18	Тит.	1
25.	”	19-20	”	2
26.	”	21-22	”	3
27.	”	23-24	Фил.	1
28.	”	25-26	Євр.	1
29.	”	27-28	”	2
30.	”	29-30	”	3

ГРУДЕНЬ

Стуль н. с. Дні	Греко-католицькі Свята	Православні Свята	Латинські Свята
1 18 Н	25 Н. по С., Плат. і Р.	25 Н. по С., Плат. і Р.	1 Н. Адя., Елірія
2 19 П	Авдія прор., Варл.	Авдія прор., Варл.	Бібіяни
3 20 В	Григорія, Прокла	Григорія, Прокла	Франца Ксав.
4 21 С	Введ. в храм Пр. Бог.	Введ. в храм Пр. Бог.	Варвари
5 22 Ч	Филимона еп.	Филимона ап.	Сави еп.
6 23 П	Амфілохія, Григ.	Амфілохія, Григ.	Николая Чудота.
7 24 С	Катерини вмч.	Катерини вмч.	Амвросія
8 25 Н	26 Н. по С., Климента	26 Н. по С., Климента	2 Н. Адя., Леокадії
9 26 П	Алипія Стовл. прп.	Алипія Стовл. прп.	Нел. Зач. Пр. Д. М.
10 27 В	Якова Перс. вмч.	Якова Перс. вмч.	ПДМ з Лорет
11 28 С	Стефана прпмч.	Стефана прпмч.	Дамазія
12 29 Ч	Парамона, Фільом.	Парамона, Фільом.	Александра
13 30 П	† Андрея Перв. ап.	† Андрея Перв. ап.	Лукії
14 1 С	Груд. Наума, Філар.	Груд. Наума, Філар.	Спіридона
15 2 Н	27 Н. по С., Ав. прор.	27 Н. по С., Ав. прор.	3 Н. Адя., Фортун.
16 3 П	Софонія, Теодула	Софонія, Теодула	Аделаїди
17 4 В	Варвари вмч.	Варвари вмч.	Лазаря
18 5 С	† Сави Освщ. прп.	† Сави Освщ. прп.	Граціяна
19 6 Ч	Николая Чудотворця	Николая Чудотворця	Немесія
20 7 П	Амвросія еп.	Амвросія еп.	Теофіла
21 8 С	Патапія прп.	Патапія прп.	Томи ап.
22 9 Н	28 Н. по С., Н. З. Пр. Б.	28 Н. по С., Н. З. Пр. Б.	4 Н. Адя., Зенона
23 10 П	Мини, Єрмогена, Євг.	Мини, Єрмогена, Євг.	Вікторії
24 11 В	Даниїла Стовл. прп.	Даниїла Стовл. прп.	Навеч. Різдва Хр.
25 12 С	Спіридіона прп.	Спіридіона прп.	Різдво Христове
26 13 Ч	† Евстратія, Євгенія	† Евстратія, Євгенія	Св. Стеф. прпмч.
27 14 П	Тирса, Левкія вмч.	Тирса, Левкія вмч.	Івана св.
28 15 С	Елевтерія свщмч.	Елевтерія свщмч.	Дітей їб. у Виפל.
29 16 Н	Н. Праетція, Аг. прор.	Н. Праетція, Аг. прор.	Н. по Р., Томи сп.
30 17 П	Даниїла прор.	Даниїла прор.	Давида
31 18 В	Севастіяна і ін. мч.	Севастіяна і ін. мч.	Сильвестра

ЗАПИСКИ НА ГРУДЕНЬ

“Дай мені розуміти дорогу наказів Твоїх, — і про
чуда Твої говоритиму я!” Пс. 119: 27

ЩОДЕННЕ ЧИТАННЯ НА ГРУДЕНЬ

Старий Заповіт		Новий Заповіт	
1.	Єзек. 31-32	Євр.	4
2.	” 33-34	”	5
3.	” 35-36	”	6
4.	” 37-39	”	7
5.	” 40-42	”	8
6.	” 43-45	”	9
7.	” 46-48	”	10
8.	Дан. 1-2	”	11
9.	” 3-4	”	12
10.	” 5-7	”	13
11.	” 8-9	Об’явл.	1
12.	” 10-12	”	2
13.	Осії 1-2	”	3
14.	” 3-6	”	4
15.	” 7-10	”	5
16.	” 11-14	”	6
17.	Йоїль 1-3	”	7
18.	Амоса 1-4	”	8
19.	” 5-9	”	9
20.	Авак. 1	”	10
21.	Йони 1-4	”	11-12
22.	Михея 1-3	”	13
23.	” 4-7	”	14
24.	Наума 1-3	”	15
25.	Авак. 1-3	”	16
26.	Софон. 1-3	”	17
27.	Агея 1-2	”	18
28.	Зах. 1-5	”	19
29.	” 6-10	”	20
30.	” 11-14	”	21
31.	Мал. 1-4	”	22

С. Г. Фруг

ЛЕГЕНДА ПРО ЧАШУ

— Чи правда, матусю моя яснолика,
Що в ясному небі із давніх століть
Осяяна сонечком чаша велика
При Божім престолі стоїть.

І з кожним нещастям, що світ сповиває
Руками бездушних людей,
В ту чашу гаряча сльоза упадає
Із скорбних Господніх очей.

Як сповниться чаша сльозами докраю,
Тоді завітає Мессія до нас;
Мессія, Якого в піснях величає,
Якого з таким нетерпінням чекає
Народ наш знедолений вже довгий час? —

* * *

— То правда святая, дитно кохана, —
Почулася відповідь повна тепла.
Замовкла дитина в тяжкому зідханні
І знов оченята на матір звела.

— Коли ж уже тими святими сльозами
Наповниться врешті вона...
А може там сохнуть ті сльози віками,
А може та чаша без дна? —

І очі дитини, ясні та ласкаві,
Спинилися десь в небесах...
Задумана мати в мовчанні стояла
З рясними сльозами в очах.

І впала сльоза на голівку дитині,
З голівки по личку іде...
О, Боже Великий! Хай в чашу-святиню
Ця також сльоза упаде!

Переклад з російської мови

ДЕЩО ПРО КАЛЕНДАР

Що таке календар. Слово “календар” походить від грецького слова “календаріум”, а це знову від слова “календе”, що ним означувало початок кожного місяця.

Основою кожного календаря є астрономічні зміни дня і ночі, періоди місяця й пори року. День і ніч, цебто доба, у всіх народів уже від найдавніших часів служили для означування короткого проміжку часу. Довший період часу, напр., рік або ряд років під такий спосіб міряння не підходив, тому всі народи почали користуватися місяцем і його астрономічними змінами від одної повні до другої, і ця віддаль часу також у багатьох мовах затримала назву місяця. Рік за всіма майже календарними системами мав дванадцять місяців по 29 і по 30 днів. Але через те, що ні рік, ні час обороту місяця не мали круглого числа днів, тому поставали різні системи для рахування часу, а кожна система тим самим творила окремий календар.

Впродовж віків постало багато календарів; деякі з них затрималися ще й досьогодні. З важливіших — це календарі: єгипетський, грецький, жидівський, китайський, перський, юліянський і ліліанський або григоріанський.

Єгипетський календар. У старинних єгиптян мірилом часу був рік, що складався з 12 тридцятиденних місяців і п'яти додаткових днів. Цей період часу відповідав більш-менш проміжковій часу, коли відбувалися розливи Ніла, а саме Ніл, головна ріка Єгипту, виступала зо своїх берегів що 365 днів і 6 годин. Через кожних чотири роки розливи відбувалися на один день пізніше, і тому початок року автоматично посувався назад. У зв'язку з цим на протя-

ві 1461 років зміни в природі, цебто пори року і розливи Ніла, відбувалися тільки 1460 разів, значить лишився зайвий рік. Щоб його усунути, єгипетські астрономи завели т. зв. період Сиріюса, що починався днем першого місяця в хвилину сходу зорі Сирія. Зайвий рік зовсім відкидали і той період охоплював 1460 соняшних років.

Грецький календар. Основою числення часу в греків був спочатку місячний рік з 12 місяців по 29 і 30 днів. Згодом вони встановили період восьми років, в якому до другого, п'ятого і восьмого додавали по одному місяцеві. З огляду на те, що той період відрізнявся на $1\frac{1}{2}$ доби, грецький астроном Ментон у 430 році перед Христом запропонував 19-річний період, що в ньому 12 років мали б по 12 місяців, а 7 по 13 місяців. Різниця становила тільки $\frac{1}{4}$ доби. За часів Арістотеля астроном Каліп установив період в 76 років, в якому рік мав $365\frac{1}{4}$ днів, цебто такий самий, що і в юліянському календарі.

Жидівський календар. Жидівський рік оснований на рухові місяця довкола землі і ділився на звичайний і переступний. Звичайний рік має 12 місяців, а переступний 13. Днів у місяці є 29 і 30. Від греків прийняли жиди ментонський, 19-літній період. Початком доби вважають жиди захід сонця. Уживаний жидами теперішній календар походить шойно з XI століття по Христі. Його склав рабін Лілель Ганасі.

Китайський календар. Основою китайського календаря є місяць і соняшний рік при 19-річному періоді, в якому 7 років має по 13 місяців, а решта по 12. Місяць починається повнею; доба ділиться на 12 годин.

Перський календар. Перський календар подібний був до єгипетського. Рік складався спочатку з 365 соняшних днів і ділився на 12 місяців по 30 днів. Крім того додавали по 5 днів до кожного року. В XI столітті перський календар змінили і від того часу що 4 роки почали додавати по 1 дневі. Потім це робили що 5 років.

Юліянський календар. Юліянський календар постав в 45 р. по Христі за часів Юлія Цезаря. Спо-

чатку римський календар мав 304 дні і ділився на 10 місяців, а саме: березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад і грудень. Коли римляни завоювали Єгипет, вони прийняли єгипетського календаря і додали ще два місяці: січень і лютий. Щоб якслід урегулювати справу календаря, Юлій Цезар запросив з Єгипту астронома Сосігена, і він склав нового календаря, який зберігся аж до наших часів під назвою юліанського. Юліанський календар мав $365\frac{1}{4}$ днів. На кожні 4 роки 3 були звичайні і рахували 365 днів, а 4-й був переступний рік з 366 днями. За переступний рік вважали той, що його 2 останні числа без решти діляться на 4. Додатковим днем в переступному році був день 28 лютого, що його рахували два рази. Початком року був перший день березня, а основним роком числення 707 рік від заснування Риму. Пізніше початок року перенесено на день 1 січня. Юліанський календар прийняла церква на нікейському соборі в 325 році по Христі.

Григоріянський календар. Соняшний рік має 365,2422 дні, а за юліанським календарем $365\frac{1}{4}$. Наслідком того повстає там різниця, на 0,0078 днів менше. Та різниця впродовж 128,5 років нарастає до одного дня, так що юліанський календар постійно відбігає від початку соняшного року. В XVI столітті та різниця становила вже 10 днів. Тоді астроном Людвік Лілій склав проект нового календаря, що його затвердив папа Григорій XIII і видав наказ завести такі зміни: замість 5 жовтня 1582 року вважати 15 жовтня 1582 р. і переступним роком вважати кожний четвертий рік, але ті роки, що кінчаються двома, вважати звичайними, крім тих, що діляться без решти на 4. Нового календаря назвали григоріянським або новим стилем, хоч в дійсності повинен він називатися ліліянським на честь свого творця. Різниця між юліанським і григоріянським календарем становила в 1582 р. — 10 днів, в 1700 р. 11 днів, а в 1800 р. 12 днів. Обидва ті календарі християнські, бо вони рахують початок ери від народження Ісуса Христа, а весь рік присвячений або пам'яті святих, або різним християнським святам. Християнський календар в юліанському стилі датується від VI століття і є твором римського абата Діонісія Егізна.

Прийнявся він дуже поволі. Католицька Португалія прийняла його в XV віці, православна Росія в XVIII ст., а єгипетські Копти не визнають його аж дотепер.

Та сама історія була і з календарем за новим стилем. Німці, як протестанти, довго не хотіли його прийняти, прийняли його щойно в 1700 році. Англія прийняла його ще пізніше, а саме 1752 р., одначе перед тим уряд мусів побороти великий спротив населення, що в багатьох місцях мав кривавий перебіг. Сьогодні новий стиль прийнятий всіма культурними народами, за винятком православної церкви, яка й надалі тримається старого стилю.

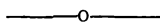
Проектовані реформи календаря. Дух новітніх віків висунув на денний порядок справу реформи календаря з застосуванням його до сучасних потреб людства, з залишенням усіх суто християнських ознак. Перший реальний крок на тому полі зробила Велика Французька Революція. Конвент, що перевів рішучу боротьбу з впливами церкви і зірвав усі зв'язки з історичним християнством, відкинув старого календаря і запровадив нового. Календар Великої Французької Революції відзначився тим, що еру нового літочислення починав роком вибуху революції, завів нові назви місяців і днів, а тиждень мав не 7, а 10 днів. Календар цей не проіснував довго, бо він мав багато хиб. Однією такою хибою між іншим була заміна дотеперішнього семиденного тижня 10-денним, — декадою, що зовсім не відповідала потребам життя.

У дальших десятках літ справа реформи календаря ніколи не сходила з денного порядку. Є вона й сьогодні предметом нарад і міркувань, що їх головна ціль, — на місце всіх дотеперішніх календарів, що не мають нічого спільного з науковими вимогами, а є радше календарями поодиноких віроісповідань, створити нового загального, світового й універсального календаря.

Багато постало календарних проектів. Згадати хоча б проект т. зв. “Каландіє Юніверсель”, який має багато прихильників у цілому світі. Тиждень за тим календарем має сім днів, місяць має 4 тижні по 28 днів, а рік 13 місяців і один додатковий день.

Далі треба згадати т. зв. “Календар ери Гальвані”. Той календар пропонує 6-денний тиждень — гек-

саду; п'ять гексад становило б тридцятиденний місяць, а рік мав би 12 таких місяців і 5 додаткових днів, — в переступному році 6 додаткових днів. Цей календар не передбачає жодних свят, натомість була б 61 неділя. Окрім того цей календар пропонує нові назви днів і місяців. За точку виходу при численні ери календар цей бере рік 1780, цебто рік винаходу електрики ученим Альйозом Гальвані, вважаючи цей рік важливою датою в історії культури й поступу.

“Зміцняй стопи мої на дорогах Своїх, щоб кроки мої не хиталися” Пс. 17: 5.

А. Кримський

У КРАЙНІЙ ХАТІ

(Оповідання)

I.

Івась прожив вісім років, а тепер умирає.

Нерухомо лежить він на дерев'яному ліжку, а обличчя його бліде і худе. Коли Івасеві робиться боляче, він хапається маленькими ручками за подушку, стискає зуби і тихо-тихо стогне.

Біля ліжка, вся в сльозах, стоїть Івасева мати. Скорботна, з утомленим обличчям, вона ніяк не може зрозуміти, чому то її Івась, одинокий її синок, такий тихий, спокійний, такий гарний, а ось нараз захворів. З великим болем в серці вона дивиться на нього і кожний Івасів стогін, ніби гострий ніж ріже на кусочки її зболіле серце.

То ж вона вже все спробувала для того, щоб він видужав: возила його в місто до лікаря, з сусідніх сіл кликала знайому санітарку, але ні від кого не прийшло найменшої помочі. Всі його уважно оглядали, давали свої поради, безрадно кивали головами й казали:

— Треба його відвезти до лікарні.

Але Марфа нізащо не віддасть свого сина до лікарні. Там померли її батьки, старший син і дві дочки. Через це глибоко в її серці заховався жаль, якесь недовір'я до лікарні. На одну тільки думку, що вона мала б віддати туди свого сина, холод проходив по її тілі.

Марфа глибоко вірить у Бога і покійно чекає від Нього помочі.

— Не віддам його до лікарні, — казала, —хай умирає вдома... Але я вірю, що Бог pomoже... Вірю....

І добра мати терпеливо дні й ночі сиділа біля ліжка хворого хлопчика, чекаючи його виздоровлення.

Вона покинула працю у фабриці, витратила всі свої скромні пожитки, продала якомусь подорожньому останнього плаща, продала срібного годинника, що був залишився від її покійного мужа, — і все це для свого Івася.

Але Івась не виздоровлював.

Окрім Марфи біля ліжка стоять дві сусідки і кульгавий фельдшер з недалекого села. На столі блимає жовтим світлом лампа і чорне від диму скло з папіровою латкою на боці жовтіє, ніби око лютого звіря.

Надворі вечір, напередодні якогось свята. За вікном чути голоси співу і якусь музику. Ці голоси прилітають через відхилене вікно до самої крайньої хати за селом, порушуючи спокій хворого Івася.

Фельдшер Максим хвилюється, нахилиється над хворим і натирає його тіло чимсь зеленим і неприємним на запах. На давно не білених стінах посуваються худі й високі тіні і вони не подібні на тіні людей, а на темні привиди холодної смерти.

Марфа при всіх стає на коліна, підносить догори очі і твердо говорить:

— Господи! Тільки на Тебе моя надія... Уздоров його, Господи! Я вірю... Спаси його, Господи!...

Івась перестає стогнати. Він почув за вікном звуки музики, закліпав очима й обличчя його покрилося тугою, яка буває тільки в тих людей, що вмирають.

— Мамо!... Г...ра...ють...

За два дні Івась заговорив.

Обличчя Марфи відразу прояснилося. Очі запали надією. Вона кинулася відчинити більше вікно, щоб звуки музики були виразніше чутні. Але фельдшер Максим сказав, щоб вона цього не робила.

— Гра...ють..., — знову повторив Івась.

Марфа незадоволена на фельдшера. На її обличчі немає найменшого сліду життя, воно бліде від невиспаних ночей і покрите жовтими плямами. І через надмірну втому, чомусь мелодія пісні за вікном була їй мила, рідна і приємна.

Фельдшер Максим водить широкими руками по худому Івасевому тілі, а Марфа важко зідхає. Потім він щільно накриває хворого, мие над відром руки і каже до Марфи:

— Не можна його тепер тривожити, нехай засне.

І вийшов з хати, тихо зачинивши за собою двері.

II.

Північ. Сусідки також пішли. В хаті Марфи глибока тиша. Зо стін і зо стелі дихає сирістю, а з усіх кутів віє холодом ночі. Непокритий стіл, ніби якийсь безформене чудовище стоїть під стіною, а на ньому догасає вогонь ляmpi. Він блимає, ніби прибитий на дорозі метелик крилом, злякано моргає і робиться все меншим і меншим. У хаті все накривається чорною пеленою темряви.

Зігнувшись, ніби переломлена надвоє, з розкуйдовженими косами, з блідим безжиттєвим обличчям і заклопотаним поглядом, Марфа сидить біля Івасевого ліжка, а серце її ріжуть ножі минулих споминів.

Ось село її рідне, де вона, під опікою родичів, провела свої дитячі безжурні роки. Навколо села густий дубовий ліс співав їй пісні, завжди навівав якусь нерозгадану приємну тугу і насолоду. А потім недалеко місто. Простора фабрика, де вона влаштувалася до праці, за фабрикою сад з кількома лавками і рівними стежками, висипаними піском. Там вона вперше зустрілася з Степаном, одним зо старших робітників на фабриці. А ось і їхнє вінчання. Всі їй тепло бажають щастя, добра, раді, навіть дехто має до неї заздрість, бо Степан порядний хлопець, не п'є, не курить. Його поважають при праці, а після шлюбу підвищили йому платню, бо ж він рахується найкращим робітником...

Але потім розпалилася війна. Степана забрали, як запасного. І... він не повернувся додому. Де він тепер? У Бога. Там; на небі... Степан був побожним, як і Марфа... Так, так, він напевно в Бога. І вона довго чекала на нього. Йшли дні за днями. Сумні, невеселі. Діти хворіли, вмирили... Вона залишалася одна... Одна...

Гірка сльоза котиться по обличчі, падає на долівку.

Івась спить.

— Господи, — кличе знову Марфа, — рятуй мого сина. Уздоров його задля цього великого свята, яке є сьогодні... Господи!...

І знову думає про минуле своє життя, думає про самотнього свого сина Івася, і чомусь з кожною хвилиною її віра крипшає, вона думає, що Господь так почує її молитву.

Марфа нахилиється над сплячим сином.

Ні, він не повинен умерти! Ні! Що б вона тоді робила одна на світі? Що вона буде робити тоді, коли залишать її останні сили, коли притупиться зір і старість знівечить її?

По тілі Марфи проходить холод, а одночасно якийсь вогник надії жевріє в її серці і вона чує, що від цього їй так приємно, так солодко...

— Я вірю, Господи, глибоко вірю, що Ти уздориши мого сина. Ти можеш ще зробити...

І перед її втомленим зором тягнуться нитки надії. Марфа легко зідхає, пробує не задрімати, але втома її перемагає. Очі її мимоволі закриваються, а голова схиляється на край ліжка. Вона ще бачить блимаючий жовтий вогник лямпки, якого потім чиясь рука ніби взяла та й накрила.

У хаті було тихо і темно.

III.

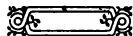
Ранок. Пробудилося все село. Десь дзвонять дзвони і рясний їхній голос котиться над хатами. На вулицю вийшли люди, скрізь повно безжурного гамору дітей, дзвінкого дівочого сміху. Верхи дерев озолотилися промінням сонця, прикрасилися, ніби кристальними сльозинками роси.

Цей гамір долетів через відхилене вікно до Марфиної хати. Вона спохватилася, піднесла голову і поглянула на сина. Івась сидів у ліжку і байдуже бавився якимись папірцями.

Йому було краще.

Мати кинулася до сина, притиснула його до своїх грудей і заплакала від великої радості. Потім упала на коліна і голосно на всю хату проказала:

— Дякую Тобі, Господи мій і Боже!

ВНИЗУ ДНІПРО. СТОЮ НА КРУЧІ.
КРУГОМ ТРОЯНДИ РОЗЦВІЛИ.
В МОЇЙ ДУШІ ВЕСНА СПІВУЧА,
А В НЕБІ ХМАРИ І ОРЛИ.
ВСТАЮТЬ ІЗ ХМАР ЯСНІ ПАЛАТИ,
ЯКІСЬ ТИТАНИ, МОВ ЖИВІ...
ВПЕРЕД, ДУША МОЯ КРИЛАТА,
НА ТЕПЛІ ХВИЛІ ЖИТТЄВІ!
ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Д-р Іван Дем'янчук

ПІРАМІДА ХЕОПСА

(3 переказів старинного світу)

Старий Ксенон, один з найславніших будівничих в Єгипті, гостив у себе давнього свого приятеля, який вертався з далекої подорожі до своєї батьківщини Фенікії. Табніт оповідав дива про краї, які він бачив та про людей, яких там зустрічав. А Ксенон слухав ті дива і одного не міг зрозуміти, чому такі славні люди не хочуть будувати собі таких величавих палат, як у Єгипті, ані храмів своїм богам, а задовольються тільки нужденними колибами, а богам то й зовсім не дають ніякого притулку і захисту.

Табніт завжди привозив своєму приятелеві якісь подарунки: то овочі, яких в Єгипті не було, то шкіри незнаних звірів, або й різні знаряддя, які мешканці тих чужих країв виробляли з каміння. Ось і тепер привіз Табніт Ксенонові неабиякого подарунка. Був це невеликий прозорий камінь-кристал, який мав вигляд будівлі із гострим закінченням зверху. Всередині однакової з усіх боків величини лежав у скляній домовині малесенький кусок моху, що невідомо яким чином туди попав.

— Камінчика цього дістав я на одному острові, — казав Табніт. — Мешканці того острова вважають такі камінці святими і вірять в їх чудотворну силу. Візьми його собі, може колись він допоможе тобі в горю...

Ксенон подякував приятелеві за цей незвичайний подарунок і старанно його заховав.

— Хто знає, — думав він, — чи й справді не стане мені цей камінь колись у пригоді. Під таким королем, як наш Хеопс, можна сподіватися всякої біди.

Хеопс, могутній володар горішнього й долішнього Єгипту, був дуже жорстокою людиною. Таким жорстоким він був ще маленьким хлопцем. Родичі його дуже любили, бо він був у батьків одинокою

дитиною. Усі його забаганки мусіли бути виконані. Був він слабого здоров'я і батьки нічим не хотіли його засмутити, щоб ще більше не пошкодити його здоров'я. Таким чином у хлопця виробилася впертість і безоглядність, а то й жорстокість для кожного, хто йому підлягав. Найбільше терпіли від нього малі нубійські невільники, яких аж 20 дав йому батько для його послуг. За найменші провини князь казав жорстоко їх карати. Чи не встиг котрийсь негайно виконати його наказу, чи не міг чого якслід зробити. Такого малого невільника негайно розтягали на землі і дорослий невільник вираховував йому приписану кількість батогів. А молодому Хеопсові не було милішої розривки, як придивлятися карі і любитися плачем і стогоном катованого. В його жорсткому серці не було найменшого співчуття.

Молодий князь найбільше любив ловити рибу. На малому човні, прикрашеному золотими квітами лотосу, впливав він на Ніл і з гарпуном в руці слідив за рибою, яку міг би поцілити. Біля нього сидів один невільник і веслував; інші невільники пливли на пнях біля човна і мали наказ помагати князеві витягати з води поцілену рибу.

Одного разу пощастило Хеопсові зловити дуже велику рибу. Невільники кинулися до води, щоб витягнути її, але риба зірвалася з гарпуна й втікла. Хеопс запалав звірським гнівом. Тим самим гарпуном, який перед хвилиною був у тілі риби, кинув на найближчого невільника і кров закрасила води святої ріки.

— Почекайте, чорні собаки! — відгрожував король, — коли стану володарем Єгипту, тоді не такі придумаю для вас карі.

Засмутилося серце старого його батька короля, коли він довідався про це. Чорні думи почали напливати до його душі. Він закликав до себе сина і промовив до нього:

— Замість потіхи, журбу і смуток приносиш мені, сину мій. Ти ж колись маєш стати королем нашого краю, а тому повинен уже тепер приєднувати собі любов і приязнь своїх підданих. А ти тепер уже збираєш ненависть і накликаєш на себе гнів богів і людей. Опам'ятайся, мій сину! Знай, що наші боги карають злих людей ще за життя

тут на землі, а по смерті відкинуть тих, що не мали на землі милосердя і ласки.

Незабаром умер старий король, а його піддані плакали за ним, як за рідним своїм батьком, бо знали, що син не буде таким добрим. Похоронили його славно, а з ним ніби сонце зайшло над Єгиптом. Тепер настала чорна ніч жаху, жорстокости і смутку.

У пустині Єгипту

Новий король дістав у спадщину могутнє царство і необмежену владу. Доля і недоля, життя і смерть його підданих була тепер в його руках. І почав Хеопс володіти Єгиптом, але не на добро його мешканців.

Хеопс за всяку ціну бажав стати славним. Він провадив безнастанні війни, будував нові міста і палати, а це найболючіше відбивалося на його підневолених. Сотні тисяч людей змушені були кидати родинні місця і класти свої голови в боротьбі з ворогом або тяжко працювати при будівлях. Особливо незavidну долю мали робітники. Наглядачі, боячись королівського гніву, не давали ні хвилини відпочинку струдженим рукам, а через це народ гинув масами від надмірної праці.

Але правдиві єгиптяни, які вважали свого короля за бога на землі, терпеливо зносили всі знущання і болі. Але ось одного дня оповіщено по всьому Єгипті страшний, серце роздираючий наказ коро-

ля: “Зсі святині в Єгипті мають бути зачинені, а жрецям забороняється відправляти святі обряди і приносити жертви”. Причиною до цього було те, що один знесилений важкою працею робітник зайшов до святині, щоб там хоча хвилинку відпочити і помолитися.

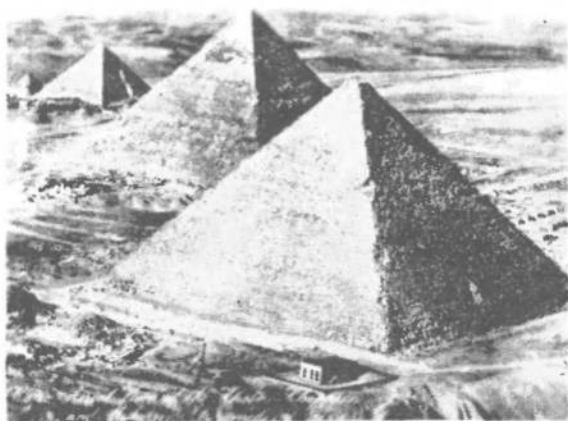
Цей королівський наказ був зажорстоким навіть для таких смиреєних підданих, як єгиптяни. Дотепер вони тільки боялися свого короля, а від сьогодні почали його ненавидіти. І пішов по всьому Єгипті шепіт бунту й незадоволення: з уст до уст люди передавали собі, щоб ні словом не згадувати королевого імені, а після смерті стерти з лица землі пам'ять по нім, щоб навіть сліду не залишилося. Навіть тіло його мало бути знищене, щоб душа його не мала спокою і замість мешкати з богами і предками, переходила в тіла різних поганих звірів. Це була найгірша нечистота і кара, якої боялися всі єгиптяни. Їхня віра навчала, що тіло померлого треба якнайскоріше й найпильніше похоронити, бо інакше душа його мусить блукати по землі, аж доки тіло не похоронене.

Бістка ця дійшла до жреців. Вони ненавиділи короля, як і весь народ, але вирішили поспробувати намовити його, чи не навернеться король з тієї небезпечної дороги, якою він ішов. Але хто ж міг відважитися і стати перед грізним королем і навчати його, як він має володіти своїм краєм? Кожний знав, що король накаже негайно вбити такого сміливця. Тому й не диво, що всі відмовлялися від такого завдання. Аж ось знайшовся старий Унас, найвищий жрець, який погодився піти до короля зо словами перестороги. Унас був вірним приятелем ще покійного короля; покійний король високо поважав його, а, вмираючи, віддав йому під опіку сина, щоб досвідчений жрець не дозволив молодому королеві зійти з дороги правди і добра.

І став Унас перед королем. З його уст попливли грізні слова про гріх і смерть, про суд справедливих богів, про гнів і ненависть людей. Здавалося, що старий жрець забув перед ким він стоїть, так грізно звучали слова його перестороги.

— Опам'ятайся, королю, поки час, — казав Унас. — Життя твоє не вічне на землі, а після смерті че-

кає тебе суд. І поставлять небесні судді на вагу сльози і прокльони твоїх підданих, які гинуть під тяжким ярмом непосильної праці, поставлять там нарикання і нужду вдовиць і сиріт невинно замучених і перехилиться вага і піде долі. А ти що поставиш, королю, на другий бік, щоб переважило? Чи може милосердя, якого в тебе немає? Чи може добрі вчинки, яких ти ніколи не зробив? Чи любов твоїх підвладних, які бажають по смерті знищити твоє тіло, щоб жодного сліду після тебе не залишилося? Повернись, королю, з теперішньої дороги твого життя і послухай старого приятеля, що від малої дитини тебе любить і бажає тобі добра. Зверни, бо боги тяжко карають грішників.

На першому плані піраміда Хеопса

А король слухав без гніву і слова Унаса глибоко його торкнули. Після відходу старого жреця він ще довго сидів, важко роздумуючи над своїм життям. І він зрозумів, що зле володів народом, який йому доручили боги. Ще одна тільки мить і душа його схилилася на бік добра, але вроджений нахил до злого таки переміг і затемнив ясні думки. Король зірвався на ноги і сам до себе голосно сказав:

— Я, могутній король, мав би злякатися нікчемних підданих, що грозять знищенням мого тіла! Не діждете того, прокляті невірники! Я збудую собі такого гроба, що жодна сила не зможе звідтам узяти мого тіла...

І ще того самого дня пішов по всьому Єгипті наказ, щоб усі будівничі прибули до королевої палати. Король вибрав з них дванадцять наймудріших, зачинився з ними в своїй палаті і виявив їм свій задум.

— Хочу мати такий гріб, в якому моє тіло було б безпечно перед злобою людей, перед хвилями моря і перед землетрусами. Щоб люди шукали його і не могли знайти, щоб морські хвилі розбивалися об його могучі стіни, а трясення землі, щоб не могло його завалити. Але не під землею має стояти мій гріб, а на землі, щоб усі його бачили і лютилися в скаженім гніві, що бачать гріб, а тіла дістати не можуть. Щоб стояв цей гріб по всі часи і щоб розповідав про моє ім'я далеким майбутнім поколінням. А тепер ідіть і нехай кожний з вас виготовить план. Даю вам для цього три дні часу. По трьох днях ви маєте з'явитися знову тут, той, хто зробить найліпший план, стане першим по мені в державі, а всі інші мають згинуть. Ідіть...

**

Днями і ночами сиділи будівничі над розстеленими перед собою папірусовими картами і думали над тим, що приказав король. Але чим ближче було визначного речинця, тим тяжче й повільніше приходили творчі думки, — будівничих огортав страх перед лютим гнівом короля, перед смертю.

Думав і Ксенон і також жодний план не приходив йому до голови. Тільки кілька годин ділило його від того часу, коли він мав стати перед королем і подивитися в очі смерті. В розпучі він водив очима по всіх предметах, шукаючи в них помочі, аж нараз погляд його спинився на Табнітовому подарунку. І змить прийшли йому на думку слова його приятеля про чародійну силу цього каменя. Якраз може ще він один, оцей камінь, порятує його. Він узяв каменя до рук, обертав його на всі боки, немов чекав, чи не об'явиться якась надприродня сила і не просвітить його розуму, не покаже йому плану найкращої будови. І нараз обличчя будівничого прояснилося:

— Як оцей кавальчик моху спочиває всередині каменя, так нехай спочине тіло короля всередині будівлі, — шепнув йому якийсь голос.

І Ксенон послухав цього голосу. Поки зійшло сонце, план уже був готовий.

**

І король не спав тієї ночі. Відганяло з його очей сон не те, що стільки людей мали втратити життя, а те, чи придумає котрийсь з них таку будівлю, яку бажає король.

Як тільки заносилося на світанок, будівничі зозвоями папірусу спішили до королівської палати. Бліді їхні обличчя зраджували втому від невиспаних ночей. З їхніх очей світився страх перед зближачою смертю. Лише один Ксенон був спокійний і король це спостеріг.

— Покажи, Ксеноне, план, яким тебе надхнули боги, — заговорив він.

Мешканці пустині. Далеко видніє піраміда Хеопса.

Ксенон розгорнув перед королем свій папірус і Хеопс почав розглядати план. Обличчя його з кожною хвилиною прояснювалося.

— А де ж вхід до гробу? — спитав король.

— Входу нема, — відповів Ксенон, — бо оцей вузький вхід, що веде досередини, потім буде замурований. Ця піраміда, як її я назвав, не буде мати входу. На високому узгір'ї стане могутня будівля, щоб ні морські хвилі не змогли її підмити, ні землетруси не могли знищити. І твій гріб стоятиме по всі часи і жодна сила на світі не знищить його.

Урядований король сказав:

— Такого веселого дня ще ніколи не було в моему житті. Тепер я спокійний за свою майбутність. Я вже не боюся людської пімсти. Нехай собі лютяться боги і люди, а моя душа матиме по смерті спокій.

По цих словах холодний жах смерти перейшов між іншими будівничими. Вони бачили, що коли Ксенонів план був прийнятий, їх усіх чекає смерть. І попадали будівничі на коліна, схилили свої голови і чекали страшного засуду.

Але велика радість, яка переповнила серце короля, позбавила його жорстокости. Перший раз у житті король отримав якийсь невідоме почуття милосердя і промовив до будівничих:

— Не хочу бачити ваших планів, а коли їх не бачу, то й не бажаю вас судити. Відійдіть усі і хоча ви згадайте добрим словом свого короля. А ти, Ксеноне, тепер перший в державі. Твоя воля буде мати таку саму силу, як і королівська. Скільки забажаєш робітників і скарбів, я дам тобі, щоб тільки якнайскоріш мій гріб був готовий.

Коли Ксенон вернувся додому, на нього чекали вже королівські слуги з найдорожчою одежою, яка належить тільки наймогутнішій людині в державі. А Ксенон найперше з вдячністю поцілував Табнітового каменя і промовив:

— Найдорожчий мій приятелю! Тобі я завдячую мое життя і життя моїх товаришів. Ти в мене найдорожчий скарб і найбільший маєток.

**

Діялося ще біля 2600 року перед Христом. На високому узгір'ї, на 40 метрів, Хеопс почав будувати собі гріб-піраміду. Сто тисяч робітників працювало вдень і вночі, що чверть року змінюючись іншими робітниками. Так продовжувалося двадцять років. І високо до неба підносилася могутня будівля, яка дійшла аж до 140 метрів. Вузький вхід провадив до комори всередині гробу, десять метрів заввишки і десять метрів завширшки. Там спочив після смерти Хеопс. Вхід негайно був замуrowаний, щоб ніхто не перешкоджував королеві в його вічному сні.

Минали сотки й тисячі літ. Упало могутнє королівство фараонів, а їхнього престола загарбали чу-

жинці. Змінилися люди, змінилися їхні звичаї і вірування, а Хеопс спокійно спав у своїм гробі, бо ніхто не знав до нього входу. Аж 800-го року по Христі турки відкрили замуrowаний вхід і ним зайшли до королівської кімнати. Там стояла домовина з червоного граніту, 2½ метра довга, а в ній друга труна довга на 2 метри і третя труна, не більша домовини звичайної людини. В цій третій труні лежало тіло Хеопса, обвинуте дорогим убранням, вишите золотом і дорогими перлами. Дикі турки поздирали з мумії все, що мало якусь ціну, а саму мумію викинули на поле і потоптали на порох.

Надія короля, що його тіла ніхто не знайде, не сповнилася. Зате гріб його, що стоїть сьогодні, він стоятиме вічно. Він голоситиме всім майбутнім поколінням про ім'я грізного володаря, що поставив цю будівлю, яка викликає подив у всіх його потомках.

Я. Крестинський

ВІРУЮЧІ УКРАЇНЦІ В ПОЛЬСЬКІЙ АРМІЇ

Рік 1921-й був першим роком, коли Польща, на окупованих нею українських землях, покликала молодих українських хлопців до примусової військової служби. Правда, того року в Галичині ще не брали українців до війська, і була чутка, що Антанта заборонила Польщі на десять років не брати з Галичини українців до війська. Не відомо, чи ще була правда, але правдою було те, що поляки робили в Карпатах облави на українців, уважаючи їх неспівомими і думали зробити таку спробу. Але з тієї спроби нічого не вийшло, а тому, здається, на рік чи два дали там українцям спокій.

На Волині ця бранка обійшлася полякам досить легко. В листопаді 1921-го року були покликані до військової служби два річники: 1899-1900. Збірним пунктом нашого повіту була військова комендатура в місті Рівному, яка містилася в колишніх ще царських військових будинках. На призначений день з'їхалося багато тисяч молодих хлопців. Військове управління не могло дати собі ради. При кількох столах сиділи писарі і записували хлопців, хто куди хотів: до піхоти, кінноти чи до інших частин. При цьому навколо був такий галас, що годі було що розібрати. Старий польський майор сидів з якимсь молодим військовим, що мав на собі форму советського військового старшини, з білою пов'язкою на руці та червоною зіркою на кашкеті. Старий майор просив хлопців не кричати, заспокоїтись, але нічого не помагало. Так це записування продовжувалося цілий тиждень. За той час нас, віруючих українців, зібралася велика група. Ми вже встигли познайомитись з собою, а потім умовились, що не будемо спішити записуватися, аж трохи зменшиться людей. І ми приходили до військових будинків щодня, але не записувалися. Ті, кому було близько, щодня ходили

додому. Мені ж було 12 кілометрів, а іншим 40 і більше. Кількох нас, які не могли ходити додому, вирішили залишатися на ніч у бр. Гусарука, який мешкав за містом на якійсь цегельній фабриці. На наше щастя тут недалеко мешкав також і бр. Поспішил, який мав свою ковбасню. Ліжка для спання у брата Гусарука були ще відтоді, як в його домі був влаштований приют для біженців, які верталися з Росії до своїх сіл, знищених війною. Тож, забезпечивши себе поживою, ми там ночували. Вечорами молодий студент Рівенської гімназії, Володимир Гусарук, який тоді вже був секретарем громади Євангельських Християн у Рівному, читав нам християнські часописи про те, як в Україні в часі революції махновці розстрілювали молодих місіонерів з Палаточної Місії. Між тими місіонерами була також одна молода сестра, яка з відвагою умерла за ім'я Христове. Ті читання підносили нас на душі, додавали нам віри і сили глибше вірувати в нашого Господа.

Але ось прийшла і наша черга записуватися. Усіх нас віруючих записали до 74-го піхотного полку, який стояв в місті Бедруску, біля Познаня. Коли нас розмістили до великих товарних вагонів і потяг рушив з місця, ми з глибокою тугою оглядалися на наше рідне місто Рівне, яке з кожною хвилиною віддалялося від нас. Ми їхали через Волинь, а скрізь на полях видніли сліди недавньої війни. І чим далі ми їхали на захід, тим більше було тих страшних слідів: попритрушувані снігом окопи, купці колючого дроту, розкидані скрізь могили з похиленими хрестами... Переїхавши Волинь, Холмщину, ми відразу відчули, що ми на чужині. Особливо відчували це ті молоді хлопці, які в своєму житті ще ніколи не були далі свого сусіднього села. Вони сиділи зажурені, невеселі. А краєвиди з кожною хвилиною мінялися, все не такі, як наші волинські. Хати муровані, покриті дахівкою. Ніде не видно нашого круглого подвір'я з почорнілою солом'яною стріхою, нема приємного холодочку в тіні дерев, де так солодко можна відпочити в часі літньої спеки. Одним словом, нічого нема такого, як у нас на Волині.

Ось і місто Бедруск. Ми приїхали щасливо і тут нас зустрів непривітний холодний грудневий вітер, що дув від ріки Варти. Коли нас привезли до війсь-

кових будинків, то я вже не пригадую, яка була тоді пора, але пам'ятаю, що дали нам ліжка, які по три стояли одне на одному і були застелені білими простиралами. На кожному ліжку лежала подушка і тепле накриття. Хоча ми були дуже перемучені нашою довгою дорогою, але нікому не бажалося спати. Якись тривожні думки про майбутнє не давали нам спокою.

Другого дня, десь біля години п'ятої вранці прийшов до нашої кімнати службовий військовий підстаршина і з усієї сили закричав:

— Пабудка! Встаць!

Цей несамовитий крик так нас усіх настрашив, що ми, пробудившись, скакали один одному через голови, бо кожний бажав першим стати на долівці. Всі спішили, щоб найскоріш взутися та вдягнутися. А коли вже все було зроблене, всі хлопці стояли готові, службовий підстаршина знову закричав:

— Вшистко виходзіць надвур!

На подвір'ї поставили нас кількома рядками, кілька разів перерахували, а потім казали співати ранню молитву, якої майже ніхто з нас не знав. А після молитви наказ вертатися до своєї кімнати, брати посудини і виходити до кухні по каву. Того самого дня нас постригли, відібрали від нас наше цивільне вбрання, і видали нам військове. Після того всі ми виглядали так, що годі було самим себе пізнати. А потім поділили нас на компанії, плютони та дружини. Мене призначили до першої дружини, а наша дружина була і першою в плютоні.

Про наше віроісповідання і про наше відношення до військової служби наше начальство ще нічого не знало. За цей дуже короткий час ми встигли пізнати наших зверхників, почавши від найнижчого підстаршини аж до поручника, начальника компанії. Більше нам знати не треба було нічого. Так розпочалося наше військове життя. В кожній кімнаті висіли на стіні плакати з виписаними на завтрішній день заняттями і розподілом праці. Це для того, щоб кожний знав, до чого він має приготувитися.

Прийшли холодні дні, яких рідко коли буває в західній Польщі. Тоді ми виходили за три кілометри від наших кошар і на чистому полі казали нам скидати наші тоненькі військові мундіри, паски і на-

віть шапки. Все це ми складали на купки, а самі ставали в ряди, і на команду наших підстаршин починалися різні обертаси, вихиляси, скакання, присідання й ін. Так продовжувалося біля двох годин. Наші начальники були добре вдягнені, на головах мали шапки з теплими навушниками, але для нас, так званих рекрутів, не призвичаєних бути так довго на холоді, це все справляло велику муку. Слабші хлопці не витримували і падали на землю, інших виводили з рядів та розтирали снігом обмерзлі частини тіла. Це виглядало як знущання над безборонними людьми, а не як на військові вправи.

За якийсь час начальство помітило, що з кошар пропало кількох хлопців. Прийшла потім вістка, що один з пропавших поповнив самогубство, а двох хотіли перейти чехословацький кордон і були застрілені пограничною сторожею. Така подія занепокоїла наше начальство і ми відразу відчули деяку полехшу. Коли надворі було дуже холодно, то нас уже не виганяли на поле, а робили ми військові вправи на подвір'ї кошар, де було затишніше за будинками. Але кожного ранку нас виганяли надвір під помпу з холодною водою, казали здіймати сорочки і митися на морозі від голови аждо пояса. Таке миття продовжувалося біля десяти хвилин. Поляки особливо немилосердно відносилися до німців, яких тоді дуже багато прибуло разом з нами з Волині. Пам'ятаю, саме на Різдво видали нам з вечора кожному по одному довгому солодкому хлібові та по доброму кускові свинини. Хлопці, які за кілька тижнів були виголоджені, з'їли нараз з великим апетитом. Але не всім те вийшло на користь. З одним молодим німецьким хлопцем Шмидтом сталася сумна пригода. Коли над самий ранок почувся в кімнаті неприємний запах, хлопці зробили крик, галас. Прибіг службовий підстаршина і наказав вивести бідного хлопця надвір. Надворі його розібрали до нага, поставили під помпу, дали двом воякам щітки і почали його мити, обливаючи холодною водою. Це було немилосердне знущання, а тому немає нічого дивного, що німці потім так люто поводитися і з поляками. Ми, віруючі, з великим огірченням дивилися на таке поступовання ніби то культурного західнього світу, і глибоко співчували покривдженим.

Щонеділі вранці нас гнали до військової каплиці, де військовий капелян відправляв Богослуження. Спочатку ми також пішли до каплиці, але потім довідалися, що від того можемо бути вільні. Ми сказали нашому шефові, що ми бажаємо мати своє Богослуження в кошарах і від нього отримали на це дозвіл. В кошарах була одна простора, прикрашена портретами високих польських військовиків, зала, яка називалася “свстліца”. У цій кімнаті були польські газети, книжки, журнали, а тепер нам її відпустили на наші Богослуження. Шеф запитався нас, хто нам буде відправляти Богослуження, а ми йому сказали, що самі, бо ми всі є капланами (священиками). Він низив плечима і сказав:

— Ну, то добре. Ідть...

Коли ми, віруючі, прийшли до тієї світлиці, то за нами прийшло багато наших православних товаришів. Прийшло з цікавості кількох військових підстаршин, а між ними і наш шеф. Вони були дуже здивовані, коли в кожного з нас в руках побачили Біблії, Євангелії і співаники “Гуслі”. Ми проспівали кілька пісень, а потім стали всі на коліна і почали молитися. Після нашої спільної молитви ми ще проспівали кілька пісень, а потім один з наших братів прочитав уривок зо Слова Божого і сказав дуже зворушливу проповідь. Усі наші слухачі були дуже уважні і слухали наші пісні і проповідь з великим зацікавленням. Ми раділи, що тепер будемо мати місце, де зможемо хоча раз в неділю зібратися і помолитися. Але радість наша була недовга. Одного попудня наш підстаршина зібрав усіх нас віруючих і казав іти за ним аж на другий бік великого кошарового подвір'я. Ми прийшли до одного великого будинку, і там застали багато інших вояків, які стояли в два ряди. Передні вояки входили до магазину, а другими дверима виходили, несучи на плечах по дві рушниці. Побачивши це, серце моє тривожно забилося. Я оглянувся назад і своїм поглядом дав знати братам, що тепер прийшла наша спроба. Незабаром прийшла наша черга. Я був першим у нашому ряді. Переступивши порога магазину, я підійшов кілька кроків до якогось військового старшини, а він відразу, нічого не питаючи, поклав мені на одне і на друге плече по одній рушниці, чекаючи, поки я притри-

маю їх руками. Але я рук не підніс. Він споглянув на мене і грізно крикнув:

— Беж! Тшимай!

Я спокійно йому сказав, що я євангельський християнин і жодної військової зброї не візьму до рук. Після цих слів очі всіх військовиків, яких тут було дуже багато, звернулися в наш бік. Але що тут не було часу до дальшої розмови, то мені сказали стати обличчям до стіни, а при мені ставили інших братів, які також відмовлялися брати рушниці. Нас, віруючих, було понад десять осіб. Коли всі рушниці були роздані і треба було вертатися до кошар, на нас понакладали якихось мотузків, мішків, торб, начіпляли їх на шию, на плечі і ми їх понесли до кошар. Про наш поступок донесли комендантові нашої компанії. Тоді нас поставили перед канцелярією і комендант розпитував нас, хто ми, звідки, ким були наші батьки та до якої ми належимо релігії. Після цього казали нам розійтися до своїх кімнат. Ми думали, що на тому закінчилася процедура, але вона

ВІРУЮЧІ УКРАЇНЦІ В ПОЛЬСЬКІЙ АРМІЇ

1. Ней, 2. Крестинський, 3. Оленицький, 4. Кіслюк, 5. Куліх,
6. Бура, 7. Примак, 8. Бутник, 9. Рудюк, 10. Лещук, 11. Прончук,
12. Захарів, 13. Путь, 14. Сівер, 15 — невідомий.

тількищо розпочиналася. Прийшли наші підстаршни і кожного з нас по одному викликали на піддаша будинку, а там примушували нас взяти зброю. Спочатку давали нам по одній рушниці, але коли ми не хотіли брати, то чіпляли нам на шию по п'ять рушниць. Потім силою розкривали наші пальці, даючи до рук багнети. Встромлювали багнети до уст, били по руках, деяким братам порозбивали пальці. Придумували багато інших м'ір, щоб таки змусити нас узяти зброю, але нічого не помагало. Ми все зносили терпеливо. Тепер ми не могли збиратися разом на наші Богослуження, але зходилися десь потаємно разом, а тоді посумуємо всі, поплачемо, помолимося і на серці стає знову радісно в Господі. Ми знали і вірили, що все це колись промине, забудеться і кожному з нас бажалося бути вірним своєму Господеві. Ми, віруючі, між собою так любилися, що котрого не бачили тільки один день, то здавалося, що не бачимось давно-давно. Ділилися між собою останнім кусочком хліба. Особливо з глибоким схвильованням згадаю брата М. Максютинського, який пізніш був дияконом громади Євангельських Християн у Рівному. Його мати-вдова виклопотала для нього звільнення з військової служби. Коли він відходив від нас, то віддав нам усі гроші, які мав, увесь свій харч, усе віддав. Не знаю, чи живеш ще ти, дорогий брате Михайле, але я ніколи не забуду твого шляхетного і християнського чину!

Наше військове начальство побачило, що з нами нічого не зроблять, зібрали нас усіх, перевезли до міста Познаня і приділили до т. зв. санітарного батальону. Хоча і тут нас прийняли не краще, але тут ми себе почували вільніше. Ще кілька разів нас випробовували, приводили до нас католицького священника на розмову, але після цієї розмови вони жаліли самі, що її влаштували. При нашій розмові було багато православних і католицьких вояків. Коли цей ксьондз відійшов, то солдати почали сміятися з нього, бо побіда була тоді на нашому боці. Від того часу ми вже були вільніші. В неділю нас випускали до міста і ми собі вільно могли ходити.

І ще мали ми одне пережиття, про яке не буду докладно описувати, а згадаю лише коротко. Одного вечора, під час нашої збірки, ми почули денний

наказ, що на завтра відбудеться наша присяга. Це знову нас занепокоїло, бо ми знали, що приходить для нас нова спроба. Другого дня давали нам різні вказівки і доручення, як ми маємо поводитися під час присяги. Особливу увагу звертали на нас, віруючих. Вони наперед знали, що ми не будемо виконувати всього, що буде від нас вимагатися. При тому пильно наказували, що за всякий спротив при присязі, нам грозить довголітня в'язниця, а навіть розстріл.

Коли ми військовою колоною маршерували містом до кошар 57-го полку, де мала відбутися присяга, то дорогою нам ще раз нагадували, що борони Боже, щоб ми задумали нарушити щось, бо там будуть найвищі чини польської армії, а може й прибуде сам Маршал Пілсудський. Коли ми прибули туди, то справді побачили велике море війська, всякі формації, різна зброя. Ми думали, що може нас примістять десь з-заді, щоб менше нас було видно, але на наше велике здивовання, нас поставили біля самого підвищення, на якому вже стояло трьох польських ксьондзів та група високих військових офіцерів. Ми стали разом з усіма вояками і з глибоким напруженням чекали, що то буде. Після скінчення промови одного з ксьондзів, над широким майданом рознісся голос команди:

— Чапкі здейм, ренце догури взнесьць!

У цю мить тисячі рук піднеслися догори. Моя рука не піднеслася. Від великого внутрішнього схвилювання я спочатку не бачив, що діється навколо мене, але коли я повернув голову до своїх братів, я побачив, що всі вони спокійно стояли з опущеними руками. І на цьому наша присяга скінчилася. Можливо, що нас ніхто і не завважив, бо нічого нас ніхто не питався і не наводив жодних справок щодо нашої присяги.

Весною того самого 1922-го року привезли до Познаня ще більше новобранців, роком молодших від нас. Між ними було чимало наших братів з Волині. Був також брат В. Бура, який тепер спокійно собі живе в Детройті і по можливості працює і для Господа. Ми вже ходили в неділю в місті до зібрання, а зібралася нас досить велика група. Разом з нами ходили до міста на наші Богослуження й невірочі

наші приятелі, багато з них вперше в житті слухали Боже Слово. Багато з них поїхали додому новими людьми. Були між солдатами і такі наївні хлопці, які боялися йти на наші Богослуження, бо хтось пустив вістку, ніби там відберуть в них багнети. Ми як могли запевнювали, що це неправда, але нічого не допомогло. При цьому треба згадати, що жодному воякові не вільно було в місті ходити без багнета, а також треба було кожному воякові мати посвідки, якими часто треба було виказуватися перед військовою жандармерією.

Наші євангельські Богослуження відбувалися в Познані в двох місцях. Перше місце, яке ми знайшли, було, здається, на вулиці Малецького ч 6. Це було приватне помешкання на другому чи на третьому поверсі. Тут збиралася гарна громада віруючих поляків і німців, переважно лютеран, які називали себе Гемайнде Готес, цебто Громада Божа. Така напись була в них на дверях при вході. Були між ними щирі, віруючі люди, але різнилися від нас тим, що не визнавали хрищення дорослих. Вечерю Господню звершали щомісяця, а офіційно належали до лютеранської церкви. Обслуговував цю громаду один молодий дуже симпатичний польський чех, Лясота. Часом приїздив туди один польський брат Юзеф Мрозек, а згодом переїхав туди з Варшави бр. А. Пшеорський, бувший священик польського народнього костела в Америці. Обидва ці щирі брати пізніш, року 1924-го були вчителями в Біблійній Школі в Радості біля Варшави, яку заснував брат. М. Гітлін.

Але повернемося до наших Богослужень в Познані, які відбувалися дуже вчисто. Наші молоді вояки також брали уділ в слові. Трудність була тільки та, що вони добре не володіли ані польською, ані російською мовами. Про свою мову, щоб нею проповідувати, ми ще тоді нічого не знали, хоча вдома і тепер між собою розмовляли тільки по-українськи. Деякий час ці наші Богослуження проходили під проводом Методистської Місії, яку очолював американський пастор Бельш. Потім він перенісся до другої частини міста, закупив там великого дома і розпочав свої зібрання. Брат Пшеорський також часом там проповідував. Зібрання там відбувалися кілька разів на тиждень, але тільки вечорами. Ми також

приходили на ці зібрання, але не все там нам подобалося. Людей приходило туди багато, але все це виглядало скоріш на якісь світські збори, як на євангельські Богослуження. Місія щя провадила свою працю в такий спосіб, що весь цей великий будинок був розподілений так, що одна велика зала була тільки для представлень, де ставилися різні драми й театральні ристави. Інші кімнати вживалися для курсів різного ремесла, була навіть комерційна школа. Все це було забезпечене різними машинами та потрібним приладдям. Усі вчителі і майстри були невірнучимй, але трималися місії, бо брали за це добру плату. На цю працю місія отримувала величезні суми грошей, які напливали з Америки від добрих людей. Можливо, що все це робилося з добрими намірами, щоб якнайбільше притягнути і зацікавити людей, але, як потім виявилось, все це пішло на марно. Як я вже згадав, що кожного вечора відбувалися зібрання, а після зібрання запрошували присутніх до іншої кімнати, де на столах був приготовлений хліб з мармолядою, солодка кава або чай. Кожний брав собі те, що бажав. Окрім того, частували гостей шоколядою, цукорками, а навіть папіросами, коли хтось бажав. Тому, почувши про таке, туди потягнулося з міста все вуличне шумовиння. В часі Богослуження треба було дуже делікатно просити цю публіку, щоб вона заспокоїлася. Дальший порядок Богослуження залежав від проповідника. Коли він умів відразу вплинути на слухачів, то було добре, а коли ні, то починалося тупотіння ногами об долівку і вигуки:

— Прендзей, бо юж сен кави хце!

І тоді починалося замішання. Одні бажали слухати, інші протестували. Пам'ятаю, що кілька разів ми пробували говорити з пастором Вельшом, що шкода витрати грошей, що треба знайти якусь іншу дорогу для того, щоб тих людей повернути до Бога, але його не можна було переконати. Одного разу він з невдоволенням нам сказав:

— Коли ми будемо у вас, тоді будемо вас слухати.

Одного разу до Познаня приїхав якийсь великий католицький єпископ. Здається, що це було тоді, коли до Польщі приїздив французький Маршал

Фош, який допоміг відбудувати Польшу. Оповідали, що того єпископа польські студенти з університету везли на якійсь тачанці самі від станції аж до костела. Коли цей єпископ сказав у костелі свою проповідь, то тієї самої ночі дика католицька юрба здемолювала будинка Методистської Місії. Видно, що єпископ боявся, щоб методисти не перевели до себе його членів.

Пізніш ми довідалися, що в Познані відбуваються Богослуження польських баптистів. Ці зібрання відбувалися на вул. Пшемисловій ч. 12. Прийшовши перший раз на це Богослуження, ми відразу відчували себе, як удома. Молитовний дім був просторий, мав чудового органа, якого ми любили слухати. Віруючі були поляки, чехи і німці, що знали польську мову. Проповіді і спів відбувалися по-польськи, але часом співали і по-німецьки, бо всі люди там знали німецьку мову. Тоді вони не мали свого сталого польського проповідника, але приїздили брати: Ів. Петраш, Людвік Мікса й Кароль Стшелец. Брат Стшелец тоді жив у Лодзі і видавав польського часопису "Нове дрогі", з додатком "Вольни хшесціянін". Спочатку він присилав нам ці журанли до кошар по одному примірникові, але одного разу прислав шілу пачку. Лустонош приніс ці часописи до нашої військової канцелярії, а там якраз був полковник. Він зацікавився і всіх їх переглянув. Ці ж часописи, окрім духовного матеріалу, мали також матеріал на політичні теми. Було це якраз тоді, коли поляки вибирали свого першого президента Нарutowича. Отже, бр. Стшелец, як тільки міг, чистив поляків у своїм часописі. Особливо це було видно з одного вірша під заголовком "Польска плаче". Ці часописи наробили в наших кошарах чимало галасу, а мені приписали, що я поширюю комунізм. Кілька разів мене викликали на допит, шукали в мене нелегальної літератури і насилу я вибрався з цієї неприємности. Але журналів моїх полковник так і не віддав. Я тоді написав до бр. Стшельца листа, а він мені відписав: "Не журися, брате, за журнали. Я радий, що полковник їх міг прочитати, а тобі я буду присилати на церковну адресу".

Після цього вже не довго довелося мені бути з моїми братами в Познані. Почали ходити чутки, що

два наших річники, що були покликані в 1921 році, будуть звільнені додому. А тоді вже мені було на службі військовій не так погано, як спочатку. В Познані була одинока на всю Польщу школа спорту і військових вправ, куди приїздило багато офіцерів на курси. При цій школі працював я ще з одним братом. Під весну була виряджена з Познаня група офіцерів на кількадечну командировку до Варшави, а з цієї групою поїхали і ми. Нам видали на дорогу грошей, а коли ми прибули до Варшави, нас приділили до артилерійського полку, де ми мали право спати і кормитися, а вдень могли собі йти, куди бажали. У нас було багато вільного часу і ми мали добру нагоду пильно звідати всю столицю Польщі. Там ми відвідали також брата В. Гусарука в його хододній кімнаті. Він тоді якраз учився в Варшавському університеті.

Повернувшись назад до Познаня, ми жили вже світлою надією, що нас незабаром відпустять додому. Ми рахувалися вже старими вояками і час нашого звільнення зближався. За час нашого перебування в Познані ми познайомилися з багатьма тутешніми віруючими, були діяльними в їхній церкві. Тому, коли вони довідалися, що ми вже скоро вертаємося додому, оточили нас ще більшою любов'ю своєю, запрошували нас до своїх домів. Вони щиро жаліли, що ми їх залишаємо, а ми щиро тішилися, що скоро зможемо бути вдома. Хоч, правду кажучи, і нам було жаль залишати добрих віруючих в Познані, з якими ми за цей час познайомилися і подружили. Не дивлячись на те, що вони були з іншого народу, розмовляли іншою мовою, але в Христі Ісусі ми були однією родиною дітей Божих.

На день перед нашим від'їздом додому ми попрощалися з усіма братами, своїми приятелями, які ще залишалися дослужувати свій речинець. Рідна наша Волинь зустріла нас морем золотої пшениці, яка ще хвилювалася на її полях. Був це серпень 1923-го року.

Львівська баптистська громада в дорозі... Брат Микола Лютий відзначений хрестиком.

Це злімка з нової праці Гр. Домашовця, яка недавно доповнила нашу українську євангельську літературу. Праця називається: "ВІРНИЙ СЛУГА". Є це опис життя і благословенної праці відомого нашому братству на рідних землях проповідника, брата Миколи Лютого. Праця цікава тимбільш, що вона вийшла з-під пера найближчого приятеля покійного робітника Христового. Тому треба кожному українському баптистові придбати цю книжку, щоб відсвіжити в своїй свідомості пам'ять про брата Миколу Лютого. Ціна книжки тільки 50 центів, а виписувати її можна від Видавництва "Дорога Правди" по адресі:

"DORONA PRAWDY"
148 Tecumseth St.,
Toronto 3, Ont., Canada.

Іван Барчук

ТРАГЕДІЯ САГРИНЯ

Іван Грицай, проводячий громади
ев. християн в Сагрині

Сагринь це не прізвище якоїсь людини, не назва якоїсь місцевості, а це назва великого і гарного українського села на Грубешівщині. У часі великого духовного пробудження, яке проходило по Волині й Галичині після першої світової війни, Слово Боже завітало і на Грубешівщину, воно було занесене і до Сагриня. Тут постала велика і діяльна громада Єванг. Християн. Усі віруючі там жили між собою в згоді, свідкували іншим про Господа і світло Христової Євангелії звідси

розповсюджувалося по всій Грубешівщині. Село жило своїм щоденним життям, віруючі збиралися, прославляли Бога і ніхто не сподівався, що це гарне українське село незабаром переживе криваву і страшну трагедію.

У 1939 році розпочалася друга світова війна і німці з большевиками поділили між собою Польщу. Село Сагринь, разом з усією Грубешівщиною, відійшло до т. зв. "Генеральної Губернії", як це німці були назвали ту частину Польщі, яку вони окупували. Дотепер все було гаразд, люди жили, не так спокійно як перед 1939 роком, але жили, працювали

і чекали закінчення війни і щасливішого мирного життя. Але ось несподівано в часі війни вибухла ще одна війна, — 22 червня 1941-го року німці рушили війною на свого недавнього союзника — Советський Союз. Незабаром уся Україна опинилася в німецьких руках. Не відомо, який напрямок прийняли б події, коли б німці були застосували миролюбну і лагідну політику до окупованих ними чужих народів, але вони того не зробили. Навпаки, німці в жорстокий спосіб почали гнобити без виключення всіх ненімців. У кожній країні вони пробували організувати меншість проти більшості, щоб таким чином мати для себе допоміжний елемент. Наприклад, в Польщі, де меншістю були українці, вони їм давали більші привілеї, а на Волині та в Галичині, де меншістю були поляки, вони їм чинили те саме. В Польщі, побіч польської поліції, по багатьох українських селах була й українська поліція, цілком незалежна від польської. На Волині ж, особливо після того, як 1943-го року вся українська поліція пішла в “ліс”, щєбто до Української Повстанчої Армії, німці негайно організували там польську поліцію. Ця поліція дістала до рук зброю і необмежені права над українським населенням. А треба знати, що між польським і українським населенням на Волині була взаємна ненависть, а особливо в прикордонних селах Крем'янецьчини, Здолбунівщини та інших повітів, в яких передвоєнна Польща насиллям проводила згубну католицьку акцію, наvertsаючи православних українців на католицизм.

У 1939-1943 роках я проживав у Холмі, щєбто в Польщі і я не знаю якихось ворожих випадів української поліції супроти польського населення. Але таких випадів було дуже багато з боку польської поліції у відношенні до українського населення на Волині. Мені докладно невідомі головні причини непорозуміння, яке постало на Волині між поляками й українцями, але згадану причину вважаю однією з найголовніших. Усім відомо, що коли на Волині українська поліція пішла в “ліс”, тоді німці оголосили свого маніфеста, а одночасно і погрозу, щєбто, вони пропонували прощення всім тим, що повернуться назад до своєї служби, а з другого боку оголосили страшну кару тим, які не послухають їхньо-

го наказу. Але з української поліції ніхто не вернувся. Тоді розгнівані німці почали виконувати свою погрозу за допомогою польської поліції. Вони немилосердно палили українські села, розстрілювали безборонних людей. Тоді, цілком зрозуміло, що українські повстанці, сини замордованих українських родин, почали так само немилосердно мститись на польській поліції, а ті в свою чергу ще більше на українському населенні, над яким тепер мали повну і необмежену владу. Таким чином на Волині повстало справжнє пекло. З димом йшли села, і не тільки окремі села, а цілі околиці, рікою лилася кров українського і польського народів і годі тепер було розібратися, хто винен, не було такої сили, яка спинила б цю страшний різню. Надаремно українські і польські політичні провідники закликали обидві сторони, щоб припинили братовбивчу різню, нічого не помагало. Огонь розпалився надто великий і годі було його погасити. Ті, які бачили, як на їхніх очах мордували їхніх батьків, сестер, маленьких дітей, не давалися намовити жодним голосам, не піддавалися жодному здоровому розсудкові. Вони тільки бажали пімсти, хотіли бачити найбільше пролитої ворожої крові... А німці, які, властиво, були панами ситуації, зо свого боку ще більше роздмухували цей пекельний огонь.

Але, хоча поляки і мали за собою першорядно озброєну німцями поліцію, а також підтримку самих німців, то, однак, українське населення мало за со-

Вінчання в громаді ев. хр. в Сягриню в 1941 році. Два роки пізніше всі ці віруючі загинули разом з молодю парою

бою величезну більшість та добре і взірцево організовану Українську Повстанчу Армію. Тому українці перемогали. Вони зводили з німцями жорстокі бої, здобували зброю і з кожним днем росли в силі. Потім лаби українських повстанців поповнилися іншонаціональними групами, багато молодих хлопців з Української Дивізії "Галичина" перейшли на бік повстанців і шанси українського підпілля все зростали і зростали.

У цій братовбивчій і безглуздій боротьбі, яка не мала інших мотивів, окрім пімсти, загинуло багато тисяч цілком невинних людей як з однієї сторони так і з другої. Ті поляки, яким удалося втекти з Волині до "Генеральної Губернії", розповідали там односторонньо про страхіття на Волині, про велику жорстокість українців, розпалюючи і там духа пімсти. Від того часу польські повстанці, що дотепер нападали тільки на німців, почали нападати також на українців. Спочатку вбивства доконувалися на одиницях, на якихось окремих особах, але з хвилиною, коли до польських повстанців вливалися втікачі з Волині, напади почали доконуватися на невеликі українські хутори, а потім на цілі села.

Сагринь, як чисто українське село, не раз принадувало до себе польських повстанців. Але тому, що село було велике, мало цілу сотню добре озброєної поліції, поляки боялися відкрито на нього напасти. Вони організовувалися, мабуть довго приготвлялися і, накінець, страшна хвилина для Сагриня прийшла.

Навесні 1944-го року, на світанку, коли було ще темно, біля трьох тисяч польських повстанців з усіх боків оточили село. Повстанці були на конях, а також піші і сильно озброєні. Вони оточили село тисним кільцем і насаперед обстріляли його з усіх боків запальними кулями. Сагринь мало найбільше будинків, критих соломною, перед тим надворі стояла гарна погода, солома на будинках була суха, а тому за кілька хвилин усе село обернулося в море огню. В селі повстав голосний крик, плач і стогін. Люди зривалися, бігали між горючими будинками, шукали рятунку, але рятунку не було. Ті, які пробували тікати з горючого села на поле, були застрелені по-

встанцями, які стояли кругом і пильнували, щоб ніхто не втік. Українська поліція, що стояла в селі, вистроїлася в боеву озброєну групу, вийшла за село з ручними автоматами і пробилася крізь ворожі лави. При цьому загинув тільки один поліціант. Разом з поліцією вдалося втекти кільком людям, але таких було дуже мало. Деяким удалося втекти якимись іншими дорогами, ровами, бо надворі ще було темно перед світанком. Особливо вдалося втекти небагатьом тим, які кинулися до втечі негайно, хто не мав малих дітей, здоровим і молодим людям. Ті ж, що рятували майно, худобу, дітей, залишилися в селі. Надворі розвиднилося і повстанці ввійшли з усіх сторін до села, яке було охоплене огнем. І тоді почалося страшне диявольське діло. Повстанці стріляли всіх людей, дітей кидали до горючих хат, кололи багнетами. Не жаліли нікого, не залишили ні однієї живої душі. У цій сагринській трагедії згорів гарний молитовний дім громади Євангельських Християн, загинули майже всі наші брати і сестри, разом з своїм проводячим братом Іваном Грицаєм і всією його родиною.

Коли надворі розвиднилося, зійшло ласкаве весняне сонце, в селі Сагрині було вже тихо. Не було чути розпачливого крику матерів і дітей, бо в селі не було нікого живого. Всі люди лежали трупами по подвір'ях, по дорогах, по садах і городах. Особливо багато трупів було на полі за селом. Це ті, які пробували рятуватися втечею. Над селом зносився догори чорний дим з догоряючих будинків, ревла перелякана худоба, вили собаки. Повстанці, зробивши своє страшне діло, давно відступили. А Сагринь догоряв...

Уранці люди з усіх довколишніх сіл зо страхом і обережністю підходили до зруйнованого села. Між тими людьми було чимало тих, які недавно втекли, а тепер верталися до своїх попелищ. Йшли ті, які мали в Сагрині своїх рідних, своїх батьків. Йшли всі, а між ними наші віруючі з інших сіл, щоб довідатися, що сталося з їхніми братами і сестрами. І знову відбувалися трагічні картини, бо сини і доньки пізнавали тепер своїх помордованих батьків, матері знаходили погорілих дітей, прибулі наші віруючі знаходили трупи своїх рідних у Христі. Картини були

страшні і трагічні і людська мова немає слів, якими можна було б описати цю страшну трагедію Сагриня.

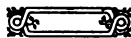
Цього весняного ранку 1944-го року знайшли в Сагрині і поховали 763 трупи. Багато ж людей пропали без вістки, можливо, що повстанці забрали їх з собою, можливо ще десь знущалися над ними, а потім також помордували.

Почувши потім про трагедію Сагриня, я болюче її переживав. Кілька разів довелося мені бути в тій громаді дітей Божих, служити їм Словом Божим. Тепер вони стояли перед моїми очима, а особливо милі діточки, яких завжди було дуже багато в недільній школі. Тепер їх не було. Невинно загинули...

Отаке жниво смерті приносить людська злоба та ненависть. І таких чинів доконували не дикуни з далекої Африки, а люди, які вважають себе культурними, вихованці “найсправедливішої” в світі католицької церкви.

Незадовго перед цієї страшною трагедією, разом з братом Д. Болсуновським ми відвідали віруючих у Сагрині. Там відбувся шлюб молодої пари і ми тишилися спільністю з дітьми Божими. Але не відчували ми, що бачимося зо своїми братами і сестрами востаннє. Від рук убивців, разом з усіма віруючими, загинула також ця молода пара.

Про трагедію Сагриня оповідав мені потім один брат, якому чудом удалося втекти з горючого села. Його зловили двох польських кіннотчиків за селом і наказали йому роздягнутися й роззутися, а потім відійти від них кілька кроків. Брат скинув кожуха, чоботи і в ту ж мить з усієї сили почав бігти через зорану скибу далі в поле. Повстанці почали стріляти за ним, але Господь відніс кулі в бік. Тоді вони сіли на коней і почали його доганяти. Коні були великі, тяжкі, западали по самі коліна в розмерзлу землю і не могли бігти. А брат за той час відбіг далеко. Оглянувся, побачив, що повстанці відстали і ще з більшою силою почав утікати. І так урятувався. На підставі його свідчень я й написав оцю коротку розвідку про трагедію Сагриня.

Степан Нищик

УКРАЇНСЬКА ЄВАНГЕЛЬСЬКО- БАПТИСТСЬКА ЦЕРКВА В НІМЕЧЧИНІ

Вступ. Українська Євангельсько-Баптистська Церква в Німеччині почала своє існування в 1940 році у самому серці цієї великої країни — Берліні.

Жахлива хуртовина другої світової війни закинула багато наших людей з Галичини, Волині та з інших українських земель на захід, у Польщу та Німеччину. Між ними було багато наших віруючих, членів і проповідників Євангельсько-Баптистських Церков. Прикінці 1939-го і на початку 1940-го років, ці віруючі опинилися в багатьох містах на фабричних працях, а особливо багато опинилося в Берліні. І відразу там постала пекуча потреба мати українські Богослуження для задоволення духовних потреб наших віруючих та для поширення Христової Євангелії між своїми людьми. За старанням деяких братів, у місяці травні 1940 року, українські Богослуження почали відбуватися на Фрідрік Штрассе, а згодом постала там Українська Євангельсько-Баптистська Церква, в якій Словом Божим служили брати-проповідники: І. Угрин,* Л. Жабко-Потапович і Я. Шнайдрок. Тяжко було розпочинати євангельську працю в столиці тодішньої Німеччини, бо Гестапо за тим пильно слідило і забороняло її, але Господь допоміг нашим братам відкрити і продовжувати діло Боже в Берліні. Знайшлися також добрі та щирі німецькі віруючі, а особливо брат Кіфер з Товариства "Світло на Сході" та пастор Шміт з Союзу Баптистів, які багато допомагали в нашій праці, а особливо перед владою. Господь рясно благословив цю працю в Берліні. Сотні людей відвідували ті Богослуження, а громада з кожним днем зростала. Мені довелося тільки один раз послужити там Словом Божим.

Наші віруючі в Берліні пережили великі страхотя в часі страшних налетів. Пережили також там падіння Німеччини і поділення міста між аліянтами.

Берлін був зруйнований, багато людей загинуло, багато було поранено, багато зруйновано церковних будинків, але Церкви Христової навіть пекельні сили не перемогли. Вона існує далі, продовжує свою працю по всіх Західній Німеччині. Так почалася Українська Баптистська Церква, так почалася духовна праця між нашим народом у Німеччині, хоча окремі віруючі були там ще з часів першої світової війни.

Ми свідки того. З поширенням війни через німецький похід на Радянський Союз у 1941 році, починається масове вивезення нашої молоді до Німеччини на невольничу працю у фабриках та на господарствах. Тисячі й мільйони людей з Великої України, примусово привезених німцями до свого Райху, тяжко мусли працювати у фабриках та на господарствах. Між тими людьми чимало було наших братів і сестер. Невимовно тяжка праця, виснаження фізичних сил, голод, знущання безсумлінних наглядачів біля праці підкошували здоров'я наших людей. Але, не дивлячись на важкі обставини життя, наші люди жили надією на краще майбутнє і ця надія ні на мить в них не погасала. Їх опромінювало небесне світло, а світлом тим було Слово Боже і своя рідна євангельська пісня. На фабриках, в бомбосховищах, у житлових бараках, — усюди лунала ця пісня і вона вливалася в серця людей струмок нової віри і надії. Особливо з глибоким чуттям співалися пісні: “Ти, Боже, знаєш моє бажання”, “В рідний край”, “Не покину Я вас, не забуду”, “В долині гріховній, земній” та багато інших. Ці пісні були висловом душі, почуттям щиро віруючих людей. Туга за рідним краєм, туга за спасінням своєї душі часто побуджувала співати християнських пісень і людей невіруючих. Тоді Слово Боже було головним джерелом, яке давало бідній людині потіху, відпочинок та щастя. За друкованим словом був дуже великий голод, а особливо за Євангелією. Голодні та спрагнені душі горнулися до тих, які були світлом у темних та занедбаних таборах праці. Цими палаючими світильниками були віруючі, діти Божі. Вони мали пісню для засмучених, мали слово потіхи для обездолених. Наше братство в Варшаві, Лодзі та в Вернігероде старанно та з молитвою висилало духовну літературу до різних таборів, а особливо Нові Заповіді нового

перекладу, які великим накладом вийшли в Швеції. Ця література виконала велике місійне діло для Божої слави. Почалися по таборах духовні пробудження, відбувалися хрищення та організація громад. Ця хвиля духовного піднесення понеслася по всій Німеччині, Австрії, Судетах і всюди, де тільки працювали наші люди. По невольничих таборах люди почали навертатися до Господа. Пробудження було таке велике, що наші брати і сестри по таборах не могли самі справитися з духовними потребами, а тому вони часто зверталися до проповідників в інших місцях, щоб ті прибули до них і звершили в них хрищення або Господню Вечерю. Ті наші брати-проповідники, які були ще на волі, як тільки могли, намагалися допомогти своїм братам по вірі. Часто вони, ризикуючи своїм життям, прокрадалися до таборів і там звершали працю для Господа. Нашим людям, що жили в таборах було заборонено ходити до німецьких церков, а німецьким віруючим, а особливо пасторам, не вільно було приходити до таборів. Але для самих наших віруючих дуже часто дозволялося мати в своєму таборі Богослуження. І на ці євангельські зібрання часто приходило багато людей.

Молодь під час з'їзду Укр. Єв.-Бапт. Церкви в Мюнхені, 1947 р.

У 1944 році східний фронт підійшов до кордонів Німеччини. Багато наших проповідників з України і з бувшої Польщі прибули до Німеччини. Всі вони, нарівні з усіма нашими людьми, виконували тяжку працю на різних фабриках, але при тому мали також нагоду обслуговувати своїх братів. І знову постали

нові групи віруючих, навернулося ще більше людей до-Бога. Особливо багато наших віруючих було в таких містах: Берлін, Далбріке, Фельберт, Мюльгайм, Рур, Ессен, Рудерсдорф, Зіген, Бресляв, Мюнхен, Касель, Дрезден, Вуперталь, Кельн. У цих містах існували великі наші громади. Також було багато віруючих у Відні, Австрія. Згідно приблизних статистичних інформацій в часі закінчення другої світової війни в Німеччині й Австрії було біля 23 тисяч віруючих.

Війна ще продовжувалася і Німеччина борошилася останніми своїми силами. Але всім було давно видно, що Райх доживає свої останні дні. Закінчення війни і перемоги альянтів над німцями особливо бажали наші люди в невольничих таборах, бо від того тільки вони сподівалися визволення. Передбачуючи скорий кінець неволі, 31-го грудня 1944 року, в Далбріке, Вестфалія, відбулася в одному з наших таборів братня нарада. Тайні ці наради відбулися в одній фабриці, де працювало багато наших віруючих. Брало в ній уділ кількох старших братів. Мета наради була така:

1. Коли прибудуть сюди союзні війська, нам треба буде організовано виступити до євангельської праці в таборах.

2. Зібрати про наших віруючих усі статистичні дані, тримати одні з одними найтісніший контакт, інформуючи взаємно себе про події, які можуть потім виникнути.

3. Продовжувати Божу працю по таборах до того часу, поки ми тут будемо.

Наші тайні наради ми закінчили гарячою молитвою. На цьому місці відбулася наша спільна зустріч Нового Року, який ми зустріли на колінах в рясних сльозах перед Господом.

Воля. 8 травня 1945 року Німеччина капітулює. Для наших таборян розпочалося нове життя. Для багатьох воно було аж надто вільне, але недовге. Американсько-англійська влада почала заводити порядок, почали творитися табори Ді-Пі. Тоді наше братство виступає вже відкрито до Божої праці. Те, про що ми недавно тільки мріяли, стало дійсністю. По церквах і по таборах відбуваються масові Богослуження. На повні груди співаються пісні, пісні волі і подяки Богові за Його милосердя. Слово Боже

проповідується з подвійною силою, бо люди з вдячності за врятоване життя, бажають служити Богові. Але було чимало таких, яким і “на волі тюрма”.

В зорганізованих таборах Ді-Пі почалося нове життя. Західні народи, як: французи, бельгійці, голландці та ін. з великою радістю та піснями вертали-ся додому. А в таборах для советських горожан почалася нова неволя, терор та примусова репатріація “на родину”. Десь набралось безліч різних комісарів,

За столами в часі з'їзду УЄБЦ в Німеччині, Мюнхен 1947 р.

які змушували наших людей, щоб вони верталися до Советського Союзу. Одні змушені були їхати, а інші рятували своє життя втечею. Почали творитися українські табори і власна самооборона перед репатріацією. Українські табори відважно боролися з комуністичними комісарями, які приїздили, щоб силою забирати людей. Наші люди почали шукати рятунку і сховища в польських і балтійських таборах. Інші втікали до лісів, на поля, ховалися до бомбосховищ, в підземелля, переховувалися в добрих німецьких родинах. Деякі цілі дні і ночі проводили в голоді й холоді по лісах, рятуючись від примусового вивезення.

При таких обставинах, коли ніхто з чужинців не був певний, чи його не схоплять людолови, повстали нові труднощі в духовній праці. Спочатку залізничний рух не був урухомлений, а тому й місійні поїздки були неможливі. Але тут Господь послав нам можливість нового контакту з нашим братством в Америці

та Англії. Зараз таки по приході американців до міста Фельберта, ми мали радісну зустріч з американським військовим капеляном Д. Водсворсом, який послужив нам своєю військовою поштою, пославши до Америки від нас вістки, що ми живі та здорові. З братом К. і А. ми влаштували в німецькій церкві велике Богослуження вдячності за наше визволення, на якому ми мали радість вислухати слово привіту через капелянів від американських християн взагалі, а від баптистів зокрема. Через короткий час ми одержали з Америки від брата Непраша листа, писаного 9-го травня 1945 року, цебто на другий день після капітуляції Німеччини. Між іншим брат писав так: "Дорогий у Христі брате С. Нищик... Від усього серця дякую Господеві за вісточку від рідних по духу. Значить живі, а це саме головне в наші часи..." Також почалося братнє листування з нашими українськими проповідниками в Америці та Канаді, з братами П. Бартковим, П. Кіндратом, Я. Гомінюком та іншими. Всі їхні листи приносили нам велику моральну підтримку.

Німецькі баптисти також починають активну працю. Будинки Баптистської Семінарії в Гамбургу були

Євангельське похоронне Богослуження в таборі Ансбаху

цілком знищені повітряними налетами, а тому навчання було перенесене до Біблійної Школи в Віденесті. Як студенти теології були там також деякі наші брати. Завдяки іншому американському військовому капелянові Стюартові, 26 травня 1945 року, ми змогли поїхати його "джіпом" до Віденеста і мати там братню нараду з німецькими братами. У лісі мали також наради і зо своїми братами, а дорогою додому відвідали табір Далбрікен, де мали гарну зустріч зо своїми. Незабаром урухомилася залізниця для цивільного населення. Від того часу почалися місійні подорожі наших братів з проповіддю Євангелії. А тимчасом приходять вістки про безвихідне положення наших студентів у Біблійній Школі в Віденесті.

**Проповідники і проводячі громад на з'їзді УЄБЦ в Німеччині.
Мюнхен, 1947 рік.**

Деякі старші брати-проповідники, порадившись та помолившись, постановили скликати братський з'їзд, щоб поговорити про організацію свого союзу, про відкриття своєї Біблійної Школи та взагалі про ведення духовної праці. І такий з'їзд був скликаний на 27 червня 1945 року до Шальксмюле, Вестфалія. На цьому з'їзді не запало багато ухвал, тільки вибраний був ініціативний комітет для скликання більшого з'їзду, який потім і відбувся 4 липня того самого року в Шальксмюле.

Церква. З цього часу Сл. Єванг.-Баптистська Церква, як Союз в Німеччині почала свою діяльність. Переважаюче число членів Церкви, а також і членів союзного комітету були українці. Президія комітету складалася з таких братів: В. Гусарук — голова, П. Гордеїв — заступник, З. Речун-Панько — скарбник, С. Нищик — секретар.

Початки були дуже важкі. Члени ради були розкидані по різних таборах, а наш центр був аж в трьох місцях. Але брати наші часто виконували свою працю понад сили. Вони намагалися перед окупаційною владою зібрати всіх віруючих до одного табору, але це нам не вдалося. Господь хотів, щоб Його діти були розкинені по різних місцях для свідoctва, як колись апостоли. Завдяки розпорощенню віруючих, пізніше постало багато груп і громад по цілій Західній Німеччині. З перевезенням великої групи віруючих з табору Шальксмюле до Люденшайду, цей табір стався центром духовної нашої праці. Пізніше таким центром був табір у Флілле, біля Міндену. Наш Союз відкрив свою Біблійну Школу з 19 студентами на двох курсах. На закінченні першого курсу 7 липня 1946 року 8 молодих братів-студентів отримали дипломи, а 11 продовжували далі свої студії. Директором Школи був брат В. Гутше. Як вже було згадано, праця наша розпочалася якраз в часі розпалу примусової репатріяції “на рідину”. Але, не дивлячись на непевне своє положення, брати наші йшли сміливо туди, де двері були відкриті для проповіді Євангелії. Тепер ми далеко від тих тривожних часів, але не варто нам їх забувати. Не можна забути арештовання братів З. Речун-Панька і П. Гордеїва та їхнє чудове звільнення. Не можна забувати арештовання братів О. Гарбузюка та І. Тарасюка та їхньої втечі з таборової в’язниці. А брат А. Сусь буде пам’ятати до самої смерти, як він утікав від комісарів мотоциклом, а вони доганяли його автом. Бідний, все загубив, що мав, але врятував своє життя. Так, брати мої дорогі, є що згадати, а тому: “Благослови, душе моя Господа, і не забудь за всі добродійства Його”.

Брати з церковної ради робили все, що тільки могли, щоб допомогти своїм одновірним братам та сестрам, хоч і самі нераз переживали страх. Одного разу двох членів нашого комітету поїхали до комен-

дантури військової окупаційної англійської влади. Їхнє прохання було, щоб англійці дали захист від примусової репатріації одному нашому старшому вже проповідникові з Великої України. Цей брат багато в минулому постраждав за віру, а тепер перебував в одному польському таборі. Ці брати повернулися до свого табору дуже сумні, бо високий офіцер аглійської окупаційної влади сказав: "Містер Черчіль підписав угоду в Ялті, щоб усі совєтські горожани верталися додому." Ми дякуємо Господеві, що хоча люди не бажають допомогти, то pomoже Господь. Цей брат таки був урятований від смерти.

Американська окупаційна зона. Вся наша місійна діяльність відбувалася в англійській окупаційній зоні. Але через якийсь час відкрилася нам і американська зона і наша праця значно поширилася. Коли прийшла вістка, що наші віруючі є і в американській зоні, цебто в південній частині Німеччини, що

Брати П. Бартків і С. Нищик з працівниками УЄБЦ в Німеччині.
Рік 1955

там відбуваються євангельські Богослуження, то від нас відразу багато братів поїхали туди, щоб відвідати своїх рідних по духу і в "Америці". Особливо до великого чину треба згадати дві місійні подорожі нашого Українського Місійного хору, який об'їхав багато таборів, на чолі зо своїм регентом бр. І. По-

ліщуком. Як проповідники з хором їздили також брати Ів. Барчук і С. Нищик. Цей хор дав добре свідощтво про Господа Ісуса Христа своєю піснею, а внаслідок цього були відкриті нові Богослуження в таких таборах: у Мюнхені, Авсбургу, Інгольштаті, Стефанскірхе і в інших місцях. Для кращого ведення духовної праці, 3 березня 1946 року, в Мюнхені відбулися братські наради, на яких було постановлено організуватися в окреме об'єднання всієї американської зони.

Старанням українських братів на американській зоні був перевиданий співаник "Пісні християн", який вийшов накладом 2000 примірників. Ці співаники спричинилися у великій мірі до поширення євангельської вістки між нашим народом. Другий передрук цього співаника наше братство зробило в 1950 році. Біблії, Нові Заповіти та інша духовна література, яку ми отримували з Америки, Англії, Швеції від Біблійних Товариств широко були розповсюджені між нашими скитальцями. Про наше життя і нашу працю довідалися наші одновірці, наші різні християнські приятелі і почали нас відвідувати. Першим прибув до нас Д-р Люїс, Генеральний Секретар Світового Союзу Баптистів з Америки, а потім прибув і Президент цього Союзу Д-р Рушбрук з Лондону, Д-р Белл та багато інших. Ми завжди були раді вітати наших дорогих гостей і приймати їх на наших таборних Богослуженнях.

Українська Євангельсько-Баптистська Церква. Від 4 липня 1945 року Українське Братство працювало зо Слов'янською Церквою, а від січня 1947-го року, на першому своєму з'їзді в Мюнхені, воно постановило продовжувати місійну працю на Господньому полі організовано, як Українська Євангельсько-Баптистська Церква в Німеччині, з Церковною Радою на чолі. До Церковної Ради ввійшли брати: С. Нищик, З. Речун-Панько, Г. Домашовець, Ф. Назаренко, І. Підгорецький, Д. Марійчук і М. Теслюк. Українська Євангельсько-Баптистська Церква була признана окупаційною владою і Німецьким Союзом Баптистів. Незабаром УЄБЦ ввійшла в контакт з керівниками Світової Ради Церков у Женеві, з нашим братством Америки, Канади, Англії та інших країн. УЄБЦ взяла також чинний уділ в організованні Української Ра-

ди Церков у Німеччині. Головою тієї Ради був вибраний представник УЄБЦ. Наша Церква мала свій орган "Дорога Правди", який виходив щомісяця і був самотнім євангельським часописом між українцями в Німеччині. Редагували його брати: М. Подворняк, І. Тарасюк, Г. Домашовець і О. Гарбузюк. При "Дорозі Правди" вийшло кілька брошур, в тому й "Віровизнання Української Євангельсько-Баптистської Церкви". Праця Божа дуже зростала, а громади помножувалися по всій Західній Німеччині, починаючи від Гайденау, біля Гамбурга, через Ганновер, Бурддорф, Корнберг, Корбах, Кассель, Ашафенбург, Ульм, Авсбург, Інгольштадт, Лянсгут, Мюнхен і багато інших міст. Місійних працівників було біля 25-ти, які енергійно працювали для Господа.

Брати П. Бартків і С. Нищик відвідали віруючих в Гайденау.
Рік 1955.

13 липня 1947-го року в місті Мюнхені, в присутності багатьох делегатів від церков та гостей з німців, латишів та американців відбувся дуже благословенний з'їзд, на якому відсвятковано 95-ліття Українського Євангельсько-Баптистського Руху в Україні. У ці дні ми пережили багато радості і Божих благословень. Не дивлячись на великі труднощі на місцях, недостачу всього потрібного для життя, всякі обмови і погрози, Господь не відмовив нам Своєї ласки і бла-

гословіння. Українська Євангельсько-Баптистська Церква в Німеччині не тільки тоді продовжувала свою працю, а вона продовжує її і тепер. На чолі цієї праці тепер стоять брати: Тимшів, Ісаєнко, Пушкар, Коненко, Махнік та інші. УЄБЦ стала розсадницею та матір'ю багатьох Церков та груп по всьому вільному світі, куди потім заїхали наші брати-скитальці.

“А Йому, що нас полюбив і кров'ю Своєю обмив нас від наших гріхів, що вчинив нас царями і священиками Богу, й Отцеві Своему, — Тому слава та сила на вічні віки, амінь”.

ДИМ З КУЗНІ І ДИМ З КАДИЛА

У церкві піп кадив; геть-геть полинув дим
І десь із другим чорним димом стрівся,
Що з кузні йшов клубком густим.
— Чого до мене примостився?
До Бога лину я, ти ж геть собі лети,
Святині не бруди! — кадильний дим гукає.
Але з-над хмар такі слова вчуває:
— Змішайтеся разом, як брати,
Ти, диме, з праці й ти з кадила,
Бо праця Богові, як і молитва, мила.

Володимир Самійленко

Василь П. Гергель

КИРИЛО-МЕТОДІЇВСЬКЕ БРАТСТВО І ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

(1846 — 1956)

Назва. Наша народня приповідка каже: “Без Бога — ані до порога”... Так бувало нераз в історії нашого народу, коли велике й корисне діло починали з Богом. Так робили й роблять дійсні патріоти свого народу. Одним з яскравих прикладів цього і є заснування Кирило-Методіївського Братства 110 років тому.

Сама назва, яка в оригіналі звучить: “Братство св. Кирила й Методія” вказує на його духовні основи. Тому розглятиму його в першу чергу з духовного боку й через те, що деякі з наших сучасних дослідників дотримують крок з модернізмом у науці інших народів і пильно відкидають або промовчують духовні моменти, які нераз відігравали головну роллю. Так мається справа й у випадку “Кирило-Методіївського Братства”. Вистачить прочитати коротеньку замітку в “Енциклопедії Українознавства” в розділі: “Шевченко й Кирило-Методіївське Товариство”. На цю частя були і є в нас більш об’єктивні вчені, як напр., найвизначніший наш історик проф. М. Грушевський в минулому і д-р Л. Білецький, який недавно помер, в сучасному й інші.

Назва “братство” не є новою в нашій історії: її вживало колись вільне козацтво, яке було дійсним братством. Напр., так називало й називає свої товариства український евангельсько-баптистський рух. Чи це припадкове явище? Ні. Як провідники козацтва, так само й основоположники “Кирило-Методіївського Братства” і евангельсько-баптистський рух знали добре й вірували та вірують в Євангелію, де сказано: “А ви вчителями не звіться, — бо один вам Учитель, а ви всі брати” (Матв. 23: 8). Тому то й Кирило-Методіївці називали себе “братчиками”.

На жаль, не так було з тією нашою інтелігенцією та провідною верствою, яка не вірувала в Єван-

гелію, хоча й знала її зміст. Між нею й народом існувала прірва, існувало відношення, яке описане в 23-му розділі Єв. від Матвія. Це торкається не тільки до церковно-релігійного, але й до громадського життя.

Ті, які перші принесли Добру Новину, цебто Євангелію всім слов'янським народам у зрозумілій мові, яких правильно названо першими слов'янськими апостолами й просвітителями, — були св. Кирил та Методій, — були надхненниками Братчиків.

“Закон Божий”. Після назви дальшою ознакою вартости організації чи товариства є статут, програма, ідеї, які воно визнає й зобов'язується популяризувати, і які могли б мобілізувати членство та прихильників. І, слава Богові, що Братчики вибрали Біблію — Слово Боже. Свій статут вони назвали “Законом Божим”. Ця назва говорить сама за себе. Треба тільки дивуватися, що деякі теперішні наші дослідники та вчені так “шанують” основоположників, що не вживають вибраної Братчиками назви, тільки пізнішу: “Книгу биття українського народу”. Це каже і про їх негативне ставлення до Слова Божого, до Євангелії.

Варто зацитувати й деякі характеристичні уривки з цього монументального твору, написаного у формі біблійного Мойсеевого “П'ятикнижжя”; це властиво визнання віри, яке ті найбільші українці пропонували прийняти своєму народові (цитую за проф. М. Грушевським і д-ром Л. Білецьким): “Бог створив світ: небо і землю і населив її усякими тварями, і поставив над усею тварию чоловіка і наказав йому плодитися і множитися, і постановив, щоб рід чоловічий поділився на коліна й племена, і кожному колінові й племню дарував край жити, щоб кожне коліно й кожне племено шукало Бога, Котрий від чоловіка недалеко, і поклонялись би Йому всі люди і вірували в Нього і любили б Його, і були б усі щасливі” і т. д. А ось про викривлення християнства: “Христос-Цар Свою кров пролив за свободу рода чоловічого... Ученики Його, бідні рибалки, розійшлися по світу і проповідували істину і свободу. І ті, що приймали слово їх, стали братами між собою, — чи були перед тим панами чи невільниками, філософами чи кевченими, — усі стали свободними кров'ю

Христовою... Тоді імператори з панами змовилися і сказали поміж собою: “Уже нам не викоренити християнства; піднімемося на хитрощі, приймемо його самі, перевернемо науку Христову так, щоб нам добре було й обдеремо народ”. І почали царі приймати християнство й казати: “От, бачите, можна бути і християнином і паном”. А на те не зважали, що мало того, щоб тільки називатися християнином, бо сказано: “Не кожен, хто говорить до Мене: Господи, Господи! увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю Могого Отця, що на небі” (Матв. 7: 21). І піддурили архиереїв і священників і філософів, а ті кажуть: “Поправді так воно і є, адже ж і Христос казав: “Віддайте, що кесареви — кесареви, а Богу, що Боже” (Матв. 22: 21), і апостол говорить: “Не має влади, як не від Бога” (Римл. 13: 1)”. Так уже Господь установив, щоб одні були панами й багатими, а інші були бідними й невільниками”. А казали вони неправду....”

Після пояснення про ролі слов'ян між народами світу, ось якими словами представлена ролі України: “Не любила Україна ні царя, ні пана, скомпонувала собі козацтво, як дійсне братство, куди кожний, пристаючи, був братом других, — чи він був перед тим паном, чи невільником, — щоб тільки був християнином. І були козаки між собою всі рівні, і старшини вибиралися на раді й повинні були служити всім по Слову Христовому, і жодної помпи панської й титула не було між козаками. І постановили вони чистоту християнську держати. І постановило козацтво віру святую боронити й визволяти ближніх своїх з неволі... Бо не хотіла Україна йти слідом поган, але держалась закону Божого й усякий чужинець, заїхавши в Україну, дивувався, що ні в одній країні на світі так широко не моляться Богу, ніде чоловік так не любив своєї жінки, а діти своїх родичів...” (досі за проф. М. Грушевським).

Про сусідів, про неволю й про місію України згадується: “Україна хотіла жити в мирі й поєднанні з Польщею, але польське панство знущалося над українським народом. Повстала Україна і скинула польську неволю, але прилучившись до Москви, попала у ще гіршу неволю, бо московський цар був ідол і мучитель. Ще більша була неволю України, коли Мос-

ковщина й Польща поділили Україну по Дніпро. А найтяжча була неволя України за царя Петра I й Катерини II. І здавалось, що вже пропала Україна. Але то так здавалось. Голос України відізвався в повстанні декабристів. І тепер над Україною панує кат, але Україна встане з могили й тоді не залишиться в усій Слов'янщині ні царів, ні панів, ні кріпаків-невільників. І тоді скажуть усі народи, показуючи на мапу України: “От камінь, що його будівничі відкинули, той став наріжним каменем”. Пс. 118: 22 (за д-ром Л. Білецьким).

Закон Божий, — це основний ідеологічний твір, а крім нього Братчики залишили нам ще такі цінні твори: Устав Слов'янського Братства св. Кирила й Методія — головні ідеї, Головні Правила Братства та дві окремі відозви: “До братів українців” та “До братів росіян і поляків”. У цих творах представлені цілі, плян і тактика діяльності Братства. В статуті й відозвах цих визначалась така програма всеслов'янської федерації: 1. Кожний слов'янський народ організовує свою державу й самостійно нею управляє; 2. Такими слов'янськими народами є: українці, москалі, поляки, чехи, словаки, серби, хорвати, іліросерби, болгары; 3. Федеративний зв'язок між окремими слов'янськими державами удержується всеслов'янською радою (парляментом) і виконавчою радою із президентом на чолі; столиця всієї федерації — Київ; 4. Кожний слов'янський народ творить державу із своїм власним парламентом і виконавчою владою на чолі з президентом; 5. Стани касуються і встановлюється повна громадська рівність і свобода; 6. Представники влади й урядники вибираються і призначаються не по роду й матеріяльних достатках, а по розуму, особистих здібностях і освіті; 7. Основною законодавства і суспільної організації має бути свята християнська віра при повній свободі віровизнання (за д-ром Л. Білецьким).

З тих точок бачимо, що Братчики добре студіювали державний устрій Британської Спільноти Народів, Сполучених Штатів Америки й Української Козацької Держави. Але основа — Христова наука є стрижнем усіх творів. Наприклад, у точці сьомій Устава говориться: “Члени Братства дбають про усунення почуття племінної та релігійної ворожнечі”; в

точці дев'ятій: “Як усе Братство спільне, так і кожен член, повинні свої дії розмірковувати відповідно до Євангельських правил любови, покори й терпеливості”; в точці сьомій відозви до українців: “Щоб віра Христова була підвалиною законодавства та суспільного ладу в цілому союзі та в кожній республіці”, а закінчення відозви до українців запевняє: “Ось,

ТАРАС ШЕВЧЕНКО,

**найбільший український поет, член Кирило-
Методіївського Братства**

брати-українці, ми віддаємо вам це під розвагу... коли надійде для вас час заговорити про це, Господь дарує вам глузд і зрозуміння”. А в відозві до росіян і поляків знаходимо вершок християнської любови: “Україна, ваша сестра, готова пролити кров своїх дітей за башу свободу”... й закінчення цієї відозви:

“Нехай метою життя й діяльності кожного з нас буде: слов'янський союз, загальна рівність, братство й любов Господа нашого Ісуса Христа” (за Л. Ж.-Потаповичем). Це ж та любов до ворогів, про яку навчає Христос!

Братчики. Найкращі програми, найкращі ідеї є мертвими, якщо немає кому їх здійснювати. Тому головною ознакою живучости й реальности організації чи товариства є члени: їхній характер, здібність, жертвенність та відданість тим ідеям. Найголовнішими носіями ідей, що лягли в основу Кирило-Методіївського Братства, були такі велетні духа, як Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш і Микола Костомарів.

Увесь український народ уважає Тараса Шевченка найбільшим українським поетом та борцем за волю свого народу. Багато визначних чужинців поважає його в тому самому розумінні, ставлячи його нарівні з найбільшими поетами інших великих народів.

Не менш цікавим буде для нас, як про Шевченка висловлювалися його сучасники, найближчі співробітники. Пантелеймон Куліш згадує про Шевченка: “Оглядаючись назад, можна сказати без кошунства про його духа: “Он бі світильник горя і світа”. Шевченко являвся посеред нас, як видиме оправдання надхнення звиш. Не інак ми про себе, ба і в християнським смиренії своїм, думали. Скажу більше: коли б ми так не думали, то й не знялись би вгору до великого задуму видвигнути рідну націю з духовного занепаду, а українського кріпака — з неволі духовної й соціальної... Тоді вже його муза запротестувала з усією енергією своєю проти ледарства сильних мира сего... Це вже був не кобзар, а національний пророк... Київська інтелігенція, плодюча її частина, обгортала українського барда (співця — В. Г.) глибоким поважанням. Для мене ж сіяво духа його було чимсь надприроднім”.

М. Костомарів — ще перед знайомством з Кулішем і Шевченком, визначний учений історик, — після знайомства з ними духовно й національно зміцнів і став великим українським патріотом. Він пише: “Я бачив, що Шевченкова муза роздирала завісу життя народнього. І страшно, і солодко, і болюче й упоююче було заглянути туди!... Тарасова муза роз-

ривала якийсь підземний заклет, уже кілька віків запертий багатьма замками, запечатаний многими печаттями...”

З цих висловів можна собі хоч частинно уявити ту колосальну ролю і вплив, що відіграв Т. Шевченко між Братчиками й у їхній діяльності: він був головним надхненником Братства, його душею. Вся діяльність Братства і його твори надхнені образами,

ГАНТЕЛЕИМОН КУЛИШ,
визначний письменник, перекладач Біблії
на укр. мову, член Кирило-Методіївського Братства

думками й ідеями Тараса Шевченка. Разом з П. Кулішем і М. Костомаровим, Шевченко мав подібний вплив і на молодь, представники якої, в тому числі В. Білозерський, М. Гулак, О. Навроцький, О. Маркович та всі інші пішли беззастережно за своїми великими провідниками. Братство нараховувало приблизно сотку таких членів на самому початку по всій Україні.

У чому ж таємниця генія Т. Шевченка? Добрий геній, на користь людства чи народу-загалу походить тільки від Бога, Який дає цього генія, “надхнення звиш”, як згадує П. Куліш, тим, які глибоко вірять

у Нього та в Його Слово. І тут приходиться ствердити, що Т. Шевченко був глибоко віруючим християнином. У нього знаходимо нотки безнадії, розпачу, але вони його не зломали тільки завдяки його християнському світоглядові; головню після мучеництва, страшного заслання його віра в Бога зростає ще більше, про що свідчить його “Молитва”, написана рік перед смертю 1860 року. В його щоденнику з 14 липня 1857 року читаємо: “Милосердний Бог — моя нетлінна надія”. А в листі до А. Лизогуба з 29 грудня 1849 року із заслання він пише: “Єдина моя радість тепер — то Євангеліє. Я читаю її щодня і щогодини”. Знову ж в листі до кн. Репніної з 7 березня 1850 року згадує: “Навий Заповіт я читаю з благоговійним тремтінням”. Козачковському в листі з 30 травня 1853 року радить: “Молися, коли можеш молитися, і молячись, віруй розумно, глибоко віруй у замогильне ліпше життя... Віруй і віра спасе тебе”. Так “безбожник” чи “богохульник”, як називали Т. Шевченка не тільки вороги, але й свої деякі “релігійники-церковники”, — писати не буде!

Другим велетнем духа, який формував ідеї Т. Шевченка в національно-політичні й культурні тези, був Пантелеймон Куліш. Про те, що Куліш також був віруючим, свідчить його переклад Біблії на українську мову. Для цієї праці він посвятив понад двадцять найкращих років свого життя. Метою його життя, як і життя інших Братчиків, був Христос, про що ось як згадує Куліш: “Учителем київської купки послідовників, Проповідником слів життя вічного був Він Сам, усі бо вони були рівні між собою, і тільки Той бував між ними Першим, Хто бував усім їм слугою”. Це були наслідки його праці серед тієї молоді, яка перейнялася Христовою наукою і переводила цю науку в життя. Цю молодь пізніше П. Куліш дуже тепло згадував. Увесь український народ, а в першу чергу українські протестанти, надзвичайно вдячні П. Кулішеві за переклад Слова Божого, яке стало йому дороговказом на шляху до духовного визволення.

До найбільшого поета Шевченка та великого письменника й перекладача Біблії — Куліша долучився визначний учений історик Микола Костомарів. Син батька-росіянина й матері-українки, Кос-

томарів був свідомим українським патріотом та головним ідеологом і організатором Братства. Вплив Шевченка, Куліша та інших українських письменників був на нього рішачим. Власне йому і Шевченкові дослідники приписують авторство "Закону Божого". Вище наведені уривки з цього твору, виявляють Костомарова, як християнина. Таким він залишився й до кінця свого життя.

МИКОЛА КОСТОМАРІВ,
визначний історик, член Кирило-
Методіївського Братства

Визволення українського народу. 1. Причини поневолення. Їх Братчики розуміли і про них вони згадують у "Законі Божому". Причиною зла, неправди, гріха є сатана, диявол. І всі ті, які не є вірними й відданими слугами Божими та Його дітьми, є слугами сатани та дітьми диявола, без огляду на те, чи свідомі вони того, чи ні. І всі ті царі, королі, князі, пани, які не служили Богові й народові згідно Сло-

ва Божого (Матв. 20: 26-27), то вони були слугами сатани та виконували його волю, поневолюючи одиниці й народи. До таких належали не тільки вороги українського народу, що його поневолювали, але також зрадники власного народу, — головню та провідна верства, яка пішла на службу до ворога й яку так гостро засуджує Т. Шевченко (“Сон”, “Великий льох” та ін.). Т. Шевченко доходить до висновку, що як у людині, так і в кожній нації діють рівночасно добрі й злі, світлі й темні сили і яка сила перемагає, такою і є доля нації (“Великий льох”, “Осії глава XIV”). На жаль, в історії нашого народу ті злі й темні сили перемогли й перемагають, вони є в переважаючій більшості, а це є причиною нашого поневолення. Читаючи Старий Заповіт, бачимо те саме в історії ізраїльського народу. Коли провід разом з народом відвертався від Бога, тоді Бог допускав на нього неволю інших народів.

2. Шлях до визволення. Його вказує нам Бог через Слово Своє та слуг Своїх, які його пригадували й пригадують своїм народам. У “Законі Божому” Братчики згадують: “І прийшов Син Божий на землю, щоб одкрити людям істину, щоб тая істина освободила рід чоловічий... І Христос-Цар Свою кров пролив за свободу рода чоловічого... Ученики Його розійшлися по світу й проповідували істину і свободу... Про свободу кричать і немає в них свободи, бо нема свободи без віри в Христа...” Без цієї віри й прийняття Христової науки в усій її чистоті й простоті та переведенні її в житті одиниці й народу, не може бути визволення. Шевченко в своїх творах показав, що “не мертво християнство...”, а тільки жива наука Христова зможе відродити людство й Україну і принести їй вищу правду, любов і свободу” (д-р Л. Білецький). Але крім авторів “Закону Божого” — Костомарова й Шевченка та їх писань, прекрасно нам представляє суть визволення та вказує правильний шлях у тому самому дусі П. Куліш, пишучи: “Піклуючись коло свободи українського кріпацтва, мали ми на думці не одне те, щоб тільки вирвати кріпака у пана з рук... програмою нашого визволення кріпаків служили слова Спасителя: “І пізнаєте правду і правда визволить вас” (Івана 8: 32). Ці слова були також і на печатці Братства.

У своїх споминах П. Куліш писав: “Треба це знати, що київська молодь, про яку мова, була глибоко просвічена Святим Письмом; що це була молодь високої духовної чистоти, і що апостольство любови до ближнього доходило в ній до ентузіазму... З цього благословенного навіки поривання виникла їхня думка проповідувати серед просвічених панів українських — визволення народу з кріпацтва дорогою просвіти християнської та наукової водночас..., бо ж дійсно могла сказати: “Господи, до кого йти нам? У Тебе слова життя вічного (Івана 6: 68). Віруючи в Слово Величайшого з освободителів: “Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, — а все це додасться вам” (Матв. 6: 33), ми не сумнівалися, що за цим першим і найважливішим фактом свободи, повстануть уже інші факти, аж до останніх своїх наслідків, які тільки можливі для України”. Отже, Братчики вірили, що без духовного визволення з неволі гріха, не може бути визволення з політичної неволі.

Наші завдання. Завдань, які поставили перед собою Братчики, вони не могли виконати їх через непоборні перешкоди, як з боку сатани та його слуг — ворогів і власних зрадників українського народу, так і з причини тієї духовної темряви, яка через тих же слуг сатани панувала в нашому народі. Ситуація сьогодні ще гірша, бо головна частина нашого народу опинилася в ще більшій неволі духа й тіла, в царстві сатани. Решта ж народу розіторошена по всьому світі й у великій мірі вона попала в неволю матеріалізму, самолюбства й ненависти. Не згадую про ситуацію в теперішньому світі, яка є просто безнадійною. Але й тут варто пригадати слова Т. Шевченка, які сьогодні ще більш актуальні, як тоді, коли він був позбавлений ворогом особистої волі. Він писав до кн. Репніної 1 січня 1850 року: “Страшна безнадія! Така страшна, що одна тільки християнська філософія може боротись із нею”.

У світі повстала ситуація страшної безнадійності. Навіть сильні цього світу втратили надію навіть на найкращу атомову зброю. І тут тільки один рятунок — це та “християнська філософія”, якої автором є Христос, Син Бога Живого. Ця ситуація безнадійності й безвихідності — це наслідки невірства,

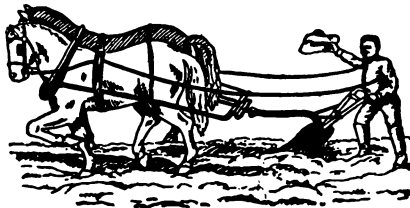
безбожництва людства, головню його провідної верстви. Бог все ще терпеливий і продовжує дні ласки, чекає, щоб провід народу опам'ятався і щоб пішов слідами своїх велетнів духа — Братчиків у правдивій вірі й любові до Нього та до власного народу, передаючи йому ту дійсну й глибоку віру. Решту, включно з політичним нашим визволенням, Бог напевно зробить, згідно Своїх обітниць.

А поки наш політичний провід опам'ятається, щоб наслідувати Братчиків щодо духовного визволення нашого народу, як передумови його політичного визволення, — ті завдання Кирило-Методіївського Братства повинно виконувати Українське Євангельсько-Баптистське Братство з тим запалом, про який пише П. Куліш, згадуючи київську молодь, членів Кирило-Методіївського Братства.

Тоді Всемогутній Бог напевно винагородить стократно віддану й щиру працю нашого Братства для користи свого народу.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Проф. М. Грушевський: "З історії релігійної думки на Україні", 1925 р.
2. Д-р Л. Білецький: "Кобзар" Тараса Шевченка, 1954 р.
3. Л. Жабко-Потапович: "Христове світло в Україні", (історія укр. Єванг.-Баптист. руху), 1952 р.
4. К. Костів: "Митрополит Іларіон, як перекладач Біблії" (в англ. мові), 1954 р.

Б. Дубенський

ПАМ'ЯТІ РОБІТНИКА НА НИВІ БОЖІЙ

У 1955 році минуло якраз 20 років від смерти великого і заслуженого робітника на ниві Божій, брата Василя Перетятка. Двадцять років — невелика віддаль часу, але за ті роки зайшли великі зміни в ділянці нашої духовної праці, а особливо там, де працював брат В. Перетятко і де він життя своє поклав. Нам, недавнім виходцям з рідної землі, особа нашого брата Перетятка ще стоїть перед очима, ми ніби чуємо його голос, який сміливо звіщає людям про Христа Спасителя, бачимо його милу усмішку, відчуваємо доброту його люблячого серця. Але літа ідуть невпинно і цю постать великого робітника Христового можуть нам затьмарити щоденні наші турботи, можемо призабути за того, хто так щиро і віддано працював між нашим народом. Тому в 20-ліття його смерті варто нам усім пригадати брата Василя Перетятка, подякувати Богові за те, що Він дав його нашому народові.

Василь Перетятко

Брат В. Перетятко народився 16 січня 1890 р. в мальовничому селі Кам'янка-Біжкки, пов. Рава Руська в Галичині. У своєму рідному селі він ріс, ходив там до школи, де пильно клав до свого серця потрібну йому науку. І не тільки вчився, але й помагав своїм родичам у різній праці. Але молодий люнак, Василь не задовольнявся школою, свого маленького рідного села. Серце його безнастанно поривалося до ширших, ще незнаних йому обріїв. Він знав, що поза його рідним селом існує широкий ще

незнаний йому світ з великою культурою, з чужими мовами, чужими обичаями. І серце його поривалося до того світу, стреміло на ті далекі шляхи.

Тому, як тільки став на свої власні ноги і почав сам заробляти собі на існування, В. Перетятко, з іншими молодими хлопцями зо свого села поїхав до Німеччини на заробітки. Манили його туди не самі тільки матеріальні заробітки, не гроші. У чужій країні його цікавили речі, дорожчі за гроші, він хотів знайти там те, чого не знайшов в рідній Галичині. І з першого дня свого приїзду до Німеччини, Василь Перетятко пильно почав приглядатися до культурного життя німецького народу, завзято почав навчатися німецької мови. Його перебування в Німеччині було так би мовити зворотним пунктом у його житті. Звідтам він повернувся додому з великим запасом нових думок, нових поглядів і поривань до дальшої науки і свідомости. Тепер Василь Перетятко порівнював життя своїх односельчан з життям у Німеччині і бачив велику різницю. Він шукав причини матеріальної убогости свого народу, різні питання поставали перед ним, але ніхто не міг дати на них задовольняючої відповіді.

Повернувшись з Німеччини, В. Перетятко не довго залишався в рідному селі, бо його знову манила у світ якась невидима сила. Він поривався на дальші шляхи, змагав до глибшого пізнання чужих країв, отого далекого світу. Прийшов 1908 рік. З Галичини відкрилися до Америки двері для еміграції. Молодий і жвавий Перетятко не вагається ані хвилини. Він записується на виїзд і незабаром опинюється аж у Сполучених Штатах Північної Америки. Опинившись на далекій чужині, В. Перетятко не так легко в тодішніх часах міг знайти для себе відповідну працю. Але не сама тільки праця гнала його за море, він плекав у душі вижчі ідеали, шукав в заокеанській країні не самого тільки матеріального добробуту. Спочатку в Америці він пробував різних фахів, займався тяжкою, часто непосильною для нього працею, але працював віддано, щиро, йдучи все далі і далі. У часі своєї фізичної праці він не занедбував науки, бо це йому найбільше лежало на серці. Він швидко навчився англійської мови, а незабаром після того навчився того, що було йому

найдорожчим, — навчився Слова Божого. Було це року 1911-го. Йдучи вулицею, він попав на Богослуження християн-баптистів. Там він уперше почув живу проповідь про Христа Спасителя. Слово Боже глибоко запало до спрагненого знання молодого серця. Посіялося на добрий і сприятливий ґрунт і в майбутньому принесло великий, дуже великий овоч. Після цього В. Перетятко відвідує Богослуження баптистів, знайомиться з новими приятелями, своїми братами і сестрами. Переконається глибоко, що він оце знайшов те, за чим тужила його душа, знайшов

Брат В. Перетятко звершає хрищення біля Рави Руської

незамінимий скарб і правдиве щастя. В. Перетятко віддається Господеві цілим своїм серцем, а вночі під новий 1912-й рік дає Богові обітницю через св. хрищення служити Йому вірно до кінця свого життя. І цієї обітниці брат Перетятко потім достойно дотримав.

Відтепер для брата В. Перетятка відкриваються нові шляхи, бо й життя його було новим у Христі. Удень він працює фізично, заробляючи на хліб, а ввечорами спішить або на Богослуження, або на якісь вечірні курси, де обіруч хапається науки. Він побирає різні лекції, пильно студіює Біблію, а при навчанні все більше і більше переконується, що ще

дуже багато треба йому вчитися, щоб бути корисним у праці на ниві Божій. Тепер у нього тільки одне невідхильне бажання, — піти до якоїсь Біблійної Школи, щоб цілком віддати себе для духовної праці. І коли ще бажання дозріло в нього, Господь відкрив Своему слугі двері. Брат В. Перетятко вступив до Російського Біблійного Інституту, заложеного бр. В. Фетлером у Філядельфії. В цьому Інституті брат В. Перетятко пильно вчиться, здобуває нові пізнання, ніби спрагнена квітка сприймає воду, так він сприймає навчання. За якийсь час він записується до Баптистської Семинарії, а звітгам виходить озброєний знанням Слова Божого, добрим знанням англійської мови, а найголовніше великим бажанням працювати для Господа.

Закінчивши Біблійні Школи, брат Перетятко бачить, що він в Америці вже непотрібний. Серце його рветься тепер до рідної Галичини, до свого народу, щоб і йому занести те щастя, яке він знайшов у Христі. Але поки це станеться, бр. Перетятко працює духовно в Америці. Спочаку він був проповідником громади баптистів у Скрентоні та в інших містах. Працює щиро, віддано, але не може подолати бажання повороту до рідного краю. Мов перелетна птиця він стремить до рідного села. Нарешті прийшла та довгожданна хвиля і року 1926-го брат Перетятко залишає Америку і приїздить до рідного краю. Спочатку він поселяється в Раві Руській і розпочинає піонерську працю, повну різних пригод і труднощів.

Праця Божа на той час у Галичині провадилася вже кілька років. По містах і селах було вже багато віруючих, але не було подостатком духовних робітників. По всій Галичині відкривалися нові місійні поля, але не було кого туди послати. Тому й не диво, що брат В. Перетятко, по своїм приїзді до Рави Руської, всіма своїми силами взявся до праці на новому місці. Незабаром почав виходити часопис "Післанець Правди", якого брат В. П. був першим редактором. Біля часопису треба було чимало працювати, а окрім того скрізь по громадах відбувалися різні курси, евангелізаційні Богослуження, хрищення, вінчання, похорони. Все це впало на плечі брата В. Перетятка, за всю духовну працю в Галичи-

ні він був відповідальний перед Богом і перед усім своїм братством. Брат Перетятко не сидів у Раві Руській, не пильнував праці в одній місцевості, але полем його діяльності була тепер уся Галичина, а також частина Волині. Він звершає довгі подорожі потягом, возом, ровером і піхотою. Не зважає на не-вигоди, а з Біблією в руках мандрує по селах і проповідує Слово Боже. Іколи, бувало, після довгої відсутності з дому, повертався до Рави Руської, то не для того, щоб там відпочити, — вдома чекало його багатьох листів, на які треба було відповісти. Брати в багатьох місцях шукали в нього поради, шукали розв'язання різних важних проблем. Окрім того, чекала його вдома праця над часописом, а також різні родинні обов'язки. Поробивши вдома все конче необхідне, він знову вирушав у порожд, бо знову кудись його кликали, десь його з нетерпінням чекали. І так у труді й непосильній праці проходили літа. Потім прийшли братові Перетяткові до помочі нові сили, деякі молоді брати покінчили студії, приготувалися до праці і працювали щиро, але робота побільшилася і тих робітників було замало. Тому бр. Перетятко надалі ніс найбільший тягар труду.

Пам'ятаю, одного разу в нашому селі на Волині пішла чутка, що до недалекого сусіднього села приїхав з Галичини якийсь брат і буде проповідувати Слово Боже. Разом з багатьма людьми пішов туди і я. Це був брат Василь Перетятко. Там вперше я з ним познайомився. Він проповідував гарною українською мовою, а люди слухали з великим здивуванням і казали:

— Дивись, як гарно пропонує і ще й по-нашому.

На той час на Волині проповідувалося Слово Боже не "по-нашому", а тому наші віруючі щиро полюбили брата В. Перетятка не тільки за його добре серце, не тільки як проповідника і брата у Христі, але й за те, що він приносив нам Слово Боже "по-нашому".

Часті подорожі, недосипання, турботи про діло Боже забрали у брата Перетятка фізичні його сили. Він почав занепадати на здоров'ї і перші прояви майбутньої грізної хвороби, — як писав потім "Післанець Правди", — проявилися в брата 1930 року. Їдучи возом по злій дорозі в Карпатах, він почув

перші болі в шлунку і від того часу здоров'я почало з кожним днем підупадати. Але брат на це не звертав уваги, бо ж праці перед ним було ще аж надто багато. Він бачив, що на ниві Божій в Галичині і так мало робітників і рахував для себе просто неможливим, щоб піти хоча на короткий відпочинок. Хвороба ж підточувала здоров'я брата, як черв лідточує дерево. Брат змарнів, чув, що фізичні сили його покидають, але він не кидав праці. Співробітники його порадили йому вдатися до лікаря, бо вони бачили, що брат Перетятко на очах в'яне. Лікар пильно оглянув хворого і видав сумну свою опінію: радив братові негайну операцію. Брат Перетятко і на це не звернув уваги. Він поїхав додому, поклався до ліжка, але працювати не переставав. А лікар настоював на тому, щоб брат конче піддався операції. Тоді брат Перетятко послухався, поїхав до Лодзі на операцію, але було вже аж надто пізно. Під час операції лікарі побачили, що три четвертих шлінка було схоплено страшною хворобою і дні брата були поховані. Він повернувся додому, а коли тільки рани після операції зажили, брат почав уставати і братися до своєї улюбленої праці. Він віддав своє життя Богові і казав, що нічого не лякається, бо і в житті і в смерті він з Христом

Минула грізна зима, прийшла весна, а здоров'я брата Перетятка не поправлялося. Навпаки, воно з кожним днем погіршувалося. Надії на виздоровлення не було. Брати і сестри по всій Галичині, по всьому світі, почувши про хворобу брата, молилися за нього, але Господня воля була не в тім, щоб брат повернувся до праці. Господь кликав Свого слугу до Себе на відпочинок.

На початку липня хворому стало зовсім зле. Видно було, що приходить кінець його земного життя. Він терпів тяжкі болі, але уста його не вимовили нарікання чи скарги. Всі болі він переносив з великою терпеливістю, як належить такому великому воїнові Христовому.

Дня 12 липня 1935 року, о 5 годині першій перестало битися серце нашого брата В. Пертетка. Вістка про його смерть блискавично облетіла громади дітей Божих у Галичині. Віруючі посумніли, бо глибо-

ко знали, що вони сьогодні понесли дуже велику втрату.

Дня 14 липня 1935 р. відбувся похорон брата В. Перетятка. Такого похорону мабуть ще ніколи не бачила Рава Руська. День був тихий, соняшний. З самого ранку віруючі з усіх довколишніх сіл почали прибувати возами, роверами, пішки, з дальших місць приїздили потягами. У всіх обличчя поважні, зажурені. Вони прийшли, щоб востаннє попрощати свого брата, свого щирого і палкого проповідника. Моли-

Похорон брата В. Перетятка

товний дім у Раві Руській, де відбувається похоронне Богослуження, вщерть переповнений народом. Тут майже всі проповідники з Галичини, найближчі співпрацівники Покійного. Прибув також тодішній президент Слов'янського Союзу Баптистів у Польщі бр. Л. Мікса. Розпочинається похоронне Богослуження. Спів читання Слова Божого, молитви... і плач. Промовляють брати Ів. Підгорецький, Гр. Домашовець і Л. Мікса. Потім похоронний похід рушає вулицями міста. Віруючі, не бажають, щоб тіло Покійного було везено на цвинтар, а тому підносять труну на плечі й несуть її. Над містом лине пісня: "В рідний край, в рідний край серцем лину я". Скрізь повно людей, які придивляються і прислуховуються. Все

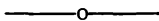
місто знає, хто це помер, бо бр. Перетятко був усім знаний, всіма був люблений і шанований. Довгий похід розтягнувся майже на кілометр. Перед труною йшли проповідники, великий хор з Гійча, а далі родина покійного, проводячі громад і всі віруючі.

Ось і цвинтар, місце вічного спочинку. Між високими деревами викопана широка могила. Труна з Покійним ставиться на пісок і тут ще розпочинається останнє Богослуження, яке продовжувалося біля двох годин. Словом служили майже всі присутні проповідники. Всі вони теплими словами згадували незабутні чини Покійного, підкреслювали його великі заслуги для духовної праці в Галичині, а віруючих підбадьорували словами потіхи.

Брат Василь Перетятко достойно прожив на землі ті дні, які були призначені для нього Богом. Вірно він служив своєму Господеві, і сміливо можна сказати, що його похорон був ніби останньою його місійною подорожжю. В цій останній подорожі він уже не проповідував, але проповідували його найближчі співробітники. І тисячі людей мали нагоду ще раз почути ту саму вістку Євангелії, яку завжди за свого життя голосив покійний брат В. Перетятко.

Минуло від цього дня двадцять років. Для нас, українських баптистів, розсіяних по всьому світі, болюче згадати про смерть вірного слуги Господнього. Але серця наші одночасно наповнюються радістю і подякою Господеві, що Він вибрав такого мужа з між нашого народу, що Він творив через нього такі великі діла для Своєї слави.

Згадуючи світлу пам'ять спочилих наших духовних провідників, ми не згадуємо їх для якогось обоження, але для того, щоб відсвіжити про них пригаслу думку, ще раз подивитися на їхнє життя, на їхню віру, на їхню самопосвяту, щирю працю для Господа і в житті нашому наслідувати їх. Тому, нехай і цей короткий спогад про нашого брата В. Перетятка послужить нам для тієї самої мети, — жити так, як жив він, служити Богові так щиро, як він служив.

М. Сніжко

МИХАЙЛО РАТУШНИЙ

Перед першою світовою війною виходив у Петербурзі християнський календар-альманах російською мовою п. з. "Добрий советник", якого видавало Видавництво "Радуга" за редакцією І. С. Проханова. Календар цей був багато ілюстрований, друкований на доброму папері, кожний річник мав понад 200 сторінок, заповнених добірим духовним матеріалом. У календарі завжди друкувалися християнські оповідання, добірна поезія, конспекти для проповідей, богословські й наукові статті, адреси Богослужень, життєписи видатних євангельсько-баптистських діячів й ін. Календар був дуже цікавий і корисний для тодішніх віруючих.

Михайло Ратушний

Передо мною лежить кілька річників цього справді "Доброго Советника" за 1911-1913 роки. Залюбки читаю мистецьке оповідання "Блаженні ті, що плачуть", життєписи Д-ра Бедекера, В. Г. Павлова, а потім найцікавішу для нас, українських віруючих, сторінку про Михайла Ратушного. Там написано:

"На третьому всеросійському з'їзді Євангельських Християн, між багатьма гістьми був присутній особливий гість, восьмидесятилітній старець Михайло Тимофієвич Ратушний. Разом з Іваном Рябошапкою Михайло Ратушний є основоположником єван-

гельського руху в Україні. Цей великий релігійний рух отримав тоді назву штундизму.

Михайло Ратушний — глибокий старець середнього росту з цілком білою бородою, з сивим волоссям на голові, з високим чолом й розумними і щирими очима, робив на всіх присутніх дуже миле і незабутнє враження. Робив враження не звичайної людини, а великого Божого служителя.

Дуже приємно було бачити між веселою юрбою нових і молодих діячів евангелизму також і ветерана-борця, який був одним з основоположників цього руху.

Незабаром сподіємося видати брошуру-автобіографію Михайла Ратушного, а тепер обмежимося тільки деякими даними з його плідного життя.

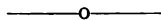
Михайло Тимофієвич Ратушний народився в 1830 році в селі Основа на Херсонщині. Батько його був кріпаком у місцевого генерала Пассека.

Михайлові Ратушному довелося пережити всю недолу тодішньої кріпащини. Перші дні духовного пробудження в Україні припадають на кінець 50-х років, цебто на той час, коли вже приготувався маніфест про волю селян від кріпащини. 1 січня 1861-го року Михайло Ратушний “покаявся” і з того часу почав проповідувати Євангелію.

Михайло Ратушний пережив дуже багато різних тривог і переслідувань за віру в Господа Ісуса Христа. Він сидів у в'язниці, відбував інші кари. Але на протязі пів віку він залишився вірний своєму Господеві, Який покликав його Собі на службу.

Таких людей може створити тільки євангельська наука, прийнята глибокою вірою. Такі люди є живим прикладом євангельської сили, найкращим зразком для молодих робітників на Божій ниві.

Дивлячись на цю небуденну особу, мимо волі думаєш: “Як чудово і достойно прожите його життя!” І вмить приходять на серце слова апостола Павла, які цілком можна приточити до Михайла Ратушного: “Я магався добрим змагом, свій бій закінчив, віру зберіг. На останок мені призначається вінок праведности” (2 Тим. 4: 7).

Я. Гомінюк, М. А., Б. Д.

ВШАНУЙМО НАШИХ ДУХОВНИХ РОБІТНИКІВ

(До 40-ліття місійної праці проп. П. Кіндрата)

Поминаючи каменування, бичування й ув'язнення апостола Павла, сьогодні є багато місійних робітників, які разом з ап. Павлом можуть сказати: “У мандрівках часто я бував, бував у небезпеках на річках, у небезпеках розбійничих, у небезпеках свого народу..., у недосипанні, у голоді й спразі, часто в пості, в холоді та в наготі. Окрім зовнішнього, налягають на мене денні повинності й журба про всі церкви” (2 Кор. 11: 24-28). Ці люди часто несуть тягарі на своїх спинах більші, як нормальна людина може понести. І дійсно, коли б не Божа ласка, що їх підкріплює, такі зусилля були б неможливі.

Таких людей можна зустріти серед різних народів і в усіх часах історії християнства. Також серед нашого українського народу є такі люди й для нас вони повинні бути цінніші за золото. Для нашого Українського Баптистського Братства одним з небагатьох таких є брат проп. Петро Кіндрат. Автобіографія його життя була б корисним оповіданням для багатьох молодих віруючих, а особливо для молодих робітників на ниві Божій.

Року 1910-го по важкій подорожі, брат П. Кіндрат молодими очима оглядав східньо-канадійське місто Монреал, прибувши туди з рідного краю. В чужім краю, серед чужих людей з чужими звичаями й способом життя, не знаючи їхньої мови, він почувався спочатку трохи стривоженим. Однак вже тоді лежало щось йому на серці, — певна рішучість до виконання свого завдання того часу, як і пізніших днів залишилася головною ознакою його характеру. Молодий синьоокий руський юнак прибув до Канади з одного села біля Львова, щоб тут працювати трохи грошей і таким чином допомогти

своїм братам і сестрам, які залишилися в краю круглими сиротами. Як найстарший в родині, він чув обов'язок подбати про своїх менших братів і сестер, а тому залишив у школі науку, залишив рідне село і поїхав у світ шукати доріг до виходу з тяжкого положення.

Молодий юнак Петро Кіндрат не розумів ще тоді, яку тяжку дорогу він вибрав, щоб нести на ній свого щоденного хреста. А часи тоді в Канаді були не легкі. Добра праця була рідкістю. Заробітки дуже малі. Петрові Кіндратові довелося накінець знайти працю в пекарні по 50 центів на день. Праця була зовсім непоплатна, але Петро Кіндрат був задоволений тим, що хоча хліба йому ніколи не бракувало.

Але невже ж людина буде жити одним тільки хлібом? Петро, хоч покинув удома школу, тут завжди мав бажання далі вчитися, щось пізнавати, чогось досягнути. Тому вдень він працював, а вечорами почав навчатися англійської мови. Самітність і туга спонукали його також шукати за приятелями.

Ані звичайна дружба людського рівня, ані соціалістичні ідеї тих часів не могли задоволити молоді Петрової душі. Шукаючи за правдою, яка невмінна в своїм характері, й блукаючи одного дня вулицями Торонта, він зайшов на євангельське Богослуження. Тут він зустрів старенького проповідника Івана Колісника. Але проповіді цього проповідника спочатку не знайшли місця в серці Петра Кіндрата. За деякий час, після дискусій з І. Колісником, він почав просліджувати Слово Боже, почав пильно читати Біблію і Дух Святий зродив свою справу, — молодий Петро Кіндрат прийняв Ісуса Христа як свого особистого Спасителя. Подія ця сталася напередодні нового 1912-го року. Цього пам'ятного Нового Року розпочалося для Петра Кіндрата нове життя в Христі Ісусі. А незабаром, як на дворі скрипіли люті морози, Петро Кіндрат прийняв святе по вірі хрищення 27-го січня 1913 року.

Від того часу справді почалося нове життя для брата Кіндрата. Повернувшись назад до Монтреалу, він знайшов собі іншу працю, але душа його бажала чогось іншого, вона відчувала голод за глибоким пізнанням Слова Божого і прагу за тим, щоб

посвятити себе на працю для Господа і для свого народу. Тут він використовував кожну вільну хвилину, вчащаючи на вечірні Біблійні Курси. Незабаром брат П. Кіндрат став помічником проповідникові Найдовичеві. В Монтреалі він також і одружився.

ПРОПОВІДНИК ПЕТРО КІНДРАТ

У 1916 році Баптистське Жіноче Місійне Товариство покликало брата П. Кіндрата на місійну працю до міста Оттави в Онтеріо. На цьому духовному полі бр. П. Кіндрат ревно попрацював цілих п'ять років з короткими літніми перервами в МакМастер університеті. І можна сказати, що початкова його праця в Оттаві була тільки вступом до великої і більшої праці, яку Господь мав для брата в майбутньому.

1921-го року проп. П. Кіндрат прийняв запрошення працювати від Баптистського Об'єднання Західньої Канади, щоб обійняти місійну працю в північно-західній Манітобі з осідком в Давфин, Ман. і Гаес, Саск.

З огляду на противників з боку священників формальних церков, а особливо католицької церкви, праця тут була тяжка. Місцеве українське населення ще не було знайоме з Євангелією, а тому ставилося до проповіді Слова Божого дуже вороже, будучи під'юдженими своїми духовними провідниками. Але не дивлячись на те, що реакція сил темряви проти Христового світла була дуже велика, Господь допоміг братові Кіндратові в праці. І коли б не влада, не канадійські закони, які забезпечують кожній людині волю вірування, коли б не сильна Божа рука, братові Кіндратові прийшлося б потерпіти до крови, зазнати каліцтва або й стати мучеником за віру в Христа.

Як колись відправляли похвальні богослужби за це, що вдалося вирізати безборонних гугенотів у Франції, так і на вільних землях Канади появилася з під пера католицького єпископа похвальна брошура для всіх тих, що брали участь в розбою на Божого покірнього слугу й на тих, що за його свідченням пішли вслід за Господом.

Хоча влада стояла на стороні безпеки віруючих, але погрози й небезпеки побоїв, кровопролиття й смерті не припинялися. Темні сили зла, ніколи не хочуть допустити, щоб народ, який скитається далеко на чужині, вигнаний наслідниками царювання темряви зо свого рідного краю, пізнав світло Христове, котре принесло б визволення духовне й простелило б килимом блаженств життя людей вже тут в цій долині земної мандрівки. Але невже ж сили пекла мали б перемогти Церкву Христову? Ніколи. Де лилась кров праведних, де пливли гарячі молитви до престолу Божого, там завжди ласка Господня рясніла. Тому й не диво, що незабаром бр. П. Кіндрат не був сам один в цій великій праці. Разом з ним стояли в великому змагу аж тридцять дві душі.

Ця рішучість, яка була ознакою його характеру в юності, гартувалася тепер ще більше в запалі праці й боротьби. Брат П. Кіндрат працював для Гос-

пода з великою відвагою й горливістю. Він став покірливим й могутнім знаряддям в Божих руках, щоб сотками приводити душі до Христа і переводити їх через водні хрищення. Спочатку він розпочинав працю серед дітей, а потім наvertsав також до Господа батьків і родичів тих дітей, що приходили на його лекції недільної школи.

Брат І. Колісник розмовляє з першими укр. піонерами на вулиці в Торонті (1912 рік).

Але, як було вже згадано, ця праця не була легкою. Труднощі тих минулих часів мало кому відомі тепер з молодшого нашого покоління. Тодішні переживання душі, й зусилля тіла сьогодні можемо читати на руках і на обличчі нашого Ювілята. Не спиняли Божого слугу ні північні люті вітри-гурагани, ані сильні канадійські морози не стояли йому на перешкоді. Осінні дощі й весняні непроходимі болота не могли стати йому загородою, ані незлічимі армії комарів влітку не були для нього пострахом. Він знав, що він виконує діло, яке доручив йому Господь, а

тому виконував його з великою самопосвятою. Хоча сам він був слабої будови тілом і не зовсім повний фізичним здоров'ям, але радо переносив усі труднощі. Часто переживав різні потягові катастрофи, не раз мусів перебувати в холодних вагонах у далеких безлюдних місцях, наражений на небезпеку диких звірів й злих людей, переносив голод, холод, недосипання, втому, спрагу...

Однак, мимо всіх фізичних перешкод, частих нападів від ворогів, а також від друзів, він стремів вперед по нагороду високого поклику, щоб спасати погібаючих у гріхах людей.

Через усі роки труднощів у праці великою й незамінною поміччю для брата П. Кіндрата була його улюблена Дружина, яка, як і він, була ненавиджена ворогами Євангелії Христової. Одночасно зо своїм мужем-проповідником вона була наражена на самотність, на небезпеку й на щоденні труднощі і невгоди життя. Але в часі довгих і частих відсутностей брата П. Кіндрата від дому, вона в молитвах допомагала йому, підтримувала родинний огонь, щоб він горів і не згасав. А по повероті додому брат П. Кіндрат завжди міг знайти приймний короткий відпочинок, міг мати щиру підтримку і заохоту до дальшої праці.

Духовне поле на Заході Канади було дуже велике. На ньому працював ще перед тим брат І. Шакотько, а бр. П. Кіндрат є другим духовним піонером Христової Євангелії в Західній Канаді.

Потреба нових сил в праці для Господа поставила перед братством Зах. Канади потребу Біблійного Інституту, в реалізації якого брат П. Кіндрат був головним людським рушієм. За його старанням засновано також Українське Місійне Товариство. Старанням бр. П. Кіндрата Американське Біблійне Товариство надрукувало 20000 українських Біблій, які так були потрібні для нашого народу. Зросли числом наші громади, а тому постала пекуча потреба, щоб видати співаника в рідній мові. І тут бр. П. Кіндрат проявив свою працьовитість, — за його редакцією в 1942 році вийшов "Християнський співаник", який і досьогодні вживається в наших євангельсько-баптистських громадах. Заіснувала потреба свого друкованого органу. Брат П. Кіндрат, разом з бр. І. Ша-

котьком, започатковуюють часопис “Християнський Вісник”, редактором якого з самого початку аж дотепер є бр. Кіндрат. Спочатку журнал цей був скромний своїм зовнішнім виглядом, переходив різні труднощі, а особливо фінансові, але він був і є люблений віруючими і наближеними, які його радо читають не тільки в Канаді, але й по всьому світі. “Християнський Вісник” виходить і тепер і скільки він приносить потіхи для засмучених, духовного підкріплення для недужих, підтримки знеохоченим, а також гарних вісток з усього світу! Як тихий, скромний, але діяльний місіонер, часопис цей продовжує своє благословенне служіння.

Під сучасну пору вихудле лице нашого Ювілята, далеко запалі очі, глибоко пооране різними переживаннями чоло, спрацьовані руки й такі ж саме спрацьовані і втомлені ноги, а в додатку дозрілі роки аж просять для себе належного відпочинку. Але наш Ювілят не спочиває, не дивлячись на те, що немічне його тіло, зате дух його сильний і бадьорий. Брат Кіндрат надалі очолює духовну працю на Заході Канади, звершає, як і за молодих років, довгі місійні подорожі по всій Канаді й Сполучених Штатах Північної Америки.

Дорогі брати і сестри, особливо, дорога молоде! Читаючи цей короткий опис одного з небагатьох духовних робітників між нашим братством, треба нам широко подякувати Господеві за дорогого нам Брата, слугу Божого, який все своє життя віддав для праці на ниві Божій. Віддав не тільки молоді сили свої, але й тепер, на старості років трудиться, переносить усі негоди життя, щоб тільки послужити іншим. Тому нам не тільки треба вшанувати Ювілята нашого, бо цього буде мало, — нам треба наслідувати його в праці, треба так любити діло Боже серед свого народу, як він любить.

Дивлячись на великі поля Канади брат П. Кіндрат не раз пригадує і повторює місце зо Слова Божого: “А землі незайнятої в державу ще дуже багато!” (Іс. Нав. 13: 1). Глибоке зідхання виходить з його грудей і воно часто бренть з його уст словами пісні:

“Гей, де ж ті жінці, щоб з гріха ланів
Набрали й принесли добра снопів?”

Дійсно, нива Божа, як і колись, велика-велика. Старші наші робітники на відході по свою нагороду, а хто ж піде на їх місця?

Для того, від серця дякуючи Богові за брата нашого П. Кіднрата, треба подумати нашим молодим людям про те, щоб заступити тих, яких сили вже зношуються в праці. Кожний, хто піде на ниву Божу працювати, не пожаліє того ніколи. Господь при кінці нашої праці обіцяє дати нагороду.

“Споминайте наставників ваших, що вам говорили були Слово Боже; дивлячись на кінець їх життя, переймайте ж їхню віру!” (Євр. 13: 7). Споминаючи, дякуйте Господеві та їм і “переймайте їх віру”, заохочує Слово Боже, переймайте і їх працю також, щоб вона продовжувалася на цій землі для слави Господа, для спасіння грішників, і для поширення Царства Божого аж доки Ісус, наш Господь прийде, щоб забрати всіх нас до святого Свого відпочинку.

ЖАЙВОРОНОК

За свіжим подихом весіннім
В напівпрозорій вишині,
Не клетотом, не голосінням
Вночі згадаєшся мені.

Обляже, ляже чорна туча,
І вже сріблом стинає тьму
Маленька грудочка співуча,
Не видна зору моєму...

Отак би жити синім квітнем
Під небом зорянорясним,
На око — зовсім непомітним,
На слово — дивно голосним.

Андрій Малишко

Володимир Домашовець

РЕЛІГІЙНІСТЬ ІВАНА ФРАНКА

(У 100-ліття народження поета)

“Я ось посилаю до вас Я пророків, і мудрих, і книжників; частину їх ви повбиваєте та розіпнете, а частину їх ви бичуватимете в синагогах своїх, і будете гнати їх з міста до міста” (Єв. Матвія 23: 34).

Христові слова вповні виповнилися також у відношенні до українського великого поета, суспільного реформатора, письменника Івана Франка. За свої виступи проти заскорузлої системи, яка взяла верх по знесенні панщини в Галичині, він стався в термінології своїх опонентів “безвірником”, “атеїстом”, “творцем нового культу” і т. ін. Дійсно, Іван Франко обстоював волю і кращі права селянства й робітництва, яке в очах панів і духовенства було тільки “черню” і надавалося лише до немилосердної експлоатації.

Так ставиться до Франка духовенство в більшості до сьогодні, а особливо духовенство католицьке. І коли б сьогодні довелось знову ставити нагробника на могилі поета, то мабуть повторилася б подія з 28 травня 1933-го року, коли дійшло до пролиття братньої крові.

Чому ж не могло духовенство прихилити серця Івана Франка назад до релігії, з якої він вийшов? На це питання він відповідає сам в своєму трактаті “Народня справа і попи”. Католицьке духовенство сильно накинулося на нього і на його друзів за “випорпання йосифінського патенту про належності за духові треби”. Життя під селянською стріхою, нужда і горе “простого хлопа” голосно кричали про милість до Бога проти визиску й утиску нашого народу панамі й духовенством. Ці незмірні надуживання були знані в Галичині аж до другої світової війни. Далеко більші вони були перед першою світовою війною. Народ не мав жодної можливості ста-

ти в своїй власній обороні, але мусів гнути спину у важкій праці, в немилосердному ограблюванню його людської гідності. Доказом цього була чисельна еміграція, яка залишала добрі плодючі землі й мандрувала до безлюдних лісів Канади, до копалень Америки, до пралісів Бразилії й до гарячих степів Аргентини. Там життя далеко було тяжче, як удома, але зате була там воля, яка багато дорожча для душі кожної людини. Духовенство, яке мало служити народові й помагати йому в життєвих труднощах, допомагало панам в їхній експлоатації й насиллі.

Іванові Франкові закидали виступ проти “віри”, цебто проти католицької церкви, яка, на думку українських католиків, була “одною з головних основ розвою руської* народности”. Але справу релігії і служіння Богові І. Франко розумів далеко краще, як колибуть розуміло католицьке духовенство, хоча він сам богословом не був. “Чи попи є віра? Чи християнська віра стоїть на попах?... Христос не постановив ніяких попів, а тільки вислав у світ апостолів і Своїх учеників, щоб учили всі народи. Найліпші з поміж тих апостолів звали себе слугами слова, але ніколи не вважали себе його панами”, — писав Франко. Католицьке духовенство дотепер не признає тієї підставової святої євангельської правди, воно було завжди проти шукання правди й кожду таку спробу вважало “за ересь, за злочин, за провину супроти релігії”. Такі виводи духовенства, очевидно, не мають ніякої підстави, залишаються логічно неправдивими і є навмисне придуманими вигадками.

Практично, не один тільки Франко, але загал нашого народу бачив у попівських ризах лише гін за живою. Неморальні поступки духовенства були знані тоді, як і тепер. “О, скільки їх знаємо, — писав Франко, — значна частина їх сама ні в що не вірить, сама живе без релігії в душі, кормиться тільки голим обрядом, тримається церкви, як говорили латинські попи, не за для Ісуса, а за для насущного хліба”. Далі він вказує на історичні факти боротьби католицького духовенства проти кожної вільної думки, вільного досліджування й відродження в україн-

---

1 “Руської” — треба розуміти “української”.

ській історії, хоч з всесвітньої історії такі факти можна б вигортати цілими пригорщами.

Так духовенство виступало проти Товариства “Просвіта”, культурно-освітньої організації в Галичині і завжди стояло тяжкою колодою на дорозі до розвитку й успішної праці в напрямку освідомлення українського народу. “Григоровича (одного з небагатих ідейних священників), — пише Франко, — що боронив мужиків у Стецеві... окричали божевільним Галатимом”. Маркіяна Шашкевича, автора “Русалки Дністрової”, яка була написана не “культурною”, а народною мовою, “гонили з духовної семінарії і передчасно загнули в могилу”. Прикінці Франко цілими сторінками своєї праці показує, як духовенство йшло на службу чужим, на шкоду свого народу, нехтуючи усім, що рідне.

Любов до рідного “замученого, розбитого” народу, що в сусідів своїх був гноем та тяглом, незмірне бажання піднести його на висоту життя інших поступових народів примусили Франка стати в опозиції до тих, що в імені релігії несли своєму народові темряву, зневіру і визиск.

Постає при цьому й друге питання: чому ж тоді Іван Франко не робив різниці між духовенством, а самою релігією? Духовенство своїм поступованням ніколи не могло його задоволити, як і їх релігійна система, що завжди ділила людей на різні кляси і не вела до поліпшення людського життя. Правдиве християнство мусить бути “світлом для світу” і мусить оправдати себе практично в щоденному житті людей. Інакше воно залишиться мертвою, безвартісною і безплідною формою релігії, — навіть більше, — воно буде шкідливе. Тому Франко стався соціальним реформатором, хоч сам далекий був від наукового соціалізму², про що сам пише в листі до М. Драгоманова: “...у мене не було за душою й тіні того гріха, який мені закидували (ані тайних товариств, ані соціалізму: я був соціалістом по симпатії, як мужик, але далекий був від розуміння, що таке соціалізм науковий...)”.

---

2 Науковий соціалізм інакше діямат, або діалектичний матеріалізм, — це наука Карла Маркса, на якій побудований сучасний комунізм.

Але католицька церква завжди мусіла пролити багато крові, заки дозволила на якусь найменшу перемену в житті людей. Тому й Франко потерпів за своє сміливе ставлення, як в минувшині терпіло багато інших великих людей. Його релігійність була в любові до Бога і до ближнього, його велич духа й розуміння потреби поступу до кращого в житті всіх людей впливали з Біблії, а не з-під селянської стріхи, як цього дехто бажає. Життя під селянською стріхою пересякнуте частинно природньою вірою в Бога, а в більшості страшним суєвір'ям, яким пануючі церкви ніяк не положили кінця, кричало в усі вікна й у двері про горе, нужду й недолю, і кликало милости до Бога живого. Розуміння незвичайно ускладненого стану життя нашого народу, співчуття і вказівки на вихід із положення могла зродити в серці поета тільки Біблія, про що він сам пише: "Софокл і Тацит³, читані в гімназії, зробили на мене сильне вражіння, а так само Біблія, котру я читав почасти в старослов'янським, а почасти в польським тексті, і я почав дещо перекладати з тих авторів..."

По сотках років панування над народом пануючої релігії, провідники тієї релігії навіть не постаралися для народу про переклад найціннішої й найкращої книги в світі, — Біблії! Вони й досьогодні забороняють людям її читати. А Франко Біблію читав і на ній творив свої нескоротельні праці. Він пише: "Від'їжджаючи з Дрогобича, я віз з собою кілька книжок, записаних своїми роботами. Були там й оригінальні складання..., але головно були переклади: значна частина Йова, кілька голів Ісаї..."

Кожний, хто знайомий з Божою Книгою, — Біблією, зрозуміє, чому Франко захопився тими книгами, що почав перекладати. Безсумнівно, що з Біблії випливала його правдива релігійність, а з нею і любов, сила й дух до боротьби з силами зла і темряви, які своїми жорстокими кігтями вп'ялися в тіло нашого народу.

"У релігії мусимо розрізняти два елементи: віч-

---

³ Софокл (495-405 перед Хр.) грецький драматург, писав головно трагедії. Тацит (55-177 по Хр.) латинський історик, описує також про християн з поганського погляду й про їхне переслідування.

ний і дочасний, Божеський і людський, релігію, як віру в Бога і релігію, як організацію”.⁴ Зневірившись в тодішній людській релігійній організації, Франко залишився віруючим у Бога і свою релігію застосував у житті в служенні для свого народу, з любов’ю поклавши себе на жертівник боротьби за краще його завтра.

Іван Франко виріс на такого виразника релігії, який будував її не на людських ідеях і видумках, не на мертвих формах і церемоніях, не на порожніх традиціях, але на вірі, “яка чинна любов’ю”⁵, на вірі, що приймає з Божих рук відкриття в Христі Ісусі, — відкриття про Бога, про Його спасіння і про відношення людини до Бога й до свого ближнього. Живе християнство, як в перших віках по Христі, так і тепер мусить ломити і руйнувати старі, омертвілі, фарисейські й неправдиві релігії, а одночасно з внутрішньою переменою людини мусить також переменитися суспільний устрій, бо правдиве християнство — це релігія любови найперше до Бога, а потім до свого ближнього. Релігія ж кровопивства й кровопролиття, — це релігія демонська.

Тому не треба дивуватися, що формальну релігію, в якій виростав геній Галичини і яка нічого не дала для його душі, крім сліз і страждання, він так суворо засудив, що “попівські тортури стають поруч тюремних царських мурів і шпійонського ремесла”.⁶ “Ворожість сивоглавих ботокудів зродила в душ поета ненависть до духовних князів церкви, як суспільної кляси в Галичині. Нехтування духовенства перетворилося далі в негацію релігії”.⁷ Але тут обов’язково треба додати, що до релігії тих князів церкви, які вживали своєї релігійної системи до панування над народом і до визискування його до останньої каплі крові.

Досліджуючи релігійність І. Франка в його творах, треба пам’ятати, що він не був богословом. Тут його можна б порівняти зо старозаповітнім Еклізіастом, який дивиться на життя “під сонцем”, як муд-

---

4 Ол. Бабій: Іван Франко і релігія, “Укр. Трибуна”, 12, 47 р.

5 Лист ап. Павла до Галатів 5: 6.

6 Проф С. Гаєвський: Франків “Мойсей”, 1948, ст. 12.

7 Там само, ст. 12-13.

рець, який однак не відриває того життя від спільності з Богом. Що правдиве християнство він розумів далеко краще за багатьох “сивоглавих” богословів, вистачить нам поглянути в його творах на біблійну науку відродження. Її зустрічаємо відразу в першому творі з кількох тих, які в цій короткій статті зможемо розглянути.

“Смерть Каїна” — це глибока філософська поема, написана 1889-го року, основана на біблійній особі Каїна. У ній Франко продовжує ідею з Байроново містерії далі в пошукуванні розв’язки для проблеми людини в її змаганні “за знанням, тугою за щастям, зневіри у щастя, а з тим зневіри у хосенність змагань до знання”.⁸ Ця глибоко психологічна аналіза “доповнює біблійне оповідання про страшного братовбивця, силкуючись збагнути душу проклятої Богом і людьми людини, яка шойно з кінцем життя пізнає, що життям людей повинна керувати тільки любов”.⁹

Незвичайно яскравий епізод з поеми, що вказує на потребу новонародження (вкусення овочу з дерева життя, цебто плоду спасіння, що в Христі Ісусі). Каїн, немов би дивиться на людей, що горнуть до двох дерев у раю. Бачить, що дерево пізнання добра і зла робить людей гіршими:

“А вкусивши
отого плоду, кожний ще лютіший
стає, озвірюється на весь світ,
мордує, ріже та кує кайдани,
валить і ломить те, що другий ставив,
палить, руйнує — просто, божевільні!”

До дерева життя мало хто підходить, бо на до-розі до нього повно небезпек. Коли ж кому вдасться скоштувати овочу з дерева життя й він зачне кликати інших, щоб спробували, —

“то мов
ворони кидаються всі на нього
і б’ють, і рвуть, і мучать, і калічать
його, мов за найтяжчу провину”.

8 А. Крушельницький: Іван Франко (поезія), ст. 104. Укр. Накладня.

9 В. Сімович: Іван Франко, його життя та діяльність, ст. 46, Укр. Видавництво, Львів 1941 р.

Також бачить він, що люди, які скоштували овочу з дерева життя, —

“Вони на смерть ішли, мов на весілле,
вмирали з усміхом із ран, із мук;
вони катів своїх благословляли.
Що се значить? Знать смерть їм не страшна!
Знать жерело життя було в їх серці”.

“...Скоро
хто плоду з дерева життя вкусив, —
прояснивавсь увесь, благим спокоєм,
проймавсь, і голос піднімав і кликав
усіх до себе, ворогів найгірших
мов друзів обнімав і був...
одним чуттем святим наскрізь пронятий.
Значить: чутте, великая любов, —
ось жерело знання”.

Хто з правдивих християн, дітей Божих, не знає і не розуміє того, що описує поет? Христос відкрито сказав: “Що вродилося з тіла — є тіло”, яке може приносити тільки плоди тіла: “перелюб, нечистість, розпусту, ідолослуження, чари, ворожнечі, сварки, заздрість, гнів, суперечки, незгоди, ересі, зависть, п’янство, гулянки й подібне до цього”, “що ж уродилося від Духа — є дух”, якого плоди є: “любов, радість, спокій, довготерпіння, доброта, милосердя, віра, лагідність, здержливість”.¹⁰ Розуміння потреби новонародження в творі І. Франка наявна.

У поемі “Іван Вишенський” Франко описує своєрідного українського патріота, “що забутим уже тоді і нерозумним способом, замкнувшись в чернечій келії на горі Афоні, далеко від рідної землі, хотів спасти той нарід від неволі”.¹¹ Тут Франко показує глибину людської душі, яка прагне за спільністю з Богом, за відлученням від світу, але в якийсь незнаний йому спосіб хоче тим прислужитися своєму народові, та не може вирости на ту висоту духовного життя, щоб прийняти післанитво Божого служіння для свого народу. Іван Вишенський — це визначна постать з другої половини XIV століття, що в 30-х роках життя вибрався на Афон і там писав свої по-

10 Єв. Івана 3: 6, Гал. 5: 18-23.

11 В. Сімович: І. Франко, його життя й діяльність, ст. 80-81.

слання до рідного краю. Самотність, безцільність і віддалення від життя приводили його до зневіри. Туга за рідним краєм, за людьми, за життям не давали йому спокою, навіть платки цвіту вишень, що прилетіли з вітром з рідного краю, пригадують про все, що миле, рідне й любе.

Одного дня появляється барка посланців з України до Вишенського з проханням, щоб він повернувся до краю, але він відмовляється навіть допомогти особисто в тяжкій годині народові, котрому однак бажав спасіння. Після безуспішних благань і намов барка відпливає з посланцями без успіху. Вишенський, докорений сумлінням, упадає в екстазу і з розпуки кричить сам до себе:

“І яке ж ти маєш право,
черепино не добита,
про своє спасіння дбати
там, де гине мільон!
Адже ж за всі душі тії,
що там впадуть у зневірі,
а ти'б піддержав їх — в тебе
Бог рахунку зажада.
Се не Божий шлях! Таж навіть
як би в рай ти так дістався,
а твій рідний край і люд твій
на загибіль би пішов,
аджеж рай тоді для тебе
пеклом стане! Сама думка:
“Я міг їх порятувати”
тобі з неба зробить ад!”

Не маючи можливости завернути барку, в приступі божевілля бажає чуда і в ілюзії бачить золотисту ленту дороги назад до рідного краю:

“Він нічого вже не бачив,
тільки шлях той золотистий
і ту барку ген на морі, —
і ступив — і тихо щез.
А в печері пустельницькій
тільки білий хрест. лишився,
мов скелет всіх мрій, ілюзій, —
і невпинний моря шум”.

Поема ця історично-навчального характеру дуже добра для аскетів різних релігійних угруповань і для тих, що незвичайно дбайливі про відчуження від громадського й культурно-освітнього життя свого народу. Для тих, що багато говорять про любов до народу, а самі надалі сидять на своєму острові в печері самоправедности, зарозумілості й самолюбства. І замість того, щоб допомогти своїм ближнім, вони відчужені від них.

Найбільшою духовно дозрілою поемою І. Франка є його “Мойсей”. Поема ця побудована на переживаннях біблійної особи Мойсея і на події бунту Корея, що відзеркалює переживання поета в своїм 40-літнім служінні українському народові. “Франків “Мойсей” — це один з найкращих творів, що їх дало українському народові українське письменство”.¹² “Своє справжнє ставлення до релігії в її найглибшому значенні Франко виявив у своїх поемах дозрілої творчості. До таких поем належить Іван Вишенський, а особливо поема “Мойсей”, де примат духовності поставлено над матеріалізмом, ідеальний світ вічного Бога окреслено з незвичайно філософсько-психологічною проникливістю, а культурне служіння своєму народові піднято на недосяжну висоту”.¹³

У поемі “Мойсей” Франко з’ясовує подію зневірення ізраїльського народу в мандрівці через пустиню і бунт проти свого провідника в алегоричний спосіб, як це любив робити давній жидівський філософ Філо. Рівнобійність обставин для Мойсея серед свого народу в пустині і для Франка серед свого народу в Галичині така велика, що читаючи поему, як на долоні бачимо образ подій і переживань поета через його сорок років служіння для народу. Свою поему Франко починає незвичайно могутніми реченнями, які зворушують найбільш закам’яніле серце й байдуже до свого народу:

“Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздоріжжю,
Людським призи́рством, ніби струпом вкритий!
Твоїм будучим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

---

12 Там само, ст. 76

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?
Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою, розбоєм
Тебе скував і заприсяг на вірність?..."

Далі розливається легким стилем двадцять пісень, які хочеться читати невідривно від початку до кінця, хочеться переживати разом з Мойсеєм, хочеться перемагати з ним темряву зла, хочеться любити тих гордих і сліпих бунтарів тільки тому, що вони духовно бідні й сліпі та не знають, що роблять і хочеться остерігати їх і вмовляти до покаяння та розумного поступовання.

Поема "Мойсей" наповнена непрямих цитат й висловів, а також прикладів з Біблії. Пояснення притч, подій і цитат алегоричне з духовним застосуванням. Чудово брелять слова Мойсея в зверненні до молоді при кінці XI пісні:

"Та прийде колись час і для вас
В життєвому пориві,
Появиться вам куц вогняний,
Як мені на Хориві.
Стане свято в вас, мов в храмі,
В той момент незабутній,
І озветься до вас із вогню
Отой голос могутній:
Здійми обув буденних турбот,
Приступи сюди сміло,
Бо я хочу послати тебе
На велике діло.
Не гасіте ж святого вогню,
Щоб, як поклик настане,
Ви могли щиросердно сказати:
"Я готовий, о Пане!"

Діти довго-довго думають над цими словами. Думають ще й досьогодні, щороку згадуючи ім'я поета і не розуміють глибини слів українського Мойсея.

Поет розумів далеко глибше духовне життя, ніж його опоненти, аплікуючи Христові слова: "Яка користь людині, що світ щілий здобуде, та душу свою занапастить?" (Матв. 16: 26).

“Хто здобуде всі скарби землі
І над все їх полюбить,
Той і сам стане рабом,
Скарби духа загубить”.

Земні речі ніколи не можуть задоволити правди-
во людини, не накормлять її душі і не заступлять
Бога: Це розумів Франко, коли казав:

“В золотім океані вас все
Буде спрага томити,
І не зможе вас хліб золотий
Ані раз покормити.
І будете ви свідки Мені
З краю світа до краю,
Що лиш духа кормильців з усіх
Я Собі вибираю.
Хто вас хлібом накормить, той враз
З хлібом піде до гною;
Та хто духа накормить у вас, —
Той зілеться зо Мною”.

Правдивий обіцяний край для людини, найкраща частка, яку Бог дає через віру в Христа для людини, — це вічність. А земна країна і її добробут, — це лише завдаток і запорука Божої вірності:

“Ось де вам вітчизна осяйна,
З всіх найкраща частина!
Лиш дрібненький завдаток її
Вам оця Палестина”.

Укінці поеми Мойсей зникає, вмираючи на горі Небо. Час скоро змінює настрої в людей. Того, що вони відкинули, в серці полюбили. Бунтарі загинули. Молодий Егошуа з войовничим духом пориває здібних до походу. Вони вирушають здобувати свою земну частку:

“І підуть вони в безвість віків,
Повні туги і жаху
Простувать в ході духові шлях
І вмирати на шляху”.

Та ще не вирросло покоління, котре могло б не тільки зрозуміти глибину змісту поеми, але й суть життя, на яку вказує Франко в цій поемі, щоб на поклик Божий піднятися з темряви гріха і зла, прий-

няти Боже визволення, спасіння в Христі, й, відгукнувшись на поклик Божий, щоб служити Йому і ближнім, сказати: “Я готовий, о Пане!”

Сучасне покоління, наперекір Божому закликові, наперекір словам мудрих людей і книжників, яких Він посилав до українського народу, займається у вільних країнах світу виключно хлібом золотим і земними вигодами, займається навіть в обличчі невимовних страждань свого народу в рідному краю. Воно байдуже до духовних справ і до Божого Слова. Байдуже до своїх великих людей минувшини, бо хоч воно їх і згадує, але нехтує їхніми вказівками й закликами. Збудити в нашому народі любов до Бога, до Його слова, до своїх ближніх, як до братів, викликати спрагу за духовною еманципацією, за скиненням зо своїх очей духовної незрячости, — це були невгасимі стремління українських велетнів духа, в тому числі й Івана Франка. Релігійність їх, хоч з професії не богословська, зате практична в житті. Так і релігійність Франка, — це жива, діюча віра в Бога, яка бачила, що за туманом безпросвітности, безнадійности й безрадности є день, є світло, є все-сильний, вічний і повний любови Бог, Який готовий простити і пригорнути до Себе не тільки поодинокого грішника, але й весь народ, якщо він усім серцем буде шукати Його.

Тому Франкове “Вірую” не є тільки абстрактний теоретичний жмут речень, ані не є воно приковане до престолу в золотоверхім соборі, в жодному випадкові воно не сягає тільки так далеко, як чотири стіни церковних приміщень, але є воно практичне й життєве.

“...Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.
О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!
О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!
Як би!...”

.....
“Та прийде час, і ти огнистим видом

Засяеш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,
Покотиш Чорним Морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі”.

Л. Забіренко

ПРОЙШЛО...

Присвячується Великому Каменяреві,
Іванові Франкові

Вже сорок літ пройшло, як ти лишив цей світ,
Знемігшись в боротьбі із молотом в напрузі.
Ти бив, лупав скалу, і шлях мостив для друзів,
Для “наймитів”, з яких потоком льявся піт.

Ти простий шлях мостив. Не знав кривих доріг,
Бо віру мав святу — найвищу аксіому!
Ти нас навчав: “Зломись, не поклонися злому!”
Але чи кожний з нас цей заповіт зберіг?

Пройшло вже сорок літ. Пролинули, мов дим,
А народ, “наймит” той розбивсь на різне поле,
Дехто чуже оре... Дехто голубить горє...
Забувши вже “Сіон” — Святий Єрусалим.

Співаючи пісень: де тихий Дунай й бистрий Рен,
Йї над Амазонкою, і де крута Парана...
Розбрила доля всіх, від рільника до пана, —
Аж там, де Дарлінг, Гудсон й де святий Лавренс.

Вже сорок й сто пройшло. Твій заповіт сповня:
“Лупайте цю скалу!” — Йїде боротьба завзята...
“То нарід наймит наш”, — святкує ці два свята,
Святкує з вірою й євангельська рідня.

Пройшло й не вернеться. В горнилі “наймит” й “пан,
Мов той чавун в огні, що плавиться у пробнім...
Очиститься, мов сталь. А час напередодні!...
Де нарід “наймит” той оратиме сівй лан.

Іван Франко

ЛЮБОВ

Хоч і пізнав би я всі мови
І ангелів, і всіх людей,
А як би я не мав любови,
Був би як кимвал той твердий,
Був би як мідь гучна й пуста,
Й мертві були б мої уста.

Хоть би я міг пророкувати,
Знав тайники подій усіх,
І віру міг могутню мати,
Що й гори порушати б міг,
А в серці б я любови не мав,
Нічим би був, нічого б не здолав.

І хоч би все добро свое
Віддав би бідним без принуки,
Хоч би і тіло, і життя
Віддав на смерть, на тяжкі муки,
А в серці би любови не мав,
Нічим би був, нічого б не здолав.

Любов бо довготерпелива,
Ласкава, смирна й знає честь,
Не зависна, не пакістлива, —
Любов за нас пішла на хрест.
Не горда, честі не бажає,
Терпить, відплати не шукає.

Гнів їй далекий і все зле,
Неправда й раз її не тішить,
Лиш правда потішає все,
Все зносить, кожному все лишить,
Все вірить, все надію має,
І все, і все перетриває.

Любов ніколи не загине!
Хоч всі пророцтва занімють,
Хоч людська мова в безвість злине,
Всю мудрість в пил вітри розвіють,
Вона ж живе, все оживляє,
І все, і все перетриває.

(Друг, 1875)

УКРАЇНСЬКА БАПТИСТСЬКА ЦЕРКВА У ВІННІПЕГУ

Західньоканадійське місто Вінніпег лежить на схрещенні доріг і є, так би мовити, дверима зо Східньої Канади до Західньої. Через це Вінніпег дуже рано став важливим центром в житті нашого українського народу в Канаді і таким центром він є досьгодні. Через це на сучасну пору у Вінніпегу містяться Комітет Українців Канади, містяться тут централі різних українських організацій, а також консисторії Української Православної Церкви і Церкви Греко-Католицької. У Вінніпегу є кілька великих українських книгарень, є багато видавництв, у яких виходить понад 10 українських часописів і газет. Вінніпег має багато високих лікарів з нашого народу, адвокатів, промисловців, учителів, а від січня 1937 року матиме меїґора з українського роду. На вулицях Вінніпегу голосно лунає українська мова, а цілі дільниці міста є заселені нашим народом. Вінніпег нараховує біля 45.000 українців, не рахуючи багато тисяч інших слов'янських народів, як поляків, білорусів, чехів й ін.

Духовна євангельсько-баптистська праця поставила в Вінніпегу дуже давно, коли тільки перші наші піонери почали приїздити до Канади. Більшість емігрантів, особливо з Великої України, їхали на фермерські праці на Захід Канади і, як конечність, мусіли конче переїздити через Вінніпег. А, переїжджаючи, багатьох з них залишалися тут, шукаючи якогось заробітку. Духовна праця розпочалася в Вінніпегу не тільки між тими, які приїхали сюди, не знаючи ще євангельської дороги, а розпочалася тими емігрантами, що приїхали до Канади віруючими, шукаючи тут релігійної волі. Були це віруючі родини з Київщини, що приїхали до Вінніпегу в 1899-1902 роках. Були це брати: Теофіль Капустинський з родиною, Євдоким Заболотній з родиною, Яків Старицький з

родиною, Сильвестер Мужов, А. Білінський з родиною, Іван Коваль з родиною, Андрей Лисиченко з родиною, Богдашевський з родиною, Іван Шакотько з дружиною та інші. Усі ці віруючі залишили свій край, рятуючись від переслідувань за віру і знайшли притулок у вільній Канаді. Приїхавши до Канади, наші брати у Вінніпегу не тільки дбали про матеріальне своє забезпечення, але вони насамперед, як колись Авраам у своїх мандрівках, дбали побудувати тут жертівник Богові. Вони шукали спільности одні з одними, бо в серцях їхніх палала велика любов, яку вони привезли з собою з рідного краю. Знайшовши волю для своєї віри, вони дякували Богові і намагалися іншим свідкувати про любов Христову.

Перші євангельські Богослуження в Вінніпегу відбувалися по приватних приміщеннях, а організованої громади ще не було. Але дуже рано, бо ще 1903-го року постала в Вінніпегу перша громада Євангельських Християн-Баптистів. Брат Іван Шакотько був вибраний першим її пресвітером і від того часу почалися регулярні Богослуження, які відбувалися на протязі довгих років і відбуваються аж до нашого часу. Громада у Вінніпегу стала світильником Божої правди не тільки для самого міста, але вона в великій мірі спричинилася до євангельської справи по всій Західній Канаді. Люди наші тоді були бідні, піонери, а життя було примітивне, нужденне. Тому й люди шукали заспокоєння для своєї душі, шукали Бога. І багато з них попадали на наші Богослуження в Вінніпегу і тут віддавали свої серця для Господа. Брати наші всі працювали фізично, заробляючи на прожиття своєї родини, але в вільні від праці години вони ходили вулицями Вінніпегу, шукали своїх людей, запрошували їх на Богослуження і роздавали духовну літературу. А для багатьох наших людей, особливо емігрантів з Великої України, євангельський рух не був чужим. Вони знали його ще з України і пам'ятали, що він сягає своєю історією дуже далеко. Між нашим народом ходило багато пісень Григорія Сковороди і люди знали, що Сковорода ходив від села до села з Біблією в руках і навчав народ. Тому люди наші мали до Біблії пошану, але в рідному краю не могли її вільно читати і жити так, як вона навчала. Для них ця нагода допі-

ро відкрилася в Канаді. І через те наша перша громада в Вінніпегу з кожним днем поповнювалася новими людьми, новими приятелями євангельського руху.

Як було згадано, першим пресвітером євангельсько-баптистської громади у Вінніпегу був брат І. Шакотько. Він віддав для цієї праці у Вінніпегу багато сили, посвятив тут свої найкращі дні в службі Богові. Але не довго довелося йому тут працювати. Діло Боже між нашим народом помножилося, праця розширилася по всій Західній Канаді і братові І. Шакотькові, як євангельському піонеру, довелося обслуговувати не тільки Вінніпег, а весь Захід. А

Іван Шакотько, перший пресвітер громади у Вінніпегу

до помочі бр. Ів. Шакотькові, особливо у Вінніпегу, прийшли інші брати. Але праця Божа ніколи не спинялася. На зміну брата І. Шакотька зайняв місце служення в церкві бр. А. Артеменко, а потім бр. Н. Кривецький. Праця поширилася також за місто і недалеко Вінніпегу, в Овертоні постада гарна громада також. Брат Кривецький працював наскільки міг, а інші брати з Вінніпегу помагали. Назріла потреба побільшення праці, розширення її на ці околиці, де ще не було проповідуване Слово Боже. А особливо відчувалася пекуча потреба сталого і відповідного працівника для самого Вінніпегу. І тоді Господь послав громаді брата І. А. Кмету, який приїхав з України в 1928 році й обійняв працю в громаді. Окрім своєї пасторської праці, брат І. Кмета видавав багато часу і для справи видавничої. Почав виходити часопис "Євангельський Вісник", вийшов український євангельський співаник, а також інша духовна література.

Але Канада, — країна, де люди ніколи довго не живуть на одному місці, тому бр. Кмета незабаром переїхав до Сполучених Штатів Північної Америки, а місце проповідника в громаді зайняв бр. Н. Шель-

Теоділь Капустинський, один з перших поселенців у Вінніпегу.
Його брат був замучений на засланні за віру.

пук. Коли після деякого часу праці, брат Шельпук також виїхав до Сполучених Штатів Північної Америки й зайняв духовну працю в другій баптистській громаді, церква у Вінніпегу покликала на пастора до себе брата Петра Кіндрата. Брат Петро Кіндрат працював тут на протязі п'ятнадцяти років, а за цей довгий час громада пережила багато прекрасних хвилин, які приємними спогадами записалися до її історії. При церкві постав діяльний жіночий гурток, а також гурток молоді. Церква виконувала свою місійну працю, щиро сповняла свій обов'язок і була надалі світильником для тих, що погибали в морі темряви гріха.

Частина громади у Вінніпегу після Богослуження.
1956 рік.

Працюючи в громаді, брат Кіндрат одночасно був редактором "Християнського Вісника", генеральним секретарем усього західного братства, а тому мимо свого найкращого бажання, не завжди міг віддати весь свій час для громади, бо бував у частих подорожах по всій Канаді й Північній Америці, вів дуже широку кореспонденцію, а також редагував сам один часопис. Брат Кіндрат почав шукати собі помічників у праці і вони скоро знайшлися. Зо скитальщини приїхали свіжі сили, багато з них поселилися в Вінніпегу, поповнили громаду кількісно, а також підтримали морально. Брат І. Поліщук прибув

і зайняв місце проповідника, а брат П. Кіндрат залишився надалі в церкві почесним пресвітером. Громада на той час мала гарний хор, регулярні Богослуження відбувалися щонеділі рано і ввечері, а також молитовні щосереди. Відбулися хрищення, навернулися нові душі до Господа.

Але тому, що Канада, — країна подорожуючих, то й брат І. Поліщук не залишився в Вінніпегу на довго, бо праця Божа вимагала, щоб він переїхав туди, де була значно більша потреба його таланту. Брат І. Поліщук переїхав до Чикаго, прийняв там працю проповідника в Українській Баптистській Громаді, а громада в Вінніпегу покищо залишилася без проповідника. Однак вона працює надалі, молиться і вірить, що Господь її такого незабаром пошле.

Історія Української Євангельсько-Баптистської Громади в Вінніпегу велична. Вона ховає в собі високі ідеали, наповнена споминами достойних діл у праці на ниві Господній. Кожний проповідник, який тут працював, почавши від брата І. Шакоцька, вклав до цієї праці багато своїх сил і своїх здібностей. Тепер громада у Вінніпегу є однією з найкращих наших громад на Заході Канади. Вона набула свого молитовного дома, якого сподіється незабаром виплатити, зробила відповідний ремонт цього дома, а найголовніше, що члени громади живуть між собою у великій згоді й любові. При громаді є надалі гурток сестер, які відбувають свої регулярні зібрання, збирають пожертви і помагають в ділі Божому там, де треба. Існує гурток молоді, а також хор.

Тоді, коли в інших місцях є думка, що молодь наша розпливається в англійському світі, а тим самим опинюється в англійських церквах і згодом може припинитися наша духовна праця серед свого народу, то такого не може бути в Вінніпегу. Вінніпег — місто з великим числом українського населення і духовна праця буде продовжуватися ще довго-довго. Приїжджі старші люди часто не знають належно англійської мови, а тому треба їм нести вістку Євангелії їхньою рідною мовою. І це завдання довго ще стоятиме перед Українською Євангельсько-Баптистською Церквою в Вінніпегу.

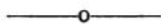
Тепер громада у Вінніпегу числом своїм невелика, понад 60 членів, але вона живуча й діяльна.

Коли економічні часи в Канаді покращали, наші люди часто залишали Вінніпег і виїздили до інших провінцій і міст Канади, а також до Сполучених Штатів Північної Америки. Тому сьогодні можна знайти багато віруючих, почавши з Монреалю аж Ванкуверу, для яких духовною матір'ю була Українська Баттистська Громада в Вінніпегу, бо в ній вони колись народилися до нового життя.

Громада у Вінніпегу в часі свята жнив. 1954 рік

Але праця громади ще не закінчена. Брати і сестри, члени церкви знають, що багато ще в їхньому місті людей, що не знають світла Євангелії. Тому й свідомі члени церкви знають, що це їх найбільший обов'язок, жити так, щоб бути світлом для тих, хто ходить у темряві.

М. Подворняк

ЧУЖИНОЮ

У Варшаві. Варшава зустріла мене сонячним ранком. Був місяць травень 1944-го року. Разом з багатьма пасажирами я вийшов з потягу на головному варшавському дворці і пустився до виходу. В дверях стояло двох німецьких поліцаїв і перевіряли документи, а також речі подорожніх. Кількох людей передо мною затримали і розв'язували їхні валізи, а мені махнули рукою, щоб я скоро проходив і не заважав. У мене нічого не було в руках, то й не було що перевіряти. Я вибіг на вулицю і легко зідхнув. Пройшов і ще одну перешкоду. Тепер треба кудись іти і шукати знайомих.

Перед війною я жив у Варшаві майже п'ять років, знав це велике місто, як своє село, але тепер не міг пізнати. На вулиці повно сміття, повно військових авт, багато розвалених домів, поломаних дерев. Я вийшов на Єрусалимську і пішов шукати адресу, яку мені дали у Львові. Незабаром знайшов недалеко дворця великий дім, а в ньому багато своїх старих друзів і знайомих, які мене радо прийняли як ще одного нового воєнного втікача. І ще того самого дня я довідався від своїх братів, що в Варшаві уже повно втікачів. Перед зближаючим фронтом вони прибувають сюди з усього сходу. А в найближчу неділю на Богослуженні я дійсно зустрів тут знайомих братів і сестер з Волині, Полісся, Галичини і незнайомих з Великої України, Кавказу та з інших місць.

За якийсь час, з поміччю варшавських віруючих, я зареєструвався в міській управі і одержав картки на хліб. У Варшаві життя з кожним днем ставало трудніше й трудніше. Напливали нові втікачі і годі було знайти місце, де б можна переночувати. Але завдяки варшавським братам і сестрам, ми, віруючі втікачі, мали притулок, бо майже кожна віруюча родина в Варшаві широко відкрила нам двері своєї хати. І

не тільки віруючі в Варшаві щиро помагали нам, але ми доміркувалися, що не треба сидіти в місті, а можна виїздити поза Варшаву до сіл, де є наші брати у Христі. Особливо багато разів я мав нагоду зо своїми приятелями поїхати аж за Білу Підляску, де по селах було багато баптистських громад. Якийсь час я там перебував, а потім знову повертався до Варшави, а, повертучись, не був з порожніми руками.

Одного разу ми поїхали до якогось села над самим Бугом. Була там велика наша громада і в неділю відбулося в Бугові святе хрищення. А другої неділі хрищення в іншому селі, не в Бузі, а в якійсь маленькій річці, на дуже гарних і мальовничих сіножатях. Там ми співали, молилися і після такої спільности з віруючими, приходила якась бадьорість, душа сповнювалася новою силою.

А тимчасом фронт зближався, люди довгими валками посувалися на захід і Варшава до краю переповнювалася втікачами. Євангельські зібрання, які досі відбувалися в багатьох місцях цього великого міста, не могли змістити всіх слухачів і в деяких місцях відкрилися нові Богослуження, так би мовити для самих втікачів. Відбувалися гарні співанки, проповідувалося Слово Боже. Не дивлячись на военний час, було приємно і солодко з віруючими. Багато передвоєнних друзів і знайомих. Одні одним помагають, живуть у згоді й любові.

Але такий час був недовгий. Фронт зближався і між втікачами поставала тривога. На вулицях Варшави появилася більше німецького війська, збільшився терор над цивільним населенням. Кожного ранку, виходячи на вулицю, ми бачили на мурах домів антинімецькі кличі, написані крейдою: "Сьмерць Гітлерові!", "Не дами Польські всходу!", "Нех жие Польска!" й ін. Німці замальовували ті написи, але на другий ранок їх було ще більше. Тоді німці ловили молодих польських мужчин і прилюдно їх вішали на вулицях міста, або розстрілювали під мурами. А другого дня на тому місці лежали купи вінків і живих квіток, біліли антинімецькі написи. Німці лютилися, а поляки організовувалися в силу і паленілі пімстою до свого лютого окупанта. Вулицями Варшави ходив жах, небезпека і ненависть. Скрізь відчу-

валося щось страшне і грізне. А те “щось” казало нам, чужинцям, залишати місто і втікати десь далі на захід, шукати десь безпечнішого місця. Почали організовуватися різні національні групи і хто як міг, залишали місто. Ми, віруючі, яких уже зібралось дуже багато, вирішили також виїздити. Брати наші зробили список і бажаючих їхати з Варшави знайшлося понад 150 осіб. До нас прилучилися деякі варшавські віруючі. Всі бажали виїхати з Варшави, але ніхто не знав куди, де б можна знайти місце, щоб переховатися і пережити воєнне лихо.

Влада почала зменшувати біженцям харчові приділи і змушувати до евакуації. На вулицях були облоги людей і кого зловили, примусово вивозили або до концентраційних таборів або до праці в Німеччину. І положення з кожним днем ставало грізніше.

Евакуація. І в цей час пролетіла між нами вістка, що десь далеко в Німеччині, в якійсь там Вестфалії є фарбика, господар цієї фабрики віруючий і він готовий усіх нас прийняти до праці. Прибув від цієї фабрики представник, виклопотав нам транспорт і ми запобігливо почали приготувлятися в дорогу. Цілий день возили до недалекого двірця свої речі, а хто не мав що возити, помагав тим, що мали. Пополудні були вже всі на двірці. Там нас чекали чотири довгі товарові вагони, два закриті, а два відкриті. За кілька годин ми всі сиділи в вагонах, готові до від'їзду, але потяг і не думав рушати. Прийшов вечір. Нас відвідали варшавські віруючі. Ми ще розмовляли з ними, прощалися. Вони принесли вістки, що в місті з кожною хвилиною стає більш неспокійно. Ніч. Небо засіялося зорями, а ми далі стоїмо на двірці. І нараз над Варшавою пролунала летунська тривога. Десь далеко гули мотори літаків, почулися якісь глухі вибухи і постріли зенітної артилерії. Довгі прожектори шукали в повітрі ворога. Ми повибігали з вагонів, шукали сховища, але його тут ніде не було. Треба було вертатися до своїх вагонів і чекати, що вже буде. На щастя, літаки відлетіли, перестала стріляти артилерія і знову стало тихо. Над Варшавою тільки світив великий місяць.

Нарешті потяг шарпнувся, вагони стукнулися об себе і поволі покотилися за двірць. Ми легко зідхну-

ли і з молитвою на устах пустилися в далеку дорогу. Був день 27 липня 1944-го року.

На серці було якось журно, темно, але свідомість, що оце нас так багато, всі віруючі, то й чужина не страшна. Одні одним будуть помагати разом легче буде і горе переживати. І потім ми не раз переконувалися, що воно дійсно так. Нема більшої рідні на світі, як рідня в Христі Ісусі. І ця рідня, ціла церква Христова тепер їхала в чотирьох великих вагонах в невідому дорогу. Були між нами баптисти,

Чарстина віруючих напередодні виїзду з Варшави

евангельські християни, вільні евангельські християни; перед війною всі ми належали до різних союзів, часом були відсеперовані від себе людськими законами, непотрібними постановами, але тепер були однією родиною дітей Божих, бо недоля всіх нас міцно з'єднала.

Німеччина. На ранок ми були вже на станції Кутно, але там довго не стояли. Потяг котився якимсь густим сосновим лісом. Було тепло і гарно. За тим лісом, казали нам, буде вже німецький кордон. Ми тепер ще на останньому клаптику польської землі. Ось і він, мовчазний кордон. Дивлюсь, ніде не видно жодних прикордонних вартових, жодних палів, ніхто нас не питає, хто ми і куди їдемо. Тепер це все — одна "Великонімеччина".

Потяг наш пересікає широку німецьку автостраду і знову поволі сунеться лісом. Потім вибігає за-

диханий на залите сонцем поле і чомусь стає. У нашому відкритому вагоні хтось почав пісню. Мелодію підхопили інші голоси і дзвінка евангельська пісня покотилася німецькими ланами. “Страшно хвилює життєвее море”... На полях працювали біля снопів німці і, мабуть, наші люди, бо махали нам руками. Потяг знову рушив. Їдемо біля великого озера під лісом. Чути: як шепоче очерет і нагадує поезію Д. Фальківського про Полісся. На озері повно човнів і білі, ніби купки снігу, лебеді. А ми їдемо повз озеро і співаємо. Нехай знають німці, що це їдуть не гілки люди горя, але й люди пісні. За озером широкі сіножати і чіхраті верби над річкою. Такі самі чудові, спокійні як у нас в Україні. І мимо волі згадується залишений рідний край. Деякі голоси обриваються, перестають співати і пісня поволі затихає. А потяг летить уперед, все далі і далі відвозить нас від тих тихих похилих верб, від кристальних українських річок...

У Франкфурті над Одрою потяг наш стояв на станції кілька годин, але нам казали не виходити з вагонів. Ми тільки бачили, як на двірці ходили люди, а деякі з них мали причеплену літеру Р, інші — OST. Ми знали, що це поляки і люди з Сходу. Тепер ми були цікаві, якого то знака дадуть і нам.

Ось і Берлін, столиця Німеччини. Кажуть, що Берлін, але ми його не бачимо. Наші вагони стоять під якимось мостом, а ми дуже хвилюємося, бо недалеко бачимо руїни будинків. Налети можуть бути й тепер. Наші брати, особливо З. Речун-Панько і М. Антонович турбуються всім транспортом. Ось вони й тепер принесли нам цілі відра німецької чорної вави, а хліб ми маємо свій. Ми повечеряли і зараз таки виїхали з Берліна. Особливо щирої подяки від усієї нашої групи заслуговують брати Речун-Панько і Антонович, бо вони багато працювали для нас.

Ми минули рівні поля Німеччини і тепер вїхали між зелені гори. Кажуть, що оце вже Вестфалія, — мета нашої подорожі. Потяг наш затримується на невеличкій станції Зоест. Тут кажуть нам виходити з вагонів і виносити наші речі. Була неділя, а сонце тількищо зійшло. Ми всі збираємося великою родиною просто на пероні і співаємо. “Не минай мене, Ісусе”, лине пісня. Це наше раннє Богослуження.

Стоїмо всі і дивимося до голубого неба. Картина, яку варто було здійняти для пам'ятки. Ось один з братів-арм'ян стоїть, похилившись, з перекиненою через плече подорожньою торбою, інший брат стоїть, опершись на палку, а біля нього його хлопчик тримається тата за руку; мати тримає на руках дитину і кінцем фартуха витирає очі. Справжні скитальці, бездомні подорожні. Хтось з братів читає Слово Боже. До голубого неба лине наша спільна молитва.

Незабаром приїхали до нас два великі вози, забрали всі наші речі і завезли нас за місто до якихось дерев'яних бараків. Сказали, що тут будемо ночувати. Потім видали нам хліба, маргарини і чорної кави.

Ранок прийшов зажурений, дощевий. Під наш барак знову заїхали вози і ми складаємо на них свої речі. Перед тим нам усім видали документи і сказали, що ми зараховуємося до робітників "OST" і зобов'язані носити цього знака.

Перед самим нашим від'їздом з бараку, де містилося якесь бюро, вийшла молода дівчина з папером у руці і почала вичитувати деякі прізвища наших братів і сестер. Між вчитаними чую також своє ім'я. Вона каже, що всі вчитані не повинні грузитися на вози, бо вони поїдуть в інше місце. Між нами постає тривога. Як так? Ми ж їхали тільки з надією, що всі будемо разом, а тепер нас хочуть розлучити... Ні, так не буде! Посилаємо наших "комендантів" шукати якогось тут "начальства", а самі чекаємо. Братів довго нема. Потім приходять, сумні, зажурені і безрадно кажуть:

— Нічого не допоможе, мусимо розлучатися.

У нашій дотеперішній великій родині настав плач. Одні їдуть, а одні залишаються. Між тими, що залишаються, і я. Ще востаннє збираємося біля вагонів на станції, прощаємося, цілуємося і плачемо. Лине пісня "Чи зустрінемося з тобою". Вагони з більшістю наших братів і сестер від'їжджають, а ми залишаємося... Махаємо ще собі хустками, руками і потяг ховається на завороті. Поїхали...

Потім і нас запровадили до вагонів і ми, в супроводі якось німця поїхали зовсім у протилежний бік. А нас також чимало. Брат Барчук з родиною,

сестра Бричукова з дітками, родина бр. Віролюбовича, брати: М. Антонович, Д. Гринь, С. Бичковський, М. Подворняк, П. Єсаулов, І. Дорошенко та ін. Їдемо поміж чудовими вестфальськими горами, але нічого нам не миле тепер. Тужимо за своїми.

Другого дня привезли нас на невеличку станцію, на якій було написано Deuz. Нас забрали на велике тягарове авто і повезли під ліс до фабрики з високим чорним комином. Кажуть, що оце тут ми будемо працювати. Довідуємося, що ще фабрика важкої воєнної промисловости. Тут під лісом рядки дерев'яних бараків, обведених колючим дротом. Біля бараків сушиться випрана білизна. Бачимо, що там уже живуть якісь невільники. Привозять нас під браму, а з бараків вийшов німець і сказав, що тут велике переповнення і для нас немає місця. Тоді нас привезли під саму фабрику і вигрузили до якогось порожнього бараку. Ми поскладали на купу наші речі і почали розглядатися. Вже був вечір і сонце ховалося за горами.

Минула ніч на новому місці і прийшов новий день. Чудовий сонячний ранок. Ми дістали в кухні каву, а на обід по дві картоплі і по черпакові дуже несмачної капусти. З бараків під лісом до нас прийшли робітники, молоді хлопці і дівчата. Майже всі з Великої України. Ми розмовляли з ними, а потім співали євангельських пісень, а брат І. Барчук проповідував Слово Боже.

Другого дня нам сказали збиратися, бо поїдемо десь далі. Під бараком уже чекало нас велике авто, а на ньому брат С. Янковський, знайомий нам ще з Польщі. Він приїхав забрати нас до тієї фабрики, де сам працював. Ми приїхали до села Рудерсдорфу і затрималися біля бараків. Але виявилось, що й там немає для нас місця, бо всі бараки переповнені робітниками. Тоді нас завезли до сусіднього села Гернсдорфу, скинули наші речі на сходи біля школи і сказали, що в цьому шкільному будинкові ми будемо жити, а звідси будемо щодня ходити до Рудерсдорфу на працю. У цьому гарному селі й розпочалося наше життя, про яке можна було б написати цілу книгу. Село це маленьке, дуже гарне, а кругом нього мальовничі гори і чудова тиша.

У великій кімнаті стояли дерев'яні поверхові ліжка, посередині кімнати піч, а під стінами лавки. Тут ми поселилися, кожний вибрав собі місце там, де бажав. Другого дня вже пішли до праці. Вставали раненько, йшли яких півтора кілометра до Рудерсдорфу, там працювали до вечора, а на ніч поверталися "додому".

Приїхавши до цього села, ми довідалися, що Варшава спалахнула великим повстанням. Тепер лише ми глибоко усвідомлювали собі, яка була б наша доля, коли б ми були там залишилися. Повстання вибухло за три дні після нашого виїзду і тепер ми дякували Богові, що Він вивів нас з цього вогню .

Наші хрищення відбувалися в лісових озерах
Хрищення звершає бр. Г. Болтнев

Прийшла перша неділя на новому місці. Ми не пішли до праці і мали тут наше перше Богослуження. До нас прийшов брат С. Янковський, брат В. Сірий з недалекого міста і ми тішилися солодким общінням. До серця входив спокій. Ми і тут не самі, маємо своїх братів у Христі. І як то добре й мило на далекій чужині знайти своїх рідних у Христі, читати разом Слово Боже, співати й молитися! Це можуть відчувати тільки діти Божі, бо світ цього не знає.

Як колись Авраам у своїх нових місцях поселення найперше дбав про жертівник Богові, так і ми

найперше думали про духову сторону нашого життя. Ми вибрали для нашої групи проводячим брата І. Барчука і розпочали в своїй кімнаті євангельські Богослуження. Згодом на ці Богослуження почало приходити багато наших людей з Рудерсдорфу, а також з інших близьких сіл. Слово Боже сіялося в багатьох серцях, а були між нашими слухачами молоді люди, які вперше в житті чули євангельську проповідь, особливо люди з Великої України. Незабаром ми побачили овочі нашої праці, — нові душі навернулися до Господа. І тепер ми зрозуміли, що дарма ми сумували в Зоесті, коли розлучалися з усією нашою групою. Хто б тим людям сказав тут про Бога, коли б ми були не приїхали?

Недалеко нашого Гернсдорфу лежало гарне місто Зіген. Було в ньому багато різних фабрик, а в них працювало багато тисяч наших людей. Працював там також брат В. Сірий, який, окрім своєї фізичної праці, вів також працю духовну між цими робітниками. Багато молодих дівчат з Київщини, Полтавщини й з усієї України через його свідощтво і через його християнське життя знайшли Господа. Тепер вони часто приїздили до нас, а ми їздили до них і мали там гарні євангельські зібрання.

Пригадую одне хрищення, яке відбулося в місті Зігені, відбулося в домі однієї віруючої німецької родини, в їхній ванні. Старенький німецький брат стояв за брамою і дивився, щоб ніхто не підглядав нашої присутності в його домі. А ми невеликою групою були в його кухні. Було кілька молодих сестер, що хотіли прийняти святе по вірі хрищення, але не було де, бо чужинцям не вільно було звершати хрищень ані в ріці, ані в молитовних домах німецьких віруючих. І ця добра християнська родина наражаючись на небезпеку, відпустила нам свою ванну. Брат Іван Барчук звершив хрищення для кількох душ, а потім відбулася Вечеря Господня. Ми тихо співали "Господь, коли ученикам", тихо молилися, і цього хрищення, цього милого зворушення, яке панувало в наших серцях, не забудеться ніколи.

У той час у Віденесті в Біблійній Школі вчилася багато наших молодих братів з Волині, з Галичини і з Білорусі. Почувши про наш приїзд сюди, ті

орати негайно нас відвідали. Першими, що прибули до нас, були брати: Л. Галустіянс і І. Угрин. Вони перші привезли нам відомості про наших братів і сестер, з якими ми розлучилися в Зоесті. Всі вони працюють в одній фабриці в Шальксмюлле, недалеко Гагену. Брати наші там мають великі Богослуження, проповідують Євангелію, працюють щиро для Господа. Довідалися ми також, що один з наших молодих братів, що разом з нами їхав з Варшави,

Віруючі скитальці над могилою свого брата.

відійшов до Господа. Скитальчий цвинтар збільшився на одну могилу. Решта братів і сестер живі і здорові. Незабаром розпочалося між нами шире листування і ми взаємно описували одні одним про наше життя, про свої смутки і радощі.

Після братів Галустіянса і Угриня відвідали нас також брати: О. Гарбузюк, І. Тарасюк, І. Поліщук, А. Сусь та інші. Навіть бр. Я. Шнайдрок приїхав з родиною аж з Берліну і був у нас кілька днів. У часі таких відвідин ми мали чудові Богослуження.

Відвідуючи нас, брати з Віденесту оповідали, що всі вони працюють на фабриках, а також учаться в школі. У неділі та свята відвідують різні міста, табори наших людей і проповідують для них Євангелію. Скрізь є великі духовні пробудження. Хрищення відбуваються в лісових озерах, далеко від людського ока, щоб не побачила німецька влада. Добрі німецькі віруючі помагають нашим братам в духовній праці, йдуть з ними на хрищення, показують вигідні для цього місця.

Одного разу прийшов шеф нашої фабрики, оглянув нашу кімнату і сказав, що тут ще може поміститися кілька десятків душ. А другого дня привезли нам щось зо двадцять молодих дівчат. Ми посунулися нашими ліжками, поставили їх одне на одному і зробили широке місце для нових наших співжителів. Дівчата ці всі були з Великої України, молоді, несміливі, бідні. Відтепер наша кімната, ніби вулик, завжди гомоніла. Збільшилися також наші Богослуження. Ті дівчата ніколи в житті не читали Євангелії, не чули євангельських пісень, майже нічого не знали про Бога, виховані в безбожних школах. Спочатку вони якось несміливо почали приходити до нас, як ми співали, потім посмілишали і вже співали разом з нами. А за недовгий час багато з них щиро увірували в Господа, прийняли Його, як свого особистого Спасителя і молилися з нами, помагали нам в духовній праці.

Минуло тепле літо і прийшли сумні осінні дні. Нам видали якісь старі піджаки і великі черевики з дерев'яними підошвами. Ми вставали дуже рано до праці, а коли верталися з фабрики, також було вже темно. Спочатку нам давали на кухні більше хліба, кращий був суп, але тепер все змінилося. На кілька днів нам видавали по хлібові, ми робили на ньому знаки, скільки маємо з'їсти сьогодні, скільки взавтра і післязавтра. Часто голод нас перемагав, ми за один день з'їдали весь хліб, а потім голодували. Особливо хотілося їсти після кожного обіду й вечері. Дні були сумні й невеселі. Почалися часті налети американських літаків. Тоді на фабриці гудів страшний гудок, а ми втікали до лісу. Іноді сиділи в лісі цілими днями, бо літаки весь час кружляли над околицею.

І так непомітно пройшла осінь, випав сніг, прийшло Різдво. На серці лежав важкий камінь. Хотілося знати, як там удома, чи святкують наші люди, чи живуть вони. На Святий Вечір мали ми в себе ялинку, співали колядок, читали Євангелію про народження Ісуса Христа, молилися. Потім був налет і треба було втікати до лісу. На перший день Різдва ми попросили шефа, щоб дозволив нам влаштувати різдвяне євангельське Богослуження в великій столовій нашої фабрики. На наше здивування він

дозволив. Ми прийшли туди зараз після обіду, коли там ще були всі робітники. Можливо, що вперше залунала тут наша рідна коляда "Нова радість стала". Потім брат І. Барчук говорив проповідь про народження Спасителя світу. А робітники уважно слухали. Були тут українці, росіяни, білоруси, поляки, французи, голяндці, бельгійці, італійці. Це було наше перше Різдво на чужині, Різдво повне минулих вгадок, Різдво без хліба, без родини...

Прийшла весна 1945-го року. Нам ще зменшили пайку хліба. Давали на день одну маленьку скибочку. Ми почали терпіти справжній голод. Десь глибоко біля серця щось смоктало, в'ялило. І одне тепер у нас було бажання, — щоб хоча раз доволі наїстися. Налети американських літаків тепер були щодня. Вони були предвісниками того, що Німеччині приходить кінець, а тоді прийде наше визволення.

Одного дня з самого ранку ми покинули працю і ховалися в глибокому тунелі під горою. Літаки налетіли на нашу фабрику і скинули на поблизьку станцію сотні бомб. Я не встиг добігти до тунелю, впав до придорожного рова і мене тільки обсипало землею. Коли літаки відлетіли, я миттю, спотикаючись через свіжі ями від бомб, прибіг до тунелю. Там було багато людей, а брат І. Барчук лежав на землі з окривавленою головою. Якась німецька жін-

ГРУПА ВІРУЮЧИХ У ГЕРНСДОРФІ.

Зліва направо: А. Антонович, С. Бичковський, Д. Гринь, І. Барчук, А. Сусь, М. Подворняк і В. Сірий

Віденесті. Тому прощаємося з нашими дівчатами, з нашими молодими сестрами, розлучаємося назавжди. Вони йдуть від нас тією самою дорогою, що ми колись ходили до праці. Йдуть і плачуть, а ми їх проводимо далеко за село. Кожна з них має в руках невеличкий пакунок, — це все їхнє добро. Бідні дівчата...

Залишилася в Гернсдорфі тільки наша “варшавська” група. Почали діяти різні репатріаційні комісії, скрізь були оголошення, що українці мусять зголосуватися на спеціальні пункти, а німців, які б переховували українців, чекала страшна кара. До нас, польських горожан, ніхто не мав права, ніхто не нарушував нашого спокою. Ми довідалися, що наші брати в Шальксмюлле мали вже свої організаційні наради, встигли зорганізуватися в союз, щоб зорганізовано й належно виступати перед новою окупаційною владою і боронити своїх членів.

Нарешті прийшов довгоочікуваний день, коли ми, віруючі з Гернсдорфу, прибули до своїх у Шальксмюлле. Знайшли ми там усіх тих, з якими їхали до Німеччини минулого року. Незабутня зустріч. Звідтам американське військо перевезло нас усіх до великого польського табору в місті Люденшайді.

Люденшайд. Місто Люденшайд було не ушкоджене війною і лежало в чудовій вестфальській місцевості. Недалеко за містом стояли військові будинки, до яких американці тепер звозили всіх поляків. Привезли туди і нас, привезли якраз в час, коли ще не всі будинки були зайняті людьми. Наші віруючі зайняли для себе цілий великий будинок, т. зв. третій блок. У цьому будинку було кілька десятків кімнат, були вмивальні, кілька великих заль і два коридори. Там ми поселилися і там почалося наше життя, повне різних пригод і незабутніх вражень.

Насамперед ми привели наш будинок до належного порядку: почистили, помили. Потім організувалися щодо вимог таборового життя і вибрали брата П. Гордеїва, щоб він репрезентував нас перед таборовою владою і заступався за нас там, де треба. Брат П. Гордеїв знав англійську мову, мав добрий організаційний хист і на протязі всього нашого перебування в таборі, гідно виконував свої великі обов'язки. Брату П. Гордеїву помагали й інші брати.

Наш третій блок завжди був найчистіший, ми намагалися жити в згоді й любові між собою, ніколи не мали якихось більших непорозумінь, а коли часом і бували якісь незначні непорозуміння між окремими братами, то в нас були старші брати, наші проповідники і вони полагоджували в своїй великій родині всі справи. Головне, що таборова влада ніколи не мала з нами жодного клопоту, таборова поліція навіть дороги не знала до нашого блоку. А через це таборяни ставилися до нас з пошаною, а наш блок служив добрим зразком для інших.

Окрім того, — і це було для нас найголовніше, — ми зорганізувалися в велику Євангельсько-Баптистську Громаду. У нашому блоці була велика кімната, яку ми призначили для Богослужень. Кожної неділі ця кімната по береги була виповнена людьми, віруючими і невіруючими. Братів проповідників було в нас багато і вони по черзі служили Словом Божим. Був вибраний Церковний Комітет, а пресвітером громади був брат Ф. Левчук. Зорганізувався хороший хор під проводом брата С. Бичковського, був великий Гурток Молоді. Незабаром наша зала для Богослужень була замала і навіть половини не

ДУХОВНІ РОБІТНИКИ СЛ. ЄВ.-БАПТ. СОЮЗА В НІМЕЧЧИНІ
Зліва направо сидять: С. Нищик, З. Речун-Панько, П. Гордеїв,
В. Гусарук, П. Капленко, В. Гутше, Г. Болтнев, Л. Галусіянс і
Ів. Барчук

могла помістити слухачів. Таборова влада відпустила нам в іншому будинку більшу залю і вигіднішу. Багато людей там уперше почули Слово Боже і повернулися до Господа.

У цей час по всій Західній Німеччині зорганізувалися табори: польські, українські, російські, білоруські, балтійські. По всіх тих таборах були наші віруючі. Почувши, що в Люденшайді так багато віруючих, вони їхали сюди і незабаром наш третій блок не міг змістити всіх людей. Тоді ті, що приїздили пізніше, розходилися по інших блоках. Приїхали майже всі студенти з Біблійної Школи у Віденесті. Прибуло ще більше молоді, збільшився хор, побільшилася громада і тепер нараховувала понад 300 осіб. Ми мали чудові Богослуження, переживали великі Божі благословіння і ті наші спільні зібрання ніколи не забудуться тими, хто їх тоді пережив.

Чутки про наше життя в Люденшайді голосно розійшлися по всій Західній Німеччині. Тепер тут був увесь центр евангельсько-баптистської праці, тут кипіло життя, відбувалися різні курси, йшла велика духовна праця і віруючі в інших таборах вважали для себе великим щастям побувати хоча один раз в Люденшайді, щоб власними очима побачити таку велику громаду і побувати на її Богослуженнях. А хто приїздив, побачив, то потім за всяку ціну намагався сюди зовсім переїхати.

На ту пору все наше братство в Німеччині було зорганізоване в Союз, а майже всі члени Союзного Комітету жили в Люденшайді. Тому тут часто відбувалися різні наради і засідання старших братів. При цьому почали нас відвідувати різні гості-чужинці, німецькі проповідники, а також військові капеляни, що служили в американській і англійській арміях. Тут також відвідав нас Секретар Всесвітнього Союзу Баптистів д-р Луїс.

Усього, що ми пережили в Люденшайді, годі описати в невеликій статті, бо з цього була б велика книга. А життя наше тоді було дуже багате на пригоди. Ці пригоди часто були сумні, невеселі, а навіть трагічні, а особливо тоді, коли після закінчення війни наші люди, рятуючись від репатріаційних комісій, ховалися по лісах, по ярах. Ми переходили часті

скринінгові комісії, безліч разів описувалося наше життя, мірялося наше положення. І ніхто з нас не знав, яка наша дальша доля.

З матеріального боку ми були бідні, часто голодували, бо харчових приділів нам не вистачало. Але духовно ми були багаті. Окрім наших регулярних

ЄВ.-БАПТ. ГРОМАДА В ЧАСІ ВЕСІЛЬНОЇ ВРОЧИСТОСТІ
Люденшайд, 25 травня 1946 року

Богослужень щонеділі, ми мали молитовні Богослуження, виклади Слова Божого, співанки. Наверталися нові люди, були часті хрищення, але тепер уже не по лісових озерах, а в німецьких церквах у Люденшайді. Німецькі євангельські церкви запрошували наш хор на різні свої свята.

У таборі в Люденшайді був зорганізований Український Місійний хор, який зробив кілька місійних поїздок по всій Західній Німеччині.

Варто також згадати, що дня 25 травня 1946 року весь наш третій блок в Люденшайді голосно і велично відсвяткував своє, так би мовити, родинне свято, коли в нашій громаді відбулося вінчання аж чотирьох пар, членів нашої громади, братів: Ів. Поліщука, С. Бичковського, М. Подворняка і П. Юн-

ки. На це свято з'їхалося дуже багато віруючих майже з усієї Зах. Німеччини, приїхало багато проповідників. Увесь наш блок був прибраний зеленню і квітами. Всі віруючі були на ногах, всі працювали, щоб наше весілля вийшло якнайкраще. Заля, де відбувалися наші Богослуження, і половини не могла змістити наших гостей. До шлюбу стало чотири пари. Ніхто з цих молодих пар не мали тут на чужині ні батька, ні матері, ні братів, ні сестер, але вони були щасливі, бо мали дуже велику родину своїх братів і сестер у Христі, велику родину віруючих, які їх люблять, які цієї хвилини особливо хочуть бути близько них, побажати їм щастя в їхньому житті. Біля кожної молодої пари інший проповідник, — чотири їх: М. Дубовий, П. Гордеїв, І. Барчук, І. Підгорецький. Після шлюбу всі йдуть на довгий коридор, заставлений столами з скромною скитальською поживою. Велика одна родина дітей Божих.

Життя наше в Люденшайді справді було веселе, було спільне, але не довге. Одного дня нам сказали пакувати свої речі, бо увесь табір буде перевезений до іншого місця. Другого дня до табору заїхали військові тягарові американські авта, забрали нас зо

Під вечір привезли нас на невеличку станцію Ляде

БІБЛІЙНА ШКОЛА СКИТАЛЬЦІВ У ФРІЛЛЕ

Зліва направо сидять: Г. Болтнев, Л. Галустіянс, В. Гутше
П. Гордеїв

всіма нашими пожитками і завезли на люденшайдський двірець. Там погрузили нас до вагонів і ми поїхали в невідоме. Їхали цілий день, а під вечір затрималися біля Міндена на невеличкій станції Ляде. Позносили на майдан свої речі і чекали дальших розпоряджень. До нас прийшла озброєна польська таборова поліція. Вона відразу побачила, що це приїхала якась zorganizована група. Ніхто не курить, не лається, спокійно зносять на майдан свої речі, одні одним допомагають, називають себе братами і сестрами. З'явилися представники УНРИ. Наші брати розмовляють з ними по-англійськи. Польська таборова поліція широко відкрила очі. Що це за люди?

Фрілле. Тієї ночі ми ночували біля своїх річей на двірці. Було тепло й гарно. Недалеко в ріці Везер розмовляли з собою жаби. А другого дня нас почали розвозити по селах. Великий польський табір містився тут в кількох німецьких селах над самою рікою Везер. Оповідали нам пізніш, що в часі війни ці села особливо були жорстокі до аліянтських полонених, недалеко десь тут був концентраційний табір,

а тому тепер окупаційна англійська військова влада виселила всіх німців з кількох сіл, а сюди привезла поляків, як кару для німців. Не знаю, чи це було так, але німцям годі було бажати кращої карі.

Усіх нас віруючих поселили в трьох селах: Фрілле, Вітерсгайм і Ляде, найбільше було у Фрілле. Було це велике село, мало свою лікарню, школу і велику лютеранську церкву. Ми тепер не мешкали разом, як у Люденшайді, але бачилися одні з одними майже щодня, а особливо щонеділі на Богослуженнях, які тепер відбувалися в лютеранській церкві. Життя було відмінне від попереднього тим, що в Люденшайді ми всі щоденно ходили до загальної кухні по суп і по каву, а тут кожна родина отримувала для себе харчі й сама собі готувала. Але харчів видавали дуже мало, на яких можна було насилу вижити. Богослуження наші, як і в Люденшайді, були дуже великі. Вони відбувалися у Фрілле в лютеранській церкві, а у Вітерсгаймі в школі. Тут ми зустрілися з новими людьми, ті люди почали приходити на наші Богослуження і тут багато з них потім знайшли Господа. У ріці Везер відбувалися знову хрищення.

Тепер усе життя, вся духовна праця, центр нашого євангельсько-баптистського руху перейшов з Люденшайду до Фрілле. Духовна праця багато побільшилася, розширилася, позначилася новими окремими ділянками. Незабаром постала тут Біблійна Школа, в якій навчалася багато наших молодих братів. Директором школи був брат В. Гутше. Молоді брати, які перед тим училися в Віденесті, тепер училися в своїй школі, доповнюючи свої перервані теологічні студії.

Будучи в Люденшайді, ми не мали вільного листування з закордоном, бо в Німеччині існували воєнні закони і для цивільного населення не було поштового зв'язку. Через це ми не могли зв'язатися зі своїми братами і сестрами в Америці і Канаді. Правда, мали ми зв'язки через добрих військових капелянів, але ці зв'язки були дуже скупі й обмежені. Тепер ми почали одержувати з Америки і Канади листи, потім прийшли часописи, духовна література, але для нас голодних було найголовніше, що почали приходити харчові посилки. Ці посилки приходили від

різних окремих осіб, приходили від різних євангельських Об'єднань, Союзів, Товариств, від громад, приходили від Всесвітнього Союзу Баптистів, від Союзу Баптистів у Данії, з Швеції. А прийшли ці посилки якраз тоді, коли нам знову зменшили приділи харчів, хліб давали з кукурудзяної муки, жовтий, поцвілий. А тому пачки від нашого братства з Америки й Канади були для нас в першу чергу моральним підкріпленням. Ми тепер наочно бачили, що ми не забуті, що ми маємо на світі велику родину дітей Божих.

ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКА ГРОМАДА У ФРІЛЛЕ

Знімка зроблена після Богослуження літом 1947 року

Пригадую ніби це було вчора, що одного дня в нашій хаті не було ні кусочка хліба, а приділ з кухні має бути аж узавтра. Ми були голодні, сумні і зневірені. І того самого дня я одержав першу посилку від брата Василя Бури з Детройту. Ми зо слізьми на очах дякували за неї Богу. Дякую Вам, брате Бура, ще й тепер!

На з'їзді нашого братства було вирішено, щоб видавати часописи в трьох мовах: українській, польській і російській. Тому й у Фріллі народився наш часопис "Дорога Правди", який спочатку виходив шапірографічно, а потім друкувався правдивим друком і виходив аж до виїзду його останнього редактора брата Ол. Гарбузюка до Америки. Це був один з євангельсько-баптистських часописів між ски

льцями в Німеччині. Вийшло також кілька чисел польського часопису.

Так як колись в Люденшайді, так і тепер у Фрілде почали нас відвідувати брати-проповідники з-за кордону. Відвідували нас не тільки американці, англійці, бельгійці та інші, але також брати, яких ми знали ще перед війною і які тепер жили у вільному світі. Першим, здається, прибув до нас брат К. Грикман з дружиною з Бельгії, а потім брат. П. Дейнека з Америки. Також відвідав нашу громаду і суперінтендент Укр. Реформованої Церкви в Америці, пастор В. Кузів. А найбільше несподіваним нашим гостем був тоді Президент Всесвітнього Союзу Баптистів д-р Рушбрук. Коли такі достойні гості приїздили до нас, то для нас усіх було справжнє свято. Ми мали величні Богослуження, чудово співав наш хор і гості виїздили від нас з найкращими враженнями. Ми також залюбувалися з новими силами, з новою радістю. З такими гістьми наші старші брати завжди мали наради, інформували їх про наше життя, про наші потреби, а особливо про нашу можливу еміграцію. Всі ми були докраю перевтомлені скитальчим життям, залякані війною і бажали, щоб якнайскоріш відчинилася нам кудибудь дорога. А приїжджі гості запевняли нас, що ми не забуді, що про нас дбає, турбується наше братство в усьому світі, тільки нам треба ще чекати. Ми вірили в це, терпеливо чекали, працювали і надіялися на Господа.

На ту пору по всій Західній Німеччині були табори з нашими людьми, а в таборах цих відбувалися євангельсько-баптистські Богослуження. Всюди були зорганізовані громади, але в багатьох таборах ще не було духовної праці. Тоді наші брати, що мали запал до духовної праці, залишали Фрілле і розїздилися по інших таборах, щоб там працювати для Господа. Багато поїхали аж до Мюнхена, на американську зону, інші поїхали до великого українського табору в Ганновері. І де тільки вони не поїхали, скрізь повезли за собою добре свідоцтво, скрізь повезли проповідь Євангелії. Через це праця всюди набагато побільшилася, поживавилася.

Окрім величних, піднесених хвилин, окрім усіх радостей, які переживала громада віруючих у Фріл-

В ЧАСІ ВІДВІДИН Д-РА РУШБРУКА

Зліва направо: С. Нищик, бапт. пастор з Лондону, В. Гелец, д-р Рушбрук, Г. Болтнев, П. Каплієнко, П. Гордеїв, З. Речун-Панько, Єфимович

ле, Господь посилав їй також смуток, різні переживання. Особливо вся громада засмутилася, коли Господь покликав до Себе брата Андроніка Мельника, студента нашої Біблійної Школи, щирого робітника на ниві Божій ще в рідному краю. Брат А. Мельник був людиною тихої вдачі, золотого характеру і глибокої віри. Тому всі брати і сестри глибоко переживали його смерть. Ця втрата була болючою також для мене, бо брат А. Мельник здавна був близьким моїм приятелем. Але така була Божа воля.

Еміграція. У 1947 році розпочалася перша еміграція. Приходили якісь комісії і питалися, хто куди хоче їхати. Перша група самотніх наших братів і сестер виїхала до Англії, а друга — на лісові роботи до Канади. І несподівано наші Богослуження перемінилися на прощальні зібрання. Ті, що кудись виїздили, тішились, а ті, що залишалися, сумували. Але одні і другі плакали, бо наша розлука справді була дуже гірка. За тих кілька років спільного життя ми зжилися тісно, нерозірвально, як одна родина. Колись разом працювали у німецьких фабриках, голодували, разом утікали від бомб, цінили життям свого брата тоді, коли воно було на волос від смерті. Потім

рятували одні одних від примусової репатріації, одні за одних заступалися. І коли пізніш бувало, що поставали якісь маленькі непорозуміння між одиницями, якісь незначні тертя, то тепер усе це забулося. Ми розлучалися і нам було жаль одні одних, тимбільш жаль, що одні записувалися до Англії, інші до Канади, інші до Південної Америки і ми знали, що вже ніколи всі разом так не зійдемося. Скінчилося...

Перше прощальне наше Богослуження відбулося для брата Ф. Андреюка, відбулося воно ще в Люденшайді, бо звітам брат виїздив до Англії. Ми співали йому "Моя мета далеко за рікою", всі глибоко в душі завидували йому і думали про свою еміграцію, коли то вона нарешті почнеться. Друге прощальне зібрання було для самотніх братів і сестер, що їхали також до Англії і до Канади. Тепер ті прощальні зібрання були часті, майже щонеділі, бо все когось викликали до переходового табору. Кожний заздалегідь зв'язував свої пакунки, тримався на поготові, бо ніхто не знав, коли кого локличуть. Наша велика громада почала зменшуватися, нестало деяких співаків у хорі, поменшилися проповідники, зменшилося й число слухачів. Але ті, що ще залишалися, були, ніби на оборонних позиціях капітулюючого міста. Вони тримали "фронт", продовжували працю, збиралися, як і раніш, проповідували Євангелію і

ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКА ГРОМАДА У ФРІЛІЄ

Знімка зроблена в часі відвідин громади бр. П. Дейнекою

не зневірялися, що вони ще на місці. Вони вірили, що прийде час і для них. Зрештою, тепер можна було й посидіти, почекати. Ніхто не турбував з виїздом “на родину”, закордонне братство наше почало надсилати більше харчових посилок і часи голоду минули. Одне тільки, що всі ми нетерпеливилися, бо були подібні людям, що сидять на двірці і все чекають на свого потяга.

При кінці грудня 1947-го року покликали і мене до переходового табору на виїзд до Канади. За кілька тижнів ми пройшли всі формальності, одержали документи і від'їхали з Фрілле. Так як усіх, прощали і нас тепло і сердечно ті наші брати і сестри, які ще залишалися.

Великий наш пароплав “Аквітанія” відчалив від берегів Англії дня 24-го грудня о годині 5-ій вечора. Море було тихе і спокійне. Небо засіяне зорями. Я стояв на покладі пароплаву, дивився на вогні міста, які з кожною хвилиною маліли і ховалися в сірому тумані. На моєму серці лежав якийсь смуток, якийсь камінь налягав на мою душу. Згадався рідний край, Варшава, Зоест, Гернсдорф, Люденшайд, Фрілле... Як то багато пережито страшного, і радісного, гіркого і солодкого! Яке це людське життя різноманітне!...

В РЕДАКЦІЇ ЧАСОПИСУ “ДОРОГА ПРАВДИ” У ФРІЛЛЕ
Зліва направо брати: Ф. Луцик, І. Тарасюк, М. Подворняк

Вертаючись з покладу до своєї кімнати, я почув за стіною мелодію пісні: "Тиха ніч, дивна ніч". І аж тепер я згадав, що сьогодні ж Свят Вечір...

Віруючі скитальці виїжджають з Інгольштадту до Канади

**
*

КОЛИ Б ОБІД ХТОСЬ СЛАВНИЙ ЗГОТУВАВ,
НАЇДКИ НАРІДОБІРНІ ТА НАПИТКИ,
ЦАРЯ САМОГО В ГОСТІ ЗАВІЗВАВ,
А СОЛІ НЕ ДОДАВ ДО СТРАВ, —
ЯКІ Ж ІЗ НИХ ПОЖИТКИ?

ОТАК І ТОЙ, ЩО НАЛОЖИВ ПЕЧАТЬ
НА СЕРЦЕ: САМ, БЕЗ ДРУЖНЬОЇ РОЗМОВИ
ЖИВЕ ДЛЯ СЕБЕ — ХОЧ БИ БУВ НЕ ЗНАТЬ
ЯК ЧЕСНИЙ, НЕ ПРИБЛИЗИТЬСЯ НА ПРЯДЬ
ДО БОГА БЕЗ ЛЮБОВИ.

ВСЯ ЧЕСНОТА. ВВЕСЬ ТРУД ЙОГО МАРНИЙ,
МОЛИТВА, ПІСТ І ЖЕРТВИ ВСЬ ЙИ ТРИВОГА, —
ВСЕ ТЕ, МОВ ПИЛ, РОЗВІЄ СУД СТРАШНИЙ!
ОДНА ЛЮБОВ З НИХ ЗРОБИТЬ СКАРБ ЦІННИЙ
ПЕРЕД ПРЕСТОЛОМ БОГА.

ІВАН ФРАНКО

Марія Цуканова

ДІТИ

(Оповідання)

I.

Цього вечора Влодко був дуже задоволений із себе. Поперше, його живіт приємно напивав на пасок, яким були підперезані штанці, подруге, лівою рукою він міцно притискав до грудей сховану під ватяною курткою цілу буханку хліба, а правою обережно, щоб не розплескати, тримав “менашку” із зупою. І не з якоюсь там злиденною зупою, яку дають в їдальнях суспільної опіки для голодуючого населення, а із справжньою, німецькою зупою, що її варять для німецьких вояків у німецьких кухнях. Зупа, в якій на поверхні плаває товщ завдовжки в палець, з великим шматком м'яса, і густо засипана рижем.

Нехай би тепер йому зустрівся дядько Василь, який називав його ледарем і нездарою. Хо! Дуже шкода, що дядька тепер немає в місті, інакше Влодко навмисне пройшовся б повз подвір'я, де мешкали дядько й тітка. Може б трапилось так, що дядько Василь сидів би на вулиці, на лавці, тоді б Влодко пройшовся зовсім близько, щоб дядькові вдарило в ніс пахощами німецької зупи. Потім можна було б, ніби ненароком, висунути з-під куртки буханку хліба, щоб в очах дядька загорілися вогниці заздрощів. Тепер, напевно, дядько не називав би його ані ледарем, ані нездарою... Хай би сам дядько зумів роздобути собі таку зупу і хліб.

Надалі думки Влодка набрали іншого напрямку, він мав занадто добрий настрій, щоб довго втішатися тією помстою. Власне, дядько Василь не є вже такою недоброю людиною. Все зробив голод. Люди стали мов божевільні, обкрадали своїх рідних, виривали шматок їжі в дітей. Адже, коли під час бомбардування міста німецький літак зруйнував будинок,

де жив Влодко, та вбив його маму, дядько Василь і тітка Ганна взяли Влодка до себе. Тітка Ганна навіть плакала і гладила його по голові, називаючи сиріткою та бідною дитиною. Дійсно, у Влодка не лишилося нікого з родини, бо батька ще раніше забрали на війну, і після того, як бомбою вбило маму, він залишився цілком самотнім, маючи 13 років від народження.

Спочатку дядько був добрий. Але потім прийшли німці. Доставка харчів до міста припинилася. Всі чекали, що це скоро минеться, але німці не збиралися поспішати, і населення почало вмирати. Дужчі запрягалися в саночки і йшли на село міняти одяг на зерно, слабші — гинули. Тоді дядько сказав, що Влодко хай іде собі, куди хоче. І Влодко пішов.

Спочаку вештався навколо їдальні суспільної опіки, яку влаштувала міська управа, і жінки, що працювали там, часом давали Влодкові зупу. Але що то була за зупа! Чиста вода, в якій де-не-де плавало листя. І більше нічого! Коли траплялася мерзла картопля, то це вже була подія. Врешті інстинкт самозбереження підказав Влодкові, що з такою зупою можна незабаром опинитися на кладовищі, де пірамідами складали трупи померлих з голоду, щоб потім кинути їх до загальної ями.

Тоді Влодко змінив рейс і почав кружляти біля німецької стайні, де коней годували чистою пшеницею. На його щастя він натрапив на доброзичливого німця-коняра. Влодко старався з усіх сил і скоро здобув собі право на прибиральника в стайні. Робота не була такою вже тяжкою, а думка про смачний обід робила її майже приємною.

Взаємини між Влодком і його начальником Карлом були цілком добрі. Був це молодий хлопець з незвичайно рудим волоссям, невисокий і товстенький. У перший день знайомства він вийняв з кишені фотокартку і познайомив Влодка зо своєю родиною, яку було відображено на тлі одноповерхового будинку і саду. На першому плані, на двох стільцях сиділи коротенька товстенька жінка і чоловік старшого віку. Позаді них стояли три хлопці, дуже подібні один до одного, і в одному з них Влодко пізнав Карла.

Доторкнувшись товстим коротким пальцем до відображення жінки, Карл сказав:

— Мутер.

Потім пересунув палець до старшого чоловіка, сказав:

— Фатер.

Два хлопці, що стояли поруч Карла, були “брудерами”.

На цьому Карл зробився смутним і щось почав говорити, але Влодко не був сильний у німецькій мові і зрозумів лише одне слово “капут”. Проте, надалі він призвичаївся, і за деякий час вони цілком добре могли порозумітися.

Карл, як виявилось, не був задоволений з війни. Він волів лишитися вдома і, як і його батьки, господарювати на землі. Його зовсім не обходили великі завойовницькі плани. Досить того, що одного брата вбито, а другому одірвало ногу.

Взагалі Карл любив поговорити, і в цьому відношенні Влодко був для нього добрим партнером, бо вмів уважно слухати. Одного разу Карл навіть відкрив Влодкові велику таємницю свого серця. Сталося це після смачного обіду з пляшкою вина, в наслідок чого Карл прийшов до стайні в замріяному стані. Подивившись на Влодка, Карл, ніжно всміхаючись і червоніючи, поліз до внутрішньої кишені, що містилася супроти серця, і, діставши іншу фотокартку, показав знову Влодкові. На фотокартці була гарна молода дівчина.

Влодка не дуже то обходила ця фотокарточка, але після такої приємної розмови, Влодко одержував подвійну порцію зупи і добру буханку хліба.

Саме сьогодні Карл був особливо щедрий, бо одержав з дому подарунок у вигляді вовняного шалика.

Врешті Влодко відчув симпатію до цих далеких незнайомих йому людей, яких він бачив на карточці. Йдучи додому, він побажав Карлові якнайчастіше отримувати з дому шалики й карточки.

Надалі приємні думки Влодка перескочили на господарські справи. Вчора Влодкові пощастило знайти розкішне мешкання в напівзруйнованому будинкові. Кімната була невеличка і, крім того, що не мала щілин надвір (не враховуючи, звичайно, ви-

битих шиб), була ще прикрашена справжньою піччю, яка може ще дати тепло, коли б так були сухі дрова. Отже, треба було ще роздобути дерева. Але Влодко, йдучи з роботи, вже встиг зазирнути в один майже цілком розібраний будинок і помітити там дерев'яні поруччя, яких ще не встигли розібрати. Зламати поруччя не було надто тяжкою справою, і Влодко, зламавши їх, заховав у темний кут. Тепер він мав віднести до нового помешкання зупу і хліб, і, заховавши в надійне місце, повернути за поруччям. Він уже завчасу відчував приємне тепло, яке мало обгорнути його тіло під час сну, але саме в цей час до його вуха долетіло жалібно хлипання. Влодко повернув голову і побачив біля воріт напівзруйнованого будинку, повз який проходив, хлопчика, що сидів на камені й жалібно схлипував.

Влодко спинився, придивляючись хлопчикові. Виходячи з того, що хлопчик був убраний в теплий, охайний, зовсім ще цілий плащик і хутрянну шапку, можна було зробити висновок, що це "мамин синочок". Влодко, що був у доброму настрої, спритно сплюнувши крізь зуби, зневажливо сказав:

— Чого скиглиш, га?

Хлопчик підвів з колін худе заплакане лице і, схлигуючи, сказав:

— Мами нема...

— Ха! Мами нема! — Влодко глумливо скривився. — Молока захотів? Такий здоровий парубок. А де ж твоя мама?

Здоровий парубок, якому на вигляд було років шість, схлипуючи, розповів, що мати пішла на село міняти речі на хліб і залишила його з сусідкою, тіткою Теклею, яка ходила щодня на базар продавати речі, а, повернувшись, варила їжу для себе і хлопчика. Але сьогодні тітка Текля не повернулася з базару, напевне німці схопили, і хлопець лишився сам, бо в будинкові більше ніхто не жив.

Влодко ще раз задумливо, оглянув хлопчика і раптом по-діловому спитав:

— Їсти хочеш?

— Хочу... — прошепотів хлопчик, і в очах йому майнув знайомий вогник голоду.

Влодко поглянув на свою зупу, потім помацав рукою буханку хліба, що так запашно лежала під ватяною курткою, і рішуче сказав:

— Ходім до хати. Дам їсти.

В обличчі хлопчика майнула радість. Він підвівся, довірливо дивлячись на Влодка і пішов уперед стежкою, що вела поміж руїнами будинку, оглядаючись, чи йде Влодко. Обидва пройшли попід стіною і, завернувши за ріг будинку, ввійшли в коридор, з якого вели сходи на другий поверх. Але хлопчик, поминувши сходи, пішов далі коридором і відчинив двері в передпокій, а може кухню, в якому були навалені купою всілякі речі, старі цебрики, корито, лопата, посуд і мішки з якоюсь трибухою. Хлопчик пройшов через передпокій і врешті ввійшов у кімнату. Кімната здалася Влодкові розкішною, бо мала ліжко з багатьма подушками, шафу, стіл і навіть канапу з високою спинкою. Посередині стояла залізна піч з рурою, що вела у витвір грубки. Але в кімнаті було холодно, а біля печі не було й сліду палива.

Влодко поставив “менашку” із зупою на стіл і, наказавши хлопчикові дати тарілку, налив зупи, потім одрізав шматок хліба. Хлопчик з жадобою кинувся на їжу, і тарілка швидко спорожніла. Хлопчик захоплено подивився знову на “менашку”, але Влодко, наливши ще зупи в тарілку, наказав хлопчикові зараз не їсти, а лишити на ранок. Потім відрізав додатково шматок хліба і зібрався йти, але хлопчик знову захлипав і вчепився Влодкові за рукава.

— Не йди... я боюся сам... — плакав хлопчик.

Влодко спинився, оглянув кімнату і вирішив, що він, власне, нічого не згубить, залишаючись тут. Особливо його спокушувала канапа, на якій, напевне, спати дуже приємно. Тоді він знову поставив “менашку” на стіл і, споглянувши господарським оком на пічку, спитав:

— Дрова є?

Але дров не було. Тітка Текля спалила останні. Мусіла назбирати чогось, коли повернеться, але так і не повернулася. Тоді Влодко наказав чекати його, сказавши, що принесе дров, і метнувся по поруччя. На щастя, будинок, де лежали поруччя, був недалеко і Влодко незабаром повернувся, тримаючи обома

руками величезний оберемок. Біля печі лежала сокира, і він тут же нарубав трісок і, запаливши каганець запальничкою, з якою ніколи не розлучався, розпалив у печі.

У хаті відразу стало тепло і незвичайно затишно. Але з огляду на економію світла і палива, Влодко скомандував лягати спати, хоча й було ще рано. Потім, узявши з постелі одну подушку і ковдру, він за допомогою хлопчика переніс це на канапу, далі, почекавши, поки маленький господар роздягнеться і ляже до ліжка, здійняв свій верхній одяг, стягнув черевики і, погасивши каганця, з насолодою простягнувся на м'якій канапі.

II.

Але спав він не довго. Звичка безпритульного ества зробила його сон настороженим, і тому він прокинувся від якогось непевного звуку. Він відразу підвівся і сів на канапі, намагаючись збагнути, де він і що з ним та з якого боку можна чекати небезпеки. Потім він згадав минулий вечір, хлопчика, якому дав їсти і в якого лишився ночувати. Але що то був за звук, що збудив його? Може то повернулася мати хлопчика, що пішла на село міняти речі на хліб? Або сусідка, про яку говорив хлопчик, що вчора пішла на базар і не повернулася. Проте навколо було тихо, і Влодко, вирішивши, що то йому здалося, знову схилився на подушку, солодко потягаючись у теплом, м'якому ліжку.

Але тільки він заплющив очі, як за дверима знову щось зашелестіло і зашкрябало.

Володко насторожився. Невже то був пес? Але це було неймовірно, бо в місті всіх собак і котів давно поїли. Хіба що німецька якась. Але як вона сюди потрапила?

За дверима знову щось зашкрябало трошки сильніше, і роптом насторожене вухо Влодка вловило тихе, схоже на шелест, шепотіння.

— Тьотя Текля... Тьотя Текля...

Це вже напевне був не пес, а людське ество. Але хто?

Влодко знову сів, роздумуючи, чи вставати йому, чи ще зачекати. Він звик зважувати факти і давати їм вірну оцінку. Це шепотіння здалося йому пі-

дозрілим, бо хлопчик казав, що в будинкові немає жодного ества. Було мало шансів, щоб повернулася мати або сусідка, бо ночами ходити було надто небезпечно.

Хто ж це міг бути? І чи ховалася в цьому якась небезпека?

Тоді йому прийшла думка, що це хлопчик устав і вовтузиться за дверима, гукаючи сусідку.

Щоб розвіяти сумнів, Влодко пошукав запальничку, яку поклав біля себе на стільці, і, вставши з канапи, запалив каганця.

Жовтуватий вогник, ховаючи закутки в темряві, освітив стіл і ліжко з розкиданим на подушці ясным волоссям хлопчика, який солодко спав.

Тоді Влодко підвівся, потискуючи плечима від холоду, сунув ноги в черевики, одяг свою куртку і, взявши в руки каганець, пішов до дверей.

Повернути ключ і натиснути на ручку було справою хвилини, двері відчинилися і каганець освітив уже знайомі речі, всі ті цебрики, корито, посуд і мішки, за якими Влодко не відразу розгледів маленьку постать, загорнену в хустку і якесь ганчір'я. Влодко підсунув ближче каганця, вдивляючись у невідоме ество.

Це була дівчинка, приблизно, таких років як і хлопчик, що спав, може трошки старша. Вона міцно притулилась до стіни, дивлячись на Влодка широко розплющеними, переляканими очима.

— Ти що? — спитав Влодко. — Хто ти?

Дівчинка мовчала, не зводячи з Влодка величезних, повних жаху очей.

— Ну, чого тобі треба, га? — повторив Влодко.

Але дівчинка все мовчала, скоцюрбившись, як зацькована тварина, яка чекає, що її вдарять.

Влодкові врешті терпець урвався. Він також не мав охоти розмовляти, якщо дівча не хотіло відкрити рота. До того його чекало тепле ліжко, і він хотів спати. І Влодко повернувся до кімнати.

Проте до ліжка він не ліг. Досада його на вперту мовчанку дівчини пройшла, а перед очима стояло незвичайно схудле личко і застиглий, повний жаху погляд. Дівча певно було чимсь налякане.

Згодом Влодко знову взяв у руки каганця і вийшов до передпокою. Але дівчинки там уже не бу-

ло. Тоді Влодко повернувся до ліжка, скинув ватяну куртку, почухав спину і, дмухнувши на каганець, пірнув під ковдру.

Але сон чомусь не йшов до нього. Перелякані, повні жаху, очі дівчинки переслідували його, і тому, коли за дверима заскрипіли дошки підлоги, Влодко, не вагаючись, удруге засвітив заганця і, одягнувшись, рішуче вийшов у передпокій.

Там нікого не було, але йому здалось, що в дверях, які вели до коридору, майнула темна хустка. Тоді, вирішивши дізнатись у чому справа, Влодко вийшов до коридору і тут виразно почув, як заскрипіли східці вгору. Видно, дівчинка була там. Завагавшись трохи, Влодко пішов по східцях вгору. Йшов обережно, витягнувши вперед каганця, яким освітлював темні закутки.

Східці привели його до верхнього коридору з вибитими вікнами і поваленим шматком стіни, в які зазірав місяць. Було досить ясно, і Влодко міг роздивитись. З коридору йшло двоє дверей, одні — поруч з виваленою стіною — вели в провалля, другі також пошматовані, ще трималися, і Влодко штовхнув їх ногою.

Це було напівзруйноване приміщення, з вибитим вікном, з діркою в стіні, в якій дмухав суворий морозний вітер. Притримуючи каганця від вітру рукою, Влодко оглянувся й побачив пошматоване й притрушене цеглою дрантя у вигляді покаліченого залізного ліжка, рештки меблів, посуду й ганчір'я. Все це було навалене купою попід стіною, яка уціліла від бомбардування. Там же стояла поломана, з вибитими дверцятками шафа.

Влодко уважно почав вдивлятися в купу речей, шукаючи дівчинки, але її ніде не було видно. Тоді Влодко підійшов до шафи і заглянув усередину. Там теж нікого не було, але Влодко помітив, що шафа стоїть трохи боком, ніби відсунута. Посвітивши каганцем, він заглянув до неї і відразу побачив двері. Дівчинка напевне була там. Не роздумуючи довго, Влодко відсунув далі плечем шафу і штовхнув ногою двері.

Його пройняв запах затхлого повітря, людських покидьків і якоїсь гнилизни. Але Влодко звик до всього і, витягнувши каганця, оглянувся.

... Це була прохідна кімната без вікна. Майже всю її площину заповнювало вузьке ліжко, на якому лежала, витягнувшись нерухомо, жінка. Тут же в кутку, в ногах жінки, Влодко побачив дівчинку, що так само, як і внизу, притиснулась до стіни, не зводячи з Влодка величезних, повних жаху, очей.

Влодко схилився до жінки, освітлюючи каганцем загострені риси. Очі жінки були розплющені і дивилися дивно, нерухомо. Влодко надто багато бачив мерців і відразу зрозумів, що жінка вмерла. Але, щоб перевірити, він торкнувся руки, що лежала здовж тіла. Рука була тверда і холодна, вже встигла закостеніти. Влодко ще раз підніс каганця до обличчя жінки, розглядаючи довгий, загнутий донизу ніс, чорні брови і пасма чарного волосся. Риси виразно говорили про семітське походження померлої

Влодко тихенько свиснув. Він тепер зрозумів усе. Дівчинка і жінка були жидами. Напевно втекли, ховаючись від гетта, куди німці забрали всіх жидів, разом з жінками, старими та дітьми, і потруїли їх газом.

Поставивши каганця на полицю, яка, видно, заступала стола, Влодко простяг руку і доброзичливо поплескав по плечі дівчинку, що вся тремтіла.

— Не бійся. Не видам, — сказав він. — Свій. Ну, чого дрижиш?...

Губи дівчинки нараз затремтіли, а очі наповнились слізьми.

— Бо-о-юсь... хрипким, низьким голосом проговорила вона.

— А ти не бійся, — упевнено і рішуче сказав Влодко. — Нема чого боятися. Ніхто не знатиме.

Але на цьому він замовк і насторожився. По сідцях хтось ішов. Проте тривога була даремною, бо почувся плаксивий голос хлопчика:

— Влодко-о... Де ти?... Я боюся...

Виявилося, що хлопчик, почувши, як Влодко вийшов, прокинувся і, одягнувшись у темряві, пішов напотемки за ним.

Влодко посвітив йому каганцем і допоміг пролізти за шафою. Хлопчик не здивувався, можливо, він дещо знав про присутність у будинкові жінки і дівчинки, але він, злякано поглядаючи на мертву, горнувся до Влодка.

Почуваючи себе провідником, Влодко, як людина дії, відразу приступив до справи. Дівчинка і далі мусила переховуватися тут. Отже, мертва треба було прибрати. Але куди? Він знав, що мерців кидали в земляні бомбосховища, які населення з наказу влади викопало в дворах і на вулицях. Під час бомбардування ці бомбосховища рятували мало, але тепер під час німецької окупації, вони служили за домовини, і туди кидали померлих від голоду, яких потім міська управа складала на авто і відвозила на кладовище, де трупи кидали до загальної ями.

Влодко спитав, чи є в дворі бомбосховище, і хлопчик відповів, що є. Він це напевне знав, бо мама копала цю яму, а потім, коли літаки кидали на місто бомби, вони ховалися там.

Тоді Влодко видав наказ: дівчинка і хлопчик мусять узяти померлу за ноги, він візьме під пахви. Так вони її знесуть і покладуть у сховище.

Але на щому дівчинка кинулась на труп матері і, захилинаючись слізьми та здригаючись, простогнала:

— Мамо... ма-а-мо...

Проте потім вона стихла, а трохи згодом, разом з хлопчиком допомогла Влодкові віднести трупа до сховища. Мертва висохла від голоду і не була тяжкою, але все ж Влодко досить упрів, бо яка там допомога з тієї дрібноти.

Надворі розіслала непорушна тиша, ніби все завмерло і природа й люди, лише місяць, як і раніш, дивився на грішну землю, освітлюючи шлях дітям.

Нарешті все було скінчене. Мертва лежала в сховищі разом з іншими трупами, об які Влодко спіткнувся в темряві, втаскуючи її. І це було краще. Не почнуть придивлятися, хто мертва та чому тут.

Потім, узявши дітей за руки, Влодко вернувся до хати. Внизу, біля східців, він лишив їх, а сам метнувся нагору за каганцем, який залишив там, а тоді всі троє ввійшли до кімнати. Довелося зупу, яку Влодко лишив на ранок, дати дівчинці, хоча вона більше тремтіла і плакала, ніж їла. Нагору, в сховище її саму не можна було вести, Влодко сказав, що одведе туди ранком, а покищо поклав на канапу і, гримнувши на хлопчика, щоб той лягав до ліжка, знову стяг свої черевики і, погасивши каганця, по-

ліз під ковдру, дбайливо прикриваючи нею дівчинку. Деякий час діти лежали тихо, потім Влодко відчув, як дві тонькі ручки охопили його за шию, а мокре від сліз личко притиснулось до його щоки.

— Ну, ну, — бурмотів Влодко, — чого ти... Не бійся... Завтра їсти принесу... Ти не бійся... Я тебе ніколи не віддам..

Потім і хлипання і бурмотіння замовкли. Золотий сон злетів і, пестливо обгорнувши дітей своїм покривалом, поніс їх на крилах забуття в країну мрій, де немає темряви, зла, де посеред розкішних, сонячних ланів сяють квіти любови і щастя...

НАДІЯ

НІ ДОЛІ, НІ ВОЛІ У МЕНЕ НЕМА,
ЗОСТАЛАСЯ ТІЛЬКИ НАДІЯ ОДНА:

НАДІЯ ВЕРНУТИСЬ ЩЕ РАЗ В УКРАЇНУ,
ПОГЛЯНУТИ ЩЕ РАЗ НА РІДНУ КРАЇНУ,

ПОГЛЯНУТИ ЩЕ РАЗ НА СИНІЙ ДНІПРО, —
ТАМ ЖИТИ, ЧИ ВМЕРТИ МЕНІ ВСЕ ОДНО;

ПОГЛЯНУТИ ЩЕ РАЗ НА СТЕП, МОГИЛКИ,
ВОСТАННЄ ЗГАДАТИ ПАЛКІЇ ГАДКИ...

НІ ДОЛІ, НІ ВОЛІ У МЕНЕ НЕМА,
ЗОСТАЛАСЯ ТІЛЬКИ НАДІЯ ОДНА.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

П. Кіндрат

ПОЧАТКИ ДУХОВНОЇ ПРАЦІ У СХІДНІЙ КАНАДІ

Місійна праця в Східній Канаді розпочалася між нашим народом дуже рано, якраз тоді, коли доброзичлива Канада відчинила свої двері для перших наших емігрантів. Для початків цієї праці Господь дивним способом приготував Собі щирого робітника в особі брата І. А. Колісника. Приготував його ще в місті Одесі, в Україні. Брат І. Колісник в третьому чи четвертому поколінні походив з жидівського народу. Його прадіди давно тому прийняли православну віру, а тому молодий юнак, брат І. Колісник виховувався вже в вірі православній. Батьки його, бачачи здібності свого сина, віддали його до духовної семінарії, щоб вивчити його на місіонера для поганських народів.

Будучи в семінарії, молодий учень, І. Колісник перейнявся соціалістичними ідеями, які того часу

Брат І. Колісник

займали уми людей, а за це був виключений з школи. Перед ним тепер стелився революційний шлях, на який манили його одноподумці. Але Бог стелив перед завзятим юнаком іншу дорогу і ця дорога була ще йому тоді незнана. Брат Колісник зовсім випадково зустрівся в Одесі з баптистами і ця зустріч була вирішальною в його житті. Незабаром він почав відвідувати баптистські Богослуження, а потім віддав своє серце Господеві, прийнявши Ісуса

Христа, як свого Спасителя. Від того часу Господь почав кликати його до духовної праці. Брат І. Колісник сміливо виступає з проповіддю Євангелії, а за це російська царська влада заарештовує його і кидає до в'язниці. Потім його звільнюють, але незабаром знову арештують, бо він не перестає проповідувати Слово Боже. І так повторюється часто і систематично. Тому брат Колісник більше як десять разів був ув'язнений, був катований за віру в Христа. Життя ставало незносним, а тому брат Колісник вирішив залишити Україну і перебраться нелегально до Румунії. Так і сталося. Він опинився в Румунії, і тут почав проповідувати Слово Боже для румунів і Господь рясно поблагословив його самовіддану працю. Незабаром він zorganizував на території Румунії три громади, а після цього почув у серці поклик іти ще далі з проповіддю Євангелії. Незабаром переїздить він до Болгарії, вивчає болгарську мову і проповідує Євангелію для болгарів й інших народів. Праця його і там не була безовочною, а видала свої рясні плоди. До Господа навернулися нові люди, а це для широго проповідника було великою радістю.

Потім відчинилася йому дорога до Сполучених Штатів Північної Америки. Спочатку він замешкав у Скрентоні, бо бачив, що там можливе і догідне поле для духовної праці. Скрентон — індустріальне місто, в якому було багато копалень вугілля і там працювало багато наших перших емігрантів. Тому серце брата Колісника рвалося туди, щоб принести цим людям світло Євангелії. І там Господь благословив працю Свого слуги. За короткий час праці в Скрентоні постала громада баптистів, нараховуючи поперх 60 членів. Віруючі побудували гарного молитовного дома, в громаді було багато молоді і вона була живою й діяльною в ділі Божому. Коли громада належно була zorganizована, мала свого молитовного дома, мала місцевих братів, які могли вже на місці обслуговувати церкву, непосидючий брат І. Колісник почав розглядатися за новим полем для своєї місійної праці. Він був певний, що в Скрентоні можуть вести діло Боже і без нього, а тому з чистим сумлінням доброго місіонера міг піти на нові поля. І тоді власне Господь поклав йому на

серце поле праці в Канаді, куди почало багато приїздити наших емігрантів. Брат Колісник приїхав до Торонта, а англійські брати якраз шукали проповідника, який би працював між нашими людьми, що, ніби вівці без пастиря, ходили вулицями Торонта. І ці перші емігранти дійсно такими були. Життя української спільноти тоді було не організоване, не було церков, бо були це тільки початки еміграції. Люди ходили, шукали праці, зневірялися, творили різні партії, групи, дискутували, сперечалися між собою, не знаючи ні мови, ні обичаїв нової для них країни. І якраз тоді, в цю народню гущу прибув бр. Колісник. Він був, ніби той світильник, що запалав у темряві ночі ясним промінням.

Був це рік 1908. Брат І. Колісник поселився зо своєю родиною в Торонті і спочатку розпочав духовну працю між болгарами. Він розпочав свої зібрання на вулиці, будучи самотнім, але головне, що Господь був з ним. Проповідував, розмовляв з нашими людьми, а при тому зазнавав чимало прикростей і горя від слуг темряви і сатани.

Одного разу, як звичайно брат Колісник мав своє зібрання на вулиці. Якийсь молодий болгарин, щоб перешкодити людям слухати Слово Боже, дістав кусок бляхи, бив її ногою, ходячи кругом людей і таким чином перешкоджував слухачам. Брат Колісник просив молодого зухвальця, щоб він заспокоївся, але він ще з більшою силою бив ногою об бляху і голосний брязкіт гомоном розходився по всій вулиці. Брат Колісник знову підійшов до молодого чоловіка і зо слізьми на очах сказав:

— Чоловіче, не роби так, бо Господь, коли забажає тебе покарати, то може відібрати тобі цю ногу, якою ти так люто б'єш в цю бляху.

Але цей зухвалець не послухав, не звернув уваги на прохання проповідника. І кожного разу, коли тільки відбувалося на вулиці зібрання, він приходив зо своєю бляхою, бив її ногою і робив великий галас.

Окрім своєї проповіді на вулиці, бр. Колісник відвідував наших людей в їхніх домах, роздавав на вулиці літературу, а також відвідував хворих по лікарнях. Одного разу він зайшов до лікарні, роздаючи хворим духовну літературу. На одному ліж-

ку він побачив молодого юнака і дав йому також брошуру. Молодий юнак взяв, подивився на брата І. Колісника і по його обличчі потекли рясні сльози. Потім він з гірким плачем розповів, що він той самий, що завжди приходив на вуличні зібрання, бив ногою об бляху і перешкоджував слухати Слово Боже. Тепер він з увагою слухав Колісника, бо Господь поклав його до ліжка і серце його наповнилося смиренням. Але доля його була трагічна. Не відомо з яких причин почала його нога боліти, потім прийшло зараження крові і лікарі були змушені відійняти його ногу. Він на ціле життя залишився калікою. Приходили потім чутки, що цей молодий чоловік увірував.

Між болгарами брат Колісник організував громаду з 30 членів, прийшов до цієї праці болгарин, як проповідник, а тому брат Колісник знову шукав нового місця, нової праці. Тепер він пішов проповідувати нашому українському народові. Він так само тримав зібрання на вулиці, мав регулярні Богослуження в будинкові, ходив по лікарнях, по домах, шукав людей, розносив духовну літературу, виходив на вулиці, знайомився з нашими емігрантами і всіх їх запрошував на свої Богослуження. Місійна праця була тяжка, з усіх боків несприятлива, але благословенна Богом. Незабаром на вернулися до Господа нові люди, постала громада, на вернулося до Бога 25 молодих хлопців і дві дівчині. Між щими молодими Господь дав ласку Свою бути і мені, тоді молодому юнакові.

Брат І. Колісник побачив пекучу потребу духовної літератури, а тому почав видавати часописа в українській мові під назвою "Свідок Правди". Цей часопис був невеликий, часом мав 16 сторінок, а часом більше. Але він виходив регулярно, мав добрий духовний матеріал і розходився далеко поза межі Канади. Це був перший наш друкований орган, перший часопис, що друкувався українською мовою. Була це мова не сучасна, не літературна, але мова, якою розмовляли приїжджі наші люди, а тому часопис був люблений нашими віруючими. Спочатку він виходив під назвою "Добрий Приятель", а в році 1909 перетворився на справжнього часописа "Свідка Правди".

Окрім часописа, прийшла також потреба видати українського духовного співаника. Тому брат І. Колісник видає маленького українського співаника під назвою "Арфа", потім другого під назвою "Кимвали", а прикінці видав великого співаника в російській мові "Духовние Песні", але на тому й скінчилося його видавничя праця. Співаник цей не мав належного й широкого розповсюдження, брат Колісник зайшов з ним у великі довги, які глибоко підірвали його здоров'я. Він опинився в великих матеріальних клопотах, з яких не було виходу.

Окрім духовної праці в Торонті, брат Колісник відкрив духовну працю також у Гемільтоні, потім у Брентфорді, Форт Вілліамі, а також у Монтреалі. У Монтреалі перейняв пізніше цю працю брат О. Найдович, в Гемільтоні працював молодший син брата Колісника, Павло, а у Форт Вілліамі провадив працю бувший моряк російської фльоти брат Б. Ключков.

Своєю духовною працею брат Колісник сягав також і до Західньої Канади. В західній Канаді праця на ту пору була вже розпочата між новими емігрантами, які прибули з України. Цю працю провадив брат Іван Шакотько. Коли зайшла потреба на Заході Канади організувати якийсь союз чи конференцію, тоді власне був покликаний сюди брат І. Колісник. Було це 1910-го року. Брат Колісник приїхав на Захід, відбувся тоді з'їзд нашого братства в Канора, Саск. і на тому з'їзді, в присутності дванадцятьох делегатів, на фермі покійного брата Павлика була організована Русько-Українська Конференція Західньої Канади, яка також звалась Союзом Баптистів Західньої Канади.

Тепер існують на Сході Канади громади віруючих в Торонті, Гемільтоні, Монтреалі, Ошаві, Брандфорді, Ст. Катринс, Наягра Фолс з великим числом членів, але треба не забувати, що це олові щирої минулої праці брата Колісника. Свого часу духовна праця в Східній Канаді то занепадала, то знову підносилася. Але приїздили туди нові сили, нові люди і тепер праця, слава Богу, знову поживилася і вийшла на свій властивий шлях.

Брат Колісник занедужав восени 1917-го року і пролежав хворий аж до місяця березня 1918-го року. Дня 10 березня перестало битися його серце, він

відійшов до Господа, Якому вірно служив усе своє життя. Зійшлися брати і сестри, похоронили брата Колісника на цвинтарі Плезент Гілл у Торонті і сумували за тим, хто перший показав їм путь правди. І часто й тепер, коли відбуваються в Торонті конференції, коли приїздять туди наші брати й сестри з усієї Канади й Америки, багато з них йдуть на могилу Христового піонера, щоб побути там в тиші зелених дерев і згадати того, хто працював щиро для Господа, не зважаючи на те, що умовини цієї праці були далеко гірші від теперішніх.

Старенька дружина брата Колісника жила при баптистській громаді в Нью Йорку аж до 1930 року. Діти їхні розплилися в американському середовищі, але старенька вдова знайшла відпочинок між своїми братами і сестрами, які доглядали її до самої смерті.

Овочів брата І. Колесника не можна перерахувати. Він залишив по собі нерукотворного пам'ятника, який ще довго свідкуватиме про нього. Один тільки Господь знає про все те, що було зроблено братом Колісником і Він Свого часу щедро нагородить вірного слугу.

Нашим обов'язком дякувати Богові за таких робітників, яким був брат І. Колісник. Обов'язком нашим також просити Бога, щоб вислав молодих робітників на Свою ниву.

БАЛЬЗАМУВАННЯ

Бальзамуванням називається хімічний процес, яким люди намагалися і намагаються оберігати перед розкладом тіла померлих осіб, або звірят. Бальзамування започаткували єгиптяни десь 5000 років тому. Наука встановила, що вони робили це мабуть з таких причин: 1. Тому, що вірили в те, що до безсмертності душі потрібно безсмертного тіла і 2. Тому, що не мали дерева подостатком, щоб палити померлих.

Про початки бальзамування важко щось сказати, бо немає з того часу ніяких записок. Є пізніші записи істориків Геродота, біля 400 р. до Христа і Діодора біля 70 р. до Христа. Обидва описи різняться від себе, і, зрозуміло, відносяться до їхньої доби. Вони не дають вказівок, як це робилося давніше.

Найкращі описи про бальзамування знаходимо в Старому Заповіті, але ці описи не подають нам докладно, як саме відбувалося бальзамування.

За Геродотом бальзамуванням займалися фахівці. Це було так би мовити спадкове зайняття деяких родів і воно переходило від батька до синів. Способів бальзамування було кілька, в залежності від матеріальних засобів покійника чи його спадкоємців.

Багачів консервували дуже старанно і дорогими засобами, першокласне бальзамування коштувало тоді один талант срібла. Подати сьогодні його рівновартість тяжко — можливо 5 або й 10 тисяч доларів. Процес бальзамування відбувався так: померлого забирали спеціалісти-бальзамувачі до свого підприємства. Там спеціальним закривленим залізним прибором видовбували йому через ніс з голови мозок. На його місце впомповували сильний луг, щоб він роз'їв і вичистив те, що там ще залишилося. Кам'яним ножом розтинали з боку живота, вибираючи кишки і легені, — все інше залишали. Тоді нутро вимивали пальмовим вином, натирали пахучими есенсіями і напихали миром, ладаном та іншими

гахучими речовинами. Проріз зашивали. Тоді покійника вкладали до відповідного розчину, зробленого, мабуть, зо звичайної соли. Там він лежав 70 днів. Після цього тіло виймали, докладно його обмивали і замотували в пасочки з льняного полотна, напоеного гумою. Це й була мумія, яку клали до дерев'яної домовини і ставили головою догори в окремому гробі або денебудь у куті дому, в якому мешкали родичі покійника.

Другий спосіб коштував всього одну третину попереднього. Мозок виймали, як і раніше, але не виймали інших внутренностей. Впомпували тільки до нутра кедровий олій і отвір закривали. Тіло клали так само на 70 днів до соди або до соли. Потім відкривали отвір і витискали з покійника кедровий олій, в якому розпустилися всі внутренності, всі органи, навіть м'ясо — так що дослівно залишалися тільки кости й шкіра. Це все так само обмотували льняними поясочками і віддавали родині.

Для бідноти було кілька дешевих способів "запевнити собі безсмертність". Трупа промивали зверху і з середини дезинфектуючим засобом, потім клали на кілька днів до гарячого піску, щоб засох, — оце й все. Деяких злегка заварували в смолі, деяких гарбували так само, як гарбується шкіру на чоботи.

Внутренності, які доставали з багатих людей, також бальзамували. Іноді впихали їх знову на своє місце, але найчастіше клали їх до невеликої урни, яку щільно замикали і ставили це все біля мумії.

Ці мумії пролежували в Єгипті незмінними до п'ять тисяч років. Європейські науковці не могли вийти з дива від цього способу бальзамування. Багато таких мумій привезено до різних європейських музеїв. Але тут вони почали розкладатися й гнити. І потім виявилось, що причина успішного бальзамування старинних єгиптян лежала не так в їхньому таємному знанні, як головню в єгипетському кліматі. Там гаряче і сухо, тому розклад тіла, якщо й поступав, то так поволі, що його не можна було помітити впродовж тисячеліть.

Хімічні засоби, якими до того послуговувалися єгиптяни, були дуже примітивні, — деякі алькоголі, олії, а головню сода і звичайна сіль. Правда, Геро-

дот згадує, що бальзамуючі професійні підприємства мали ще й свої таємниці, яких дуже берегли. Однак сучасні досліді над муміями не виявили жодних ревелаяцій. Мабуть ці таємниці були радше тріком реклями, щоб збутися конкуренції. Коли б у нашому кліматі таким способом забальзамувати трупа, то він вилежав би заледви кілька років.

Інші народи вдавнину не цікавилися бальзамуванням. Біблія згадує тільки про Йосипа й Якова, яких бальзамували єгиптяни, але до них не можна застосувати вірування єгиптян, що ніби душа живе доти, доки існує тіло. Яків і Йосип вірили в одного Бога і їхня релігія була далека від єгипетської. Біблія згадує також про Асу, якого по смерті натирали мастями, але не можна твердити, чи це було бальзамування. З Нового Заповіту знаємо також що Никодим приніс мішанину смирни з алоєм, біля 100 літрів, щоб натерти тіло Ісусове.

У новітніх часах спробували бальзамувати італійські лікарі, за ними пішли й інші. Уживали до того різних отрут, якими напоювали тіло, пробували тримати тіло в домовинах, з яких випомповано повітря й т. ін., але все це були марні спроби, — розкладу людського тіла щілковито не могли стримати.

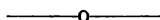
Розклад людського чи звіринного тіла зумовлений двома родами процесів: 1. біологічним, цебто трупа з'їдають мікроби, 2. Хімічним, — різні субстанції, які є в тілі і з якими тіло стикається, реагують між собою і витворюють щось інше. І коли вдається придумати оборону перед мікробами, тоді з другого боку вона стає чинником, який прискішує хімічні процеси і навпаки. Позитивно вив'язатися з цього кола, наука покищо не може. Праця в цьому напрямку йде вперед, незважаючи на невдачі.

У зв'язку із спробами бальзамування треба згадати і про намагання советських учених зберегти тіло Леніна. Советські вчені постійно хваляться, що це їм вдалося зробити. Але світова преса кілька разів подавала цікаву історію, яка кидає дещо світла на забальзамоване тіло Леніна. Напр., одного європейського різьбаря совети законтрактували на якісь праці до Сов. Союзу. Довго не було нічого чути про цього різьбаря, але потім він опинився назад в Європі й розповів, що м. ін. довгий час він робив

поміри Ленінового тіла в мавзолеї і на підставі цих pomірів зладив з плястичної маси, яка нагадувала людське тіло, копію трупа. Були побоювання, що тіло Леніна псується і треба його чимсь замінити.

Трапляються в природі випадки природньої муфікації і до них можна зарахувати знайдені тіла двох мамутів. Один з них пролежав у вічних ледах Сибіру довгі тисячі років. Його відгребли лисиці і м'ясо майже в цілості з'їли. У Галичині був випадок що другий мамут багато тисяч років тому впав до ями з розтопленим воском. Було це біля Станиславова. В часі добування воску його знайшли цілим і свіжим, а вчені признали, що лежав він там цілі тисячеліття. Поки приїхали музеологи, наші гуцули понарізували з нього шкіри на чоботи і м'яса для собак. Усе ж багато шкіри і м'яса залишилося і все це дотепер зберігається в природничому музеї у Львові разом з велетенським мамутовим кістяком.

Але помимо вищесказаного, до всього живучого на землі відносяться вічні слова Святого Писання і це є незмінним законом для всіх: "Земля бо еси і землю обернешся" (1 Мойсея 1: 18).

ПЕРШИЙ ГРІМ

Як перший грім, мов колесо веселе,
Прокотиться над лісом весняним,
І залишить гроза блакитний дим,
А по долинах вогку млу простеле,

Як хмари, мов Колумба каравели,
На обрії розстануть голубім, —
Зітхнуть поля всі подихом одним,
Гілля на липах оживе дебеле,

Легка бджола за взятком полетить,
Трава збагне, що треба зеленить,
Бруньки липучі лопнуть на каштанах,

І ніж кривий в руці садівника
Заблисне враз, щоб яблунька хистка
Стрункіш росла по живоносних ранах.

Максим Рильський

Ів. Барчук

ПЕРШІ БІБЛІЙНІ КУРСИ НА ВОЛИНІ

(Спогад)

Пізнав я євангельську правду і навернувся до Господа 8 серпня 1921 року. Майже рік після цього, цебто 22 червня 1922 року я прийняв святе по вірі хрищення і зараз таки відчув у своєму серці бажання працювати на Господній ниві. Але як за цю працю взятися, я, розуміється, не знав. Узагалі мій розум заперечував серцю, бо коли серце відчувало велике прагнення бути благовісником Христової Євангелії, розум не смів навіть допустити такої можливості. Мені здавалося, що для цього треба мати дуже велику освіту та якісь надприродні здібності. А я, молодий селянський хлопець, не мав тоді відповідної для цього освіти, а також не добачував у собі до того здібностей. Від природи я був несміливий і соромливий, і ці недостачі, ніби гори, стояли на дорозі до того, щоб стати проповідником. Я був певний, що ніколи не одважуся стати перед людьми з громовою.

Про свою турботу розповів я своєму приятелеві, який був старший за мене у вірі. Він вислухав мене і сказав:

— Молися, а в Бога все можливе. Якщо Він тебе кличе, то Він подбає і про все інше.

І від тоді я почав рішуче молитися, щоб Господь Сам навчив мене і відкрив мені, що я маю робити, щоб стати проповідником. Молився я сильно, часто з гарячими слізьми, а Господь незабаром відповів на мої молитви.

Якраз на ту пору приїхав з Америки на Волинь і поселився в місті Здолбунові молодий місіонер, брат Мойсей Гітлін. У Здолбунові на ту пору була вже зорганізована велика й діяльна громада євангельських християн, до якої і я належав. При громаді було багато молоді, на яку брат Гітлін найперше

звернув свою увагу. Він влаштував для цієї молоді невеликі Біблійні Курси, які відбувалися один раз на тиждень, у середу вечером. Наша молодь з великим захопленням відвідувала ці курси, бо євангельський рух на Волині був молодий і це були перші Біблійні Курси. На жаль, не вся наша молодь мешкала в місті Здолбунові, навпаки, більшість її жили в околичних селах, за 3, 5, 7, а навіть 12 кілометрів від міста. Мое село, власне, було одним з найдалших. І ось, віруюча молодь зо всіх тих сіл, не дивлячись на погоду, йшла щосереді на ті курси, потім, того самого вечора верталися додому, часом пізньої ночі. Був сніг, дощ, холод, але ніщо не могло спинити кипучої ревности цих молодих людей.

Брат М. Гітлін викладав нам гомілетіку, цебто науку про будову проповіді, а також про особисту євангелізацію, цебто науку духовних розмов з людьми. Притім, брат М. Гітлін, як справжній християнин, намагався зашепити в нас любов до Слова Божого і розбудити в нас місійного духа. Він зладив нам спеціального календаря, по якому Біблія прочитувалася два рази на рік. І наша молодь потім ще довго трималася того календаря, деякі з молодих хлопців і дівчат по десять разів прочитали всю Біблію. Це вже було великою богословською підготовкою.

По якомусь часі теоретичних викладів, бр. Гітлін почав практично перевіряти знання й здібності своїх учнів, цебто почав ставити нас на проповідь перед усіма курсантами. Курсанти не мали тільки слухати проповідей, а повинні були записувати всі свої зауваги, всі позитивні й негативні сторони. Це було дуже тяжко проповідувати перед такими слухачами, що сиділи озброєні в олівці та папір і готові були ловити кожне слово, в усьому чогось дошукватися. Тому, коли прийшла моя черга проповідувати, то я мало що не вомлів зо страху. Бо хоча я й готовився до цієї проповіді яких з три тижні, але коли зближався той день, мене проймав такий холод, що я ввесь тремтів, а зуби треба було силою тримати, щоб вони не цокотіли. Я був у розпуці, бо ж не було жодної можливости промовляти в такому положенні. А одночасно я не мав сили відмовитися від своєї проповіді, бо ж того я просив у Господа. При тому мушу сказати, що ті перші Біб-

лійні Курси на Волині дали мені теоретично дуже багато. Вони відкрили мені таємницю правильної промови і, поки ще було далеко до реалізації мого знання, то мені видавалося, що я зможу дещо сказати. Коли ж прийшло до справи, тоді я заломився.

Нарешті прийшов для мене цей вечір, на який я чекав з таким великим страхом. Сиділи всі курсанти і чекали моєї проповіді. А я сидів ні живий, ні мертвий. Нарешті учитель подав знака, щоб я виходив. Як я опинився за столом, то вже не знаю, але я там стояв. Спочатку на хвилину мені потемніло в очах, так що я мусів притриматися за стола, щоб не впасти, а після того облив мене рясний піт. Я зібрався з силами, прочитав свій текст з Матвія 5: 10-11 і промовляв на тему “Радість в переслідуваннях”, які під цю пору я й сам переживав з боку своїх найближчих. Таким чином моя проповідь була не тільки основою на прикладах з Св. Писання, але вона ґрунтувалася й на власному досвіді. Окрім основного тексту я ще прочитав кілька місць з Слова Божого, а власне, з Дійв Апостолів 5: 40-41; 16: 16-25 і все пояснив, як тільки я міг.

Промовляв я, як мені здавалося, дуже довго, а коли закінчив, то був переконаний, що мене засиплять критичними заувагами. Але всі чомусь мовчали, а брат М. Гітлін придивлявся до мене, ніби бачив мене вперше. А потім, добродушно усміхаючись, запитався:

— Як ти думаєш, брате Барчук, чи ти довго говорив?

Я відповів, що не знаю, але думаю, що дуже довго. Тоді брат Гітлін усміхнувся і сказав, що тільки шість хвилин. Потім звернувся до курсантів, щоб вони сказали свої зауваги, але на моє велике здивування, всі вони сказали, що моя перша проповідь була добра, побудована за всіма правилами гомілетики і те саме сказав брат М. Гітлін. Це мене сильно підбадьорило і з того часу я почав вірити, що колись зможу бути проповідником Слова Божого.

Не знаю, чи досвід з цих невеликих курсів, чи може які ще інші причини спонукали брата Гітліна запропонувати церковній раді нашої громади, а також старшим братам інших громад навколо Здолбунова, щоб влаштувати справжні Біблійні двохмісяч-

ні курси для духовних робітників усієї Волині. Брати наші прийняли цю пропозицію і почали негайно робити приготування. А треба було приготуватися не аби як, коли взяти під увагу розмір задуманого плану. Курси ці були призначені на грудень 1922 року і на січень 1923 року. До всіх громад були розіслані запрошення і на визначений час прибуло зо всіх кінців Волині аж 64 курсанти. Було поміж ними багато молоді, але були й старші брати; було навіть три чи чотири сестри. Окрім курсантів, прибуло також аж п'ять учителів: брати Ланг і Гутман — з Англії, Варнс — з Німеччини, Андрес — з Швайцарії і Жебровський — з Варшави. Правда, ці приїжджі вчителі були не довго і не в один час, але дали вони для курсантів дуже багато цінних вказівок практичної науки для духовної праці. Зате місцеві вчителі, брати Гітлін і Мальцман, а також брат Ланг з Англії, були на курсах від початку аж до кінця. На протязі цього часу вони дали нам закінчені курси з таких предметів: “Гомілетика” і “Особиста евангелізація” — бр. Гітлін, “Апологетика” і “Біблійні доктрини” — бр. Мальцман і “Загальний огляд Біблії” — бр. Ланг. Усі ці наші викладачі були справжніми мистцями своїх предметів, а бр. Ланг це був надзвичайно великий і глибокий знавець Біблії.

На курсах була організована спільна кухня, на якій чимало попрацювали наші сестри. Свій обов'язок вони виконували щиро, зо свідомістю, що це також їхній вклад до загальної доброї справи. На ніч всі дальші курсанти були розміщені по домах найближчих членів нашої громади. Це був, безперечно, великий чин нашої громади, бо треба було на цілих два місяці прийняти так багато гостей. І тільки люди, що мали першу християнську любов, могли виконати таку посвяту. Бо хоч кожна громада, вибираючи на курси свого кандидата, присилала також і засоби на його утримання, але тих засобів далеко не вистачало і головний тягар ліг на нашу Здолбунівську громаду. Але між віруючими не було чути найменшого нарікання чи незадоволення. То був чудовий час! Згадуючи його, я з жалем думаю, як далеко ми не такі тепер!

Як було згадано, що громади вибирали і посилали на курси своїх кандидатів. Але для тих братів,

що жили недалеко Здолбунова, могли собі самі харчуватися й ходити додому на ніч, двері на курси не були зачинені. Але курсанти з дальших сіл, які мусли бути на утриманні громади, були прийняті на курси тільки за згодою громади. Одним з таких курсантів у нашій громаді був і я. Я подав прохання, щоб мене прийняли на курси, але тому, що на них приймали братів, які вже виявили свої проповідничі здібності, працювали по своїх громадах, а я ще молодий, а до того дуже несміливий, то моє прохання громада відкинула.

Однак моя перша проповідь, яку я з таким великим страхом виголосив перед курсантами, допустила мене й на ті загальні курси. Мою першу проповідь слухав також пресвітер нашої громади, брат М. Ничипорук. За старанням брата М. Гітліна й брата М. Ничипорука мене прийняли на курси. Радощам моїм тоді не було меж. Я дякував Господеві за таку велику Його ласку до мене, що Він мені дав нагоду бути на курсах і приготуватися для праці на Божій ниві.

Будучи на перших Біблійних Курсах на Волині, я не був там наймолодшим курсантом, бо мав уже тоді 18 років. Але на ріст був одним з найменших і виглядав на 14-літнього хлопця. Одного разу брат Мальцман, високий чоловік, зустрів мене у викладавій залі й відразу до мене:

— А ти, хлопчику, що тут робиш?

Я трохи зарум'янився, але з повагою відповів:

— Я на курсах!

Брат Мальцман мило посміхнувся й пішов далі.

Зовсім можливо, що між курсантами я був одним з найпилніших. Ніби спрагнена земля, я приймав усе, що викладали наші вчителі. Я нічого не пропустив, нічого не втратив. Ці курси — це була відповідь на мої гарячі молитви. Вони були дуже корисними не тільки для мене, але й для багатьох інших, особливо для тих, що прагнули чогось навчитися. І часом мені здається, що ті курси були влаштовані виключно для мене одного. Цим я не хочу сказати, що інші учасники не були пильні, чи не здібні. Ні, але інші учасники курсів майже всі були такі, що вже проповідували і мали свій спосіб і свою навичку. А це часто перешкоджало їм сприйняти

інший спосіб. Щож до мене, то я був цілком порожній, без жодних своїх способів, а тому сприймав усе, що подавалося, як зовсім мені нове.

Ще під час курсів я мав нагоду сказати другу проповідь на великому евангелізаційному зібранні. І від того часу, я почав проповідувати у своїй громаді, а також в інших громадах, де приходилося мені бути. А в липні того самого 1923-го року, разом з одним молодим братом М. Мельничуком, я звершив по Волині першу місійну подорож.

Від цього часу, наскільки Господь давав мені сили, моя духовна праця не переривалася. За ті минулі роки довелося пережити багато різних досвідчень, зазнати багато благословінь у праці. І коли тепер впірнаю думками в ті давно минулі часи, то з глибоким схвильованням кажу, що починаю до всіх пережитих мною пізніше благословінь, у великій мірі спричинилися перші Біблійні Курси на Волині.

І при згадці про них, я щиро дякую моему Господеві за те, що Він допоміг мені бути на цих курсах. Також щиро і сердечно дякую своїй громаді в Здолбунові і її пресвітерові, бр. М. Ничипоруківі за те, що за їхнім старанням я міг бути на цих курсах. Але особливо дякую братові М. Гітлінові, організаторові курсів, який запримітив у мені маленьку іскорку бажання проповідувати Слово Боже і був першою причиною, що ця іскорка не погасла.

**
*

Від часу навернення брата І. Барчука й від часу його служення на ниві Божій минуло 35 років. Сьогодні брат І. Барчук працює для Господа не з меншим запалом і бажанням, як 35 років тому. Тому наше Видавництво "Дорога Правди" щиро вітає брата Барчука з його 35-літтям духовної праці і бажає йому від Господа дальших благословінь.

ХРИСТИЯНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО “ДОРОГА ПРАВДИ”

“Книжка — найбільший скарб людини”, — казав колись Іван Франко. Більшість наших людей розуміють вагу книжки, а через це між нашим народом, а особливо на еміграції, постали різні видавництва, які видають часописи та книжки. З ласки Божої і наше Українське Євангельсько-Баптистське Братство в Канаді і в Сполучених Штатах Північної Америки заснувало своє видавництво “Дорога Правди”. Видавництво це молоде, бо воно постало щойно 1953-го року, але за цей короткий час воно спромоглося видати вісім менших і більших праць, а також два річники календаря-альманаха “Добрий Приятель”

Видавництво “Дорога Правди” постало на добровільних членських вкладках. Кожний, хто внесе 10 доларів, стає членом Видавництва. За виручені з продажі одні книжки гроші, друкується інша книжка.

На жаль, у минулому 1956 році Видавництво не могло видати всіх запланованих праць і видало тільки книжку “Єлисей Сукач”, “Свята Тройця і Свідки Єгови”, “Різдвяну Зірку” й календаря. Інші книжки друкуються і вийдуть цього року.

З приємністю хочемо сказати, що багато наших братів і сестер стали членами свого Видавництва і, окрім своєї членської вкладки, щедро жертвують на Видавництво. А починаючи від жовтня 1956 року Укр. Міс. Товариство в Америці на нарадах свого комітету постановило допомогти нашому Видавництву хоч невеликою сумою по 25 дол. місячно. Тому Видавництво глибоко вдячне Укр. Міс. Т-ву за цю поміч в розповсюдженні друкованого євангельського слова.

Сердечне прохання до всього нашого Братства у світі, підтримати Видавництво “Дорога Правди” своїми добровільними пожертвами. Ставайте всі членами Видавництва, внесіть свою членську одноразову вкладку, а також ревно розповсюджуйте його

видання! “Книжка — найбільший скарб людини”, а тим більш християнська книжка. Тому допоможім усі своєму Видавництву в розповсюдженні українського евангельського слова! Адреса Видавництва:

“Doroha Prawdy”
148 Tecumseth St.
Toronto 3, Ont.

ЮВІЛЕЇ НАШИХ ЧАСОПИСІВ

У цьому році минає 30 років від часу, коли в Західній Україні, в Галичині, почав виходити український баптистський часопис “Післанець Правди”. Часопис цей був оснований 1927 року і виходив аж до 1939 року. У духовній праці в Західній Україні роля “ПП” дуже велика. У Галичині і на Волині не було ні однієї громади віруючих, куди б він не приходив. Був він люблений і шанований українськими віруючими також закордоном.

Після останньої війни “Післанець Правди” виходить у ЗДА, виходить, як орган Українського Місійного Товариства і так само, як і в минулому, виконує своє високе завдання. “Післанець Правди” найстарший наш часопис, святкує своє гідне тридцятліття і Видавництво “Дорога Правди” тішиться тим ювілеем і щиро рекомендує “Післанця Правди” всім нашим віруючим. Адреса його:-

**MESSENGER OF TRUTH, 247 East Roland Rd., Parkside,
Chester, Pa., U.S.A.**

Другим, наполовину молодшим нашим часописом є “Християнський Вісник”, який святкує п'ятнадцятліття свого існування. “ХВ” народився тоді, коли в Європі шаліла воєнна буря, не було “Післанця Правди” і наше братство було позбавлене рідного друкованого слова. Тоді власне народився “Хр. Вісник”, який 15 років ревно попрацював на ниві Христовій.

Видавництво “Дорога Правди” радіє й цим ювілеем, бажає “Хр. Вісникові” дальших успіхів і так само щиро пропонує виписати його тим, хто ще не читає його. Пишіть по адресі:

CHRISTIAN HERALD, 531 Newton Ave., Winnipeg 5, Canada.

ЗАТЬМІННЯ 1957 РОКУ

У 1957 році буде 4 затьміння, два сонця і два місяця.

1. Обручкове затьміння сонця 29-30 квітня. Видне в Азії, північній Європі, Гренляндії і в півн. центральних частинах Північної Америки.

2. Цілковите затьміння місяця 13-14 травня. Частинно видне в півн.-східній Америці. Початок в Австралії, потім в пол.-західній Азії, Інд. океані, Африці, Європі, Антарктиді, пол. Америці і в східній частині Північної Америки.

3. Цілковите затьміння сонця 23 жовтня, видне тільки в палудневій Африці і Антарктиці.

4. Цілковите затьміння місяця 7 листопада. Початок в півн. Америці. Крім східних частин, кінчиться на Алясці і в західних частинах Тихого океану.

Найбільша скарбниця освіти й культури, на яку спомоглася українська еміграція у вільному світі, є

“ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА”,

що виходить у Видавництві “Молоде Життя”, у Мюнхені, Німеччина. Кожний повинен собі придбати ту цінну працю. Перша частина “Енциклопедії Українознавства” вийшла у 1952 році на 1230 сторінок, а тепер виходить друга частина, словникова. Цілість словникової частини вийде в чотирьох великих томах (20 зошитів — усього 1600 сторінок). Ціна всього видання, в полотняних обкладинках, коштуватиме 50 доларів, платних наперед, цебто тепер. Після появи цілости вона буде коштувати 60 доларів.

Випнсуючи “Енциклопедію Українознавства”, ви набувате до своєї хати скарбницю знання не тільки для себе, але й для своїх дітей. Тому пишіть негайно. Адреса Видавництва:

VERLAG “MOLODE ZYTTIA”
München, Dachauerstr. 9/II, Germany

**У ВИДАВНИЦТВІ “ДОРОГА ПРАВДИ” МОЖНА НАБУТИ
ТАКІ КНИЖКИ:**

Біблія, звичайна оправа	\$1.75
Біблія в шкіряній оправі. Ціни різні.	
Новий Заповіт, звичайна оправа	0.75
Новий Заповіт, малого формату, шкіряна оправа	2.75
С. Бичковський: Рідна пісня на чужині. Співаник	1.50
“Відродження” — євангельський співаник з нотами	6.00
Л. Жабко-Потапович: Христове світло в Україні	1.50
З. Бичинський: Іван Гус	1.50
Джон Буньян: Свята Війна. З ілюстраціями.	1.00
М. Подворняк: На шляху життя, ч. I	1.25
М. Подворняк: На шляху життя, ч. II	1.25
Гр. Домашовець: Напередодні реформації	1.00
Гр. Домашовець: Слідами правди	0.50
В. Боровський: Історія мого визволення.	0.50
Христина Рой: Відступники, повість.	0.90
Христина Рой: Без Бога на світі	0.20
Т. Гребінка: Про католицький догматизм	0.35
І. Барчук: Божа Мати	0.50
І. Барчук: Хрест і хресне знамення	0.30
І. Барчук: Вірою чи заслугами	0.25
Я. Каменський: Лябіринт світу і рай серця	0.90
І. Лазарев: Елисей Сукач	0.75
П. Кіндрат: Підручник для християнина	0.50
Л. Забіренко: З бурхливих днів	1.00
Й. П.: Один з багатьох, спомин страждальця за віру	0.30
Ол. Сомко: Віршотвори:	1.00
Д. Л. Муді: Дорога до Бога	0.70
В. Остапчук: Проміння, поезії.	1.25
Г. Бранденбург: Притча про блудного сина	0.30
І. Барчук: Свята Тройця і “Свідки Єгови”	0.50
І. Флоринський: Григорій Сковорода	1.00
Д-р М. Яремко: Світова Рада Церков і православ'є	0.60
“Різдвяна зірка”, збірка поезій і оповідань	1.00
Гр. Домашовець: Вірний слуга	0.50
М. Підвезко: Українсько-англійський словник	5.00
М. Підвезко: Англо-український словник:	5.00
Проф. Андрусин: Українсько-англ. словник	12.00

Книжки виписувати з адміністрації Видавництва
по такій адресі:

“DORONA PRAWDY”
148 Tecumseth St., Toronto 3, Ont., Canada

З М І С Т:

	Сторінки
Передмова	5
Астрономічний календар на 1957 рік	7
Урядові свята Канади й ЗДА	7
Календарна частина	8-31
С. Г. Фруг: Легенда про чашу	32
Дещо про календар	33
А. Кримський: У крайній хаті	38
Володимир Сосюра: Над Дніпром.	42
Д-р Іван Дем'янчук: Піраміда Хеопса	43
Я. Крестинський: Віруючі українці в польській армії	52
Іван Барчук: Трагедія Сагриня	65
Степан Нищик: Українська Єв.-Баптистська Церква	71
Василь П. Гергель: Кирило-Методіївське Братство	83
Б. Дубенський: Пам'яті робітника на ниві Божій	95
М. Сніжко: Михайло Ратушний	103
Я. Гомінюк: Вшануймо наших духовних робітників	105
Андрій Малишко: Жайворонок	112
В. Домашовець: Релігійність Івана Франка	113
Л. Забіренко: Прошло.	125
Іван Франко: Любов.	126
М. С — ко: Українська Баптистська Церква в Вінніпегу	127
М. Подворняк: Чужиною.	134
Іван Франко: Коли б обід хтось славний зготував.	160
Марія Цуканова: Діти.	161
Леся Українка: Надія.	171
П. Кіндрат: Початки духовної праці у Східній Канаді	172
Бальзамування	178
Іван Барчук: Перші Біблійні Курси на Волині.	182
Видавництво "Дорога Правди"	188
Ювілеї наших часописів	189
Затьміння в 1957 році.	190
Каталог книжок у Видавництві "Дорога Правди"	191

ПО П Р А В К А

На сторінці 25-й у щоденному читанні на вересень помилково поданий Псалом 118, а має бути в українській Біблії 119.

У цьому річнику ми не могли подати часу Богослужень по наших громадах, а також адресів наших проповідників, бо не всі громади нам прислали свої дані. Редакція.

ІНШІ УКРАЇНСЬКІ ВИДАВНИЦТВА

Між українською великою еміграцією існує багато Видавництв, що друкують різні часописи, газети і книжки. Найбільш відомі Видавництва, це:

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА. Спочатку це Видавництво було в Буенос Айресі, Аргентина, а тепер перенесене до Чикаго, ЗДА. Видавництво Миколи Денисюка позначилося цілим рядом цінних видань, які можна набути по всіх українських книгарнях. Окрім видавання книжок, Видавництво проголосило видання літературно-наукового журналу "ОВИД", кожне число з мистецькою обкладинкою в трьох кольорах, у виконанні українських мистців. Річна передплата "ОВИДУ" \$6.00. Жадайте каталогів, випишіть видання Миколи Денисюка! Адреса Видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 West Chicago Avenue — Chicago 22, Illinois, U.S.A.

ВИДАВНИЦТВО "ПЕРЕМОГА" в Буенос Айрес, Аргентина має в своєму виданні різні оповідання, повісті, книжки релігійні, наукові, шкільні, поезії. Видає літературно-науковий журнал "ПОРОГИ", має в себе також всі видання Видавництва "Дорога Правди". Окрім того опрацює старі книжки в полотно і шкіру, робить витиски золотом. Видавництво "ПЕРЕМОГА" на протязі своєї праці дало українському читачеві довгу низку корисних праць, які можна придбати в усіх книгарнях, або виписати просто від Видавництва. Писати на адресу:

"PEREMONA"

25 de Mayo 479, Buenos Aires, Rep. Argentina

ВИДАВНИЦТВО "ДНІПРОВА ХВИЛЯ" в Мюнхені, Німеччина. На європейському континенті успішно працює Видавництво "Дніпрова Хвиля", яке систематично видає книжки на різні теми. Книжки Видавництва "Дніпрова Хвиля" можна передплатити у Видавництві, бути постійним передплатником і завжди отримувати всі видання "Дніпрової Хвилі" за знижкою. Можна також набувати їх по всіх українських книгарнях. Жадайте каталогів "Дніпрової Хвилі" по адресі:

DNIPROWA SHWYLA

München 37 — Postfach 35 — Germany

Згадані Видавництва обмінюються з нашим Видавництвом своїми виданнями, а тому ми щиро рекомендуємо нашим читачам випишівати і читати видання оцих Видавництв. Поповняйте свої бібліотеки доброю книжкою!

